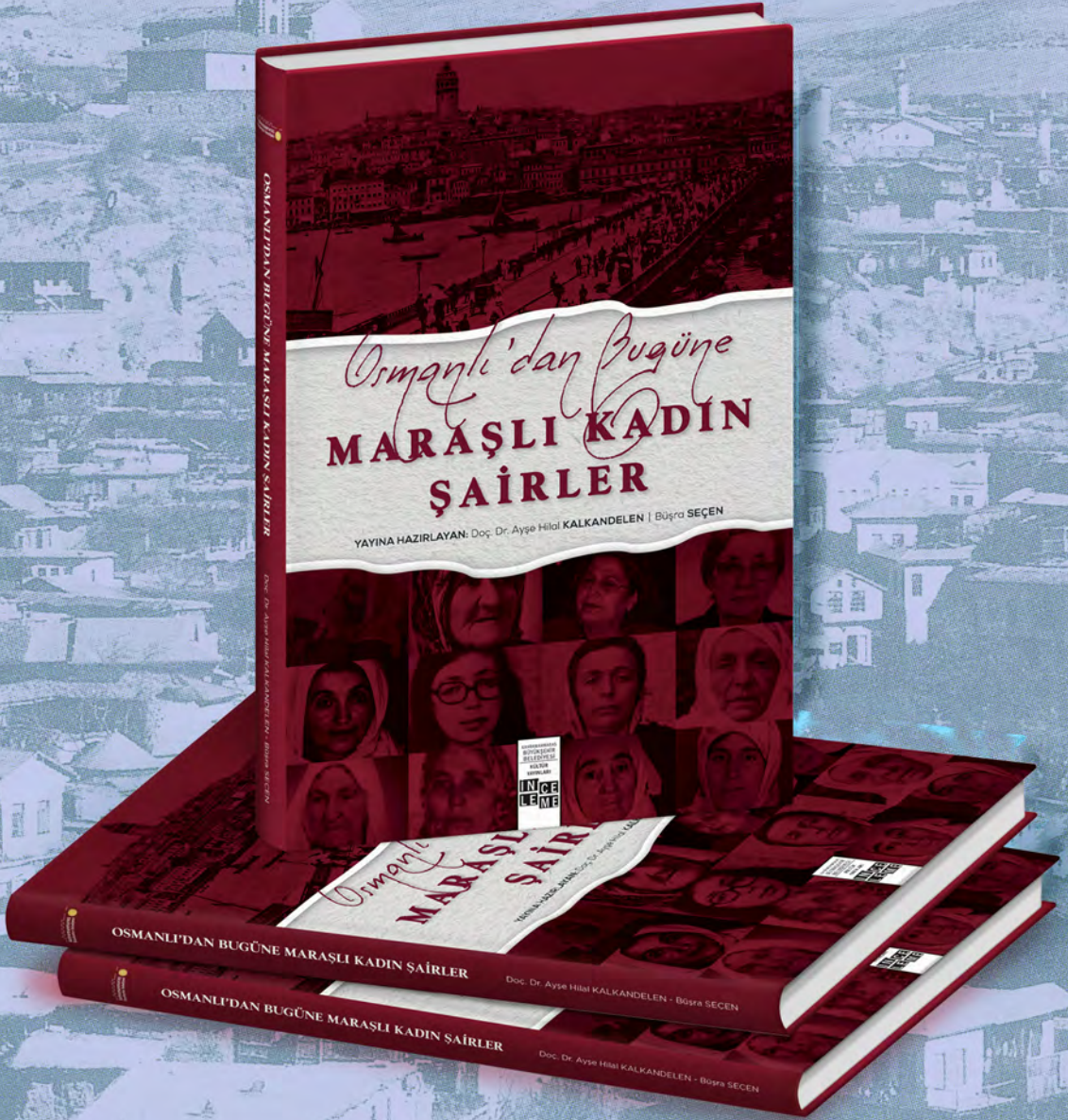


BERDÜCESİ

Mevsimlik Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

Dosya
Edebiyat ve Fanatizm:
Fanatik Okur Kitleleri

KIŞ
2026
SAYI 16
YIL 5



Osmanlı'dan Bugüne
**MARAŞLI KADIN
ŞAİRLER**

YAYINA HAZIRLAYAN: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN | Büşra SEÇEN

OSMANLI'DAN BUGÜNE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN - Büşra SEÇEN

OSMANLI'DAN BUGÜNE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN - Büşra SEÇEN

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi



BERDÜCESİ

Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

KIŞ

sayı:16

BERDÜCESİ

Yıl: 5 Sayı:16

Ocak 2026

Yayın türü: Yerel Süreli

İmtiyaz Sahibi

Büyükşehir Belediyesi Adına

Fırat Görgel

Genel Yayın Yönetmeni

Duran Doğan

Yayın Koordinatörü

Harun Kadioğlu

Sertifika No: 44153

Editör

Bilge Doğan

Yayın Kurulu

Fatma Gülşen Koçak

Canan Olpak Koç

Aliye Uslu Üstten

Melek Demirdöğen

Esra Kırık

Tuğçe Gök

Son Okuma

Melek Demirdöğen

Tasarım

Salih Koca

Görsel-Teknik Hazırlık

Ebrar Akkaya

ISSN - 3023-6339

Baskı

Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın

Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri

Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A

Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ

Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24

akbabailetisim46@hotmail.com

İletişim Adresi

berducesidergisi@gmail.com



Sunuş

Edebiyattan zevk alıp onun iyileştirici gücüne inanarak; gön-lümüze düşen onca duygu ve düşünceyle yeniden sizlere sesle-niyoruz. Gerçeklerle kaosa dönüşen dünyada gönüllere ferahlık sunanın edebiyat olacağını biliyoruz.

Yüzlerce yıldır sanat, edebiyat ve kültürün zarafetle harman-landığı Kahramanmaraş; UNESCO Edebiyat Şehri olarak tescil-lenmenin gururuyla bahtiyar. Müstesna sanatçıların yetiştiği

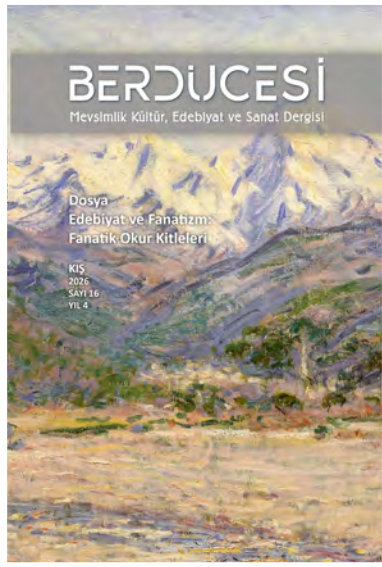
şehrimizi tebrik ediyor ve nice güzel işlerde birlikte olmak dileğiyle heyecanımızı sizlerle paylaşıyoruz.

6 Şubat Depremi'nin yıldönümü yaklaşıyor. Nerdeyse üç yıl geçti. Maraş, sevdiklerine veda etme şansı olmadan onları büyük bir felakette kaybetmiş yüzlerce insanın şehri artık. Göçenlere rahmet, ailelere sabır diliyoruz.

Dosya konumuz yine ses getirecek ve yeni çalışmalara ilham verecek bir konu. Edebiyat, yalnızca bir estetik deneyim aracı değil, aynı zamanda okurun zihninde, ruhunda ve sosyal algısında güçlü yankılar uyandıran bir mecradır. Bazı metinler, sıradan bir okur kitlesini aşarak yoğun bir tutkuyla

bağlı, hatta bazen fanatik bir kitleyi peşine takabilir. Bu kitleler, metnin yorumlanışında ve yayılımında, yazarı destekleyen veya eleştiren, kimi zaman tutarlı kimi zaman saldırgan bir tutum sergileyebilir. Okur fanatizmi, edebiyatın estetik değeri ile okur davranışları arasındaki gerginliği görünür kılar. Fanatik okur kitlelerinin edebi üretim, yorum ve yayım süreçlerini nasıl dönüştürdüğünü irdeleyen bu dosya; metinle okur arasındaki sınırların bulanıklaşmasını ve kolektif tutkuların eleştirel perspektifleri nasıl yönlendirdiğini tartışmayı amaçlar.

Berdücesi, beşinci yaşına girmenin heyecanıyla Kış sayısını sizlere sunuyor.



Editör

Berdücesi 2026 KİŞ

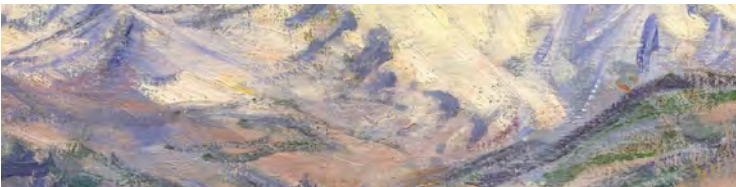
İÇİNDEKİLER

Dosya

- 19 **Edebiyat ve Fanatizm:** Fanatik Okur Kitleleri
Hazırlayan: Bilge Doğan
- 19 **Selim Somuncu-** Edebiyatta Fanatik Okur Kitleleri
- 21 **Mehmet Özger-** Kalıcı Eserler Deneyime Fanatizm ise
Modaya Dayanır
- 24 **Bekir Kayabaşı-** Hakikati Arayışımızda Kitabın Yeri ve
Kitapla Örgütlenme Üzerine
- 26 **Ramazan Avcı-** Geleneğin Modern Sesi: Bahaettin Karakoç
- 28 **Abdulahkim Tuğluk-** Dehâya Meftun Olmak yahut Fanatik
Bağlanma
- 30 **Atilla Yaramış-** Fanatik Okur “Dertli” Okur
- 31 **Melek Demirdöğen-** Edebi-Popülist Okur Refleksi Olarak
Harry Potter Fanatizmi

Öykü

- 38 **Ayşe Kalaycı-#AslındaFatma**
- 34 **Ayşegül Sözen Dağ-** Kuyu
- 62 **Betül Karapınar-** Ayıpsız Ayrılık
- 51 **Bilge Doğan-** Bulantı Reçetesi
- 64 **E. Ecran Şenel-** Korkunun Esareti
- 15 **Fatma Ünsal-** Bekçi Nizâmülmülk
- 77 **Hatice Kübra Ermeýdan-** Mıstık
- 68 **İlayda İrem Karkı-** Bir Oykonip Savunması
- 82 **Rumeysa Topal-** Kırk Yama
- 74 **Sevde Gözükkara-** Gülcemal
- 11 **Şule Köklü-** Bir Eşek Meselesi
- 58 **Tuğçe Gök-** Aşk ve Köpeklik Hakkında Muhtemel Senaryolar – II
- 7 **Vsevolod Mihayloviç Garşin-**Kısacık Bir Aşk Hikâyesi



Çizgi- Arka Kapak
Hasan Aycın

Söyleşi

- 41 **Handan Acar Yıldız-** Yazının Pusulasından Zihnin Kuyusuna
Hazırlayan: **Tuğçe Gök**

Şiir

- 6 **Esmâ Polat-** İç Deniz
14 **Filiz Eneç-** Uzak Doğu Koşusu
79 **Gözal İsmatova-** Kan Kokusu / Yig'ladım Ona
33 **İnci Okumuş-** Böyle Başlar Vahdette Aşk
56 **Leyla Şerif Emin-** Eyvallah

İnceleme

- 47 **Feyza Nur Emiroğlu-** Don Kişot'tan Serçekuş'a: Sahte Gerçekliğe Meydan Okuma Cesaretine Övgü
53 **Mücessem Nur Kitiş-** Toprağın Hafızası: Domuztepe'nin Sessiz Tanıklığı

Deneme

- 44 **Hatice Mert Yunak-** Les Deux Magots'ta Sartre'ı Anlamak
80 **Nimet Tekerek-** Ben Sizinle Hiç Tanışmadım
72 **Seda Nur Çetinkaya-** Edebiyatın Öncü Kadın Yazarları: Fatma Aliye Topuz

Kitap Tanıtımı

- 89 **Derya Kurtoğlu-** Zamansız Bir Başyapıt: Vanya Dayı
87 **Ebru Özdemir-** Ölümün Bahçesinde Yaşamak
85 **Hatice Uçar-** Ölüler Diyarına Büyülü Bir Gezinti
91 **Hüseyin Ceviz-** Yalnız Evler Soğuk Olur: Selim İleri
94 **Melisa Nur Kesici-** Eleştirinin Anatomisi: Northrop Frye'in Mit Teorisi Bağlamında Romans İncelemesi



İÇ DENİZ

soğuk sular taşırdı vakti gelmiş bir yağmur
hayal meyal çiçekler büyüdü bahçelerde
önünde durakladım perdeli bir türkünün
uzadı kelimeler bilinmez lehçelerde

sonra vurdum yabandan her dönen gibi yorgun
geç kalmış eller ile kapının tokmağını
bağışlamış göründü benden kalan her parça
konuk sayıp açtılar misafir otağını

ne demektir anlayıp derince gülümsedim
raflardan çekip aldım sararmış güncelerden
her sayfada o koyu boşlukla karşılaştım
anılar kenarından düşülen bir trampen

varmak için gözümü hiç kırpmadan bekledim
gönlü yeğniceklerin kaybolduğu şafağa
gölgesine kavuşmuş küçük bir öğle sonu
belki de ulaşırım göl yeşili çardağa

Esmâ POLAT

KISACIK BİR AŞK HİKAYESİ

VSELOVOD MİHAYLOVİÇ GARŞİN

Çeviren: Esra Arı

Ayaz, soğuk... Ocak, kapıda ve her zavallı insanı, burunlarını sıcak bir yere sokamayacak olan kapıcıları, memurları, gelişinden haberdar ediyor. Tabii ki gelişinden beni de haberdar ediyor. Kendime sıcak bir köşe bulamadığımdan değil, hayal gücüm yüzünden.

Gerçekten ne için bu ıssız dere kenarında geziniyorum? Rüzgâr içlerine dolup gaz alevlerini dans ettirse de dörtlü fenerler parlak bir şekilde yanıyor. Onların parlak ışığı, sarayın lüks ve karanlık gövdesini, özellikle de pencerelerini daha da kasvetli gösteriyor. Kocaman parlak camlarda tipinin ve karanlığın aksi beliriyor. Rüzgâr Neva Nehri'nin buz çözümlü üzerinden uluyarak iniliyor. "Din-don! Din-don!" sesi kasırganın içinden duyuluyor. Katedralin kulesindeki çanlar çalıyor ve çanın her iç karartıcı darbesi, bendeki odun parçasının buz tutmuş granit döşemeye vuruşuna ve hasta kalbimin sıkışık odacıklarının duvarlarına atmasına denk düşüyor.

Okura kendimi tanıtmalıyım. Tahta bir bacağa sahip genç bir adamım. Dickens'a özendiğimi söyleyebilirsiniz. Müşterek dostumuz romanındaki tahta bacaklı Silas Wegg'i hatırlar mısınız? Hayır, özenmiyorum, gerçekten tahta bacaklı genç bir adamım. Ancak böyle olalı çok olmadı...

"Din-don! Din-don!" Çanlar önce iç karartıcı "Tanrı bağışlasın" tonunu çalıyor sonra da saat biri vuruyor. Daha ancak bir! Gün ağarmasına daha yedi saat! O zaman bu kara, sulu karla dolu gece, yerini gri bir güne bırakacak. Eve mi gitsem? Bilmiyorum, umurumda da değil. Uykuya ihtiyacım yok.

İlkbaharda da sabahlara kadar bu nehir kıyısında gezinmeyi severdim. Ah, ne gecelerdi! Onlardan daha güzel ne olabilir ki? Tuhaf kara gökyüzü ve bakışları bizi takip eden büyük yıldızlarıyla güneğin bunaltıcı geceleri gibi değil. Burada her şey aydınlık ve zariftir. Renk renk gökyüzü soğuk ve güzel, "bütün gece şafak" olarak bilinen aydır; doğu ve kuzey altın rengine bürünür, hava taze ve keskindir; aydınlık ve mağrur Neva akar, küçük dalgalar sakince nehrin taşlı kıyılarına sıçrar. Ve ben de bu nehir kenarında dururum. Ve genç bir kız koluma yaslanır. Ve bu kız...

*"Tahta
bir bacağa
sahip genç
bir adamım.*

*Dickens'a
özendiğimi
söyleyebilirsiniz."*

Ah sevgili hanımefendiler, beyefendiler! Neden size kendi yaralarımı anlatmaya başladım ki? Ah zavallı insan kalbinin budalalığı... Yaralandığı zaman her karşısına çıkanla tanışmak için dört döner ve bir kurtuluş arar. Ve bulamaz. Malumunuz, delik bir tek çorap kime lazımdır. Herkes onu kendinden uzağa atmaya çalışır.

Kalbimin bu yılın ilkbaharında Maşa'yla tanıştığımda yamaya ihtiyacı yoktu; sanırım dünyadaki bütün Maşalar'ın en iyisi. Onunla tam da şimdiki gibi soğuk olmayan bu nehir kenarında tanışmıştık. Ve bu iğrenç tahta parçası yerine gerçek bir bacağım vardı; kalan sol bacağım gibi gerçek, muntazam bir bacak. Bir bütündüm ve tabii şimdiki gibi paytak paytak yürümüyordum. Çirkin bir kelime ama şimdi bunun için zamanım yok... Böylece Maşa'yla tanıştım. Çok basit bir şekilde gerçekleşti; yürüyordum. O da yürüyordu (hiç çapkın değilimdir yani değildim şimdi zaten bir tahta parçasıyayım) ... Ne olduğunu bilmediğim bir şey beni itti ve konuşmaya başladım. Öncelikle elbette küstah heriflerden biri olmadığımı vesaire anlattım, sonra da ne kadar iyi niyetli olduğumu filan[hç1]. İyi niyetli (artık burun kemiğinin üstünde kalın bir kırışık, çok kasvetli bir kırışık olan) yüzüm onu rahatlatmıştı. Galernaya Caddesi'ndeki evine kadar onunla yürüdüm. Yaz Bahçesi yakınlarında yaşayan, her akşam kitap okumak için ziyaret ettiği yaşlı büyük annesinden dönüyordu. Zavallı büyükannesi kördü!

Şimdi büyükannesi öldü. O yıl birçok yaşlı büyükanne öldü. Ben de ölebilirdim, hatta sizi temin ederim bunun olması ihtimali çok yüksekti. Ama dayandım. Beyefendiler, bir insan ne kadar acıya katlanabilir? Bilmiyor musunuz? Ben de bilmiyorum.

Harikulade! Maşa bir kahraman olmamı emretti ve bu yüzden orduya katılmam gerekti.

Haçlı Seferi zamanları geçti, şövalyeler artık yok. Ama eğer sevdiğiniz kız size “Bu yüzük benim!” deyip yüzüğü alevlerin içine atsaydı, çok büyük bir yangın da olsa, diyelim ki Feyginsk Değirmenindeki gibi (ne kadar da uzun zaman önceydi!) onu kurtarmak için kendinizi alevlere bırakmaz mısınız? “Ah ne tuhaf adam, tabii ki hayır,” diye cevap vereceksiniz “Tabii ki hayır! Gidip ona on kat daha değerli yeni bir tane alırım.” O da bunun aynı yüzük olmadığını söyler ama pahalı olup olmadığını sorar. Hiç inanmıyorum. Ancak; sizi yargılamıyorum, okuyucu. Sizin hoşlandığınız kadın da böyle bir şey yapabilir. Yüzden fazla hisse senediniz hatta “Gregor ve Ortakları'nda” payınız olabilir. Sırf eğlencesine yurt dışından dergi getirtiyor da olabilirsiniz. Çocukken ateşe uçan keleş izlediğinizi hatırlayabiliyor musunuz? Sırt üstü düşmüş, yanmış kanatlarını sallayarak çırpınıyordu. Bunu ilginç bulmuştunuz, sonra keleşten sıkılıp onu parmağınızla ezmiştiniz. Zavallı yaratığın eziyeti sona ermişti. Ah, merhametli okur! Acım dinsin diye beni de parmağınızla ezebilseyiz! Tuhaf bir kızdı. Savaş patlak verdiğinde

“Yaralandığı zaman her karşısına çıkanla tanışmak için dört döner ve bir kurtuluş arar. Ve bulamaz. Malumunuz, delik bir tek çorap kime lazımdır.”



birkaç gün içine kapanıp sessizliğe gömülmüştü, ne yaptıysam onu eğlendiremedim.

“Bakın,” dedi bana bir gün, onurlu bir insan mısınız?

“Öyle olduğumu kabul edebilirim,” diye cevap verdim.

“Onurlu insanlar sözlerini yerine getirirler. Siz savaş taraftarıydınız, savaşmalısınız.”

Kaşlarını çattı ve küçük eliyle elimi sıkıca tuttu. Maşa’ya baktım ve ona tüm ciddiyetimle şöyle söyledim:

“Evet!”

“Döndüğünüzde karınız olacağım,” dedi bana istasyonda. Geri dönün!

Gözyaşlarım boğazımı düğümledi, neredeyse ağlayacaktım. Ama sağlam durdum ve gücümü toparlayıp Maşa’ya cevap verdim:

“Hatırlayın Maşa, onurlu insanlar...”

“Sözlerini yerine getirirler,” diye tamamladı cümleyi.

Onu son kez göğsüme bastırıp vagona atladım.

Savaşmaya Maşa için gitmişim ama vatani görevimi onurlu bir şekilde yerine getirdim. Sıcak ve soğukta, yağmur altında, toz içinde Romanya’ya cesurca yürüdüm. Özveriyle “azığıma” düşen peksimeti kemirdim. Türklerle ilk karşılaşmamızda korkaklık etmedim, bu yüzden bana bir haç verildi ve astsubaylığa yükseltildim. İkinci karşılaşmamızda bir şeyler çarptı ve yere düştüm. İnleme, bulanıklık... Beyaz önlüğünün içindeki doktorun elleri kan içinde... Merhametli hemşireler... Dizden aşağısı kesilen doğum lekeli bacağım... Hepsi rüya gibi. Nezaketli hanımefendinin sorumlu olduğu rahat yataklı sıhhiye treni beni hemen Petersburg’a getirdi.

Şehirden, olması gerektiği gibi, iki bacağını ayrılıyorsun ve bir bacak, diğerinin yerine de bir tahta parçasıyla dönüyorsun; inanın bana, bazı şeyler için değer.

Hastaneye kaldırıldığımda temmuzdu. Adres masasından Mariya İvanovna G.’nin adresini bulmalarını istedim, iyi kalpli nöbetçi asker

“Maşa bir kahraman olmamı emretti ve bu yüzden orduya katılmam gerekti.”

onu bana getirdi. İşte bu o, Galernaya'da!.. Mektup yazıyorum bir tane, bir tane daha, üçüncüyü de ve cevap alamıyorum.

Sevgili okurum, size her şeyi anlattım. Siz bana, tabii ki, inanmadınız. İnanılmaz bir hikâye; bir şövalye ve sinsî bir hain. “Kelimesi kelimesine eski bir aşk hikâyesi.” Benim zeki okurum, bana boş yere inanmadınız. Benden başka da böyle şövalyeler var...

Nihayet tahta parçasını taktılar ve Maşa'nın sessizliğinin sebebi-ni öğrenebildim. Paytonla Galernaya'ya kadar gittim, sonra uzun merdivende topallamaya başladım. Sekiz ay önce nasıl çıkmıştım bu merdivenleri! İşte sonunda, kapı. Yüreğim ağzımda kapıyı çalıyorum; kapının ardından ayak sesleri duyuluyor, yaşlı hizmetçi Avdotya, bana kapıyı açıyor ve onun sevinç çığlıklarını duymadan koşuyorum (farklı uzunluktaki bacaklarla koşmak ne kadar mümkünse) misafir odasına, Maşa!

Yalnız değil; uzaktan bir akrabasıyla oturuyor, üniversitede bir dersi benimle bitiren, iyi yerlere gelmesi beklenen hoş bir delikanlı. Her ikisi de şefkatle (sanırım ağaç parçası nedeniyle) beni selamladılar ama ikisi de mahcuptu. On beş dakika sonra her şeyi anladım.

Onların mutluluğunun önünde durmak istemedim. Zeki okur pis pis gülüyor bütün bu masallara inanmamı mı istiyorsunuz? Kim sevdiği kızı bir hiç uğruna haytanın birine bırakır?

Birincisi, hiç de haytanın biri değil; ikincisi... İkincisini size söyledim... Ama anlamazsınız... Anlamazsınız çünkü; günümüzde iyinin ve doğrunun var olduğuna inanmıyorsunuz. Üç kişinin mutsuzluğunu, bir kişinin mutsuzluğuna tercih ederdiniz. Bana inanmıyorsunuz, zeki okur. İnanmayın, Tanrı sizinle olsun!

İki gün önce düğün yapıldı, ben sağdıçtım. Tören sırasında, dünyada benim için en değerli varlığı bir başkasına verirken görevimi gururla yerine getirdim. Maşa arada bir bana ürkek bakışlar atıyordu.

Kocasını da bana özenli ve mahcup bir şekilde davranıyordu. Düğün neşeliydi. Şampanya içildi. Alman akrabalar “Hoch!” diye bağırıyorlardı, bana “der russische Held” adını takmışlardı. Maşa ve kocası Lüteriyendi.

“Aha,” diye haykırıyor zeki okur “işte; kendinizi ele verdiniz, kahraman beyefendi! Lüteriyen mezhebinden ne için bahsetmeniz gerekiyordu? Çünkü; Ortodoks düğünleri aralık ayında yapılmaz! İşte bu kadar. Bütün anlattıklarınız uydurma.”

İstediğinizi düşünün, zeki okur. Kesinlikle umurumda değil. Bu aralık gecelerinde Saray Meydanı'nda nehir kenarında benimle birlikte dolaşıydınız, fırtınayı, çanları, tahta parçamın tıkırtılarını benimle dinleseydiniz; bu kış gecelerinde ruhumda neler olup bittiğini hissetseydiniz inanırdınız... “Din-don ! Din-don!” Çanlar saat dördü vuruyor. Eve gidip, tek başıma soğuk yatağıma atlayıp uykuya dalma vakti. Hoşça kalın, okur!

BİR EŞEK MESELESİ

ŞULE KÖKLÜ

Üç çoban ay ışığının altında, sırtlarını ağılın duvarına yaslamış, çobanlık hatıralarını konuşuyorlardı. En genç olanı avucuna topladığı koyun gübresini kenara fırlatıp “Ohooo,” dedi “Sizinkiler hikâye mi? Benim beş yıl önce başıma geleni bilerseniz dilinizi yutarsınız. Ören köyüne çoban durmuştum. Beş yüz koyun, yirmi keçiyi gütmek kolay mı? Yaşım daha on dokuzdu. O güne kadar kendi davarıma, malıma bakmışım, emanet nedir bilmiyordum. Baş çobanın anası ölünce, sürü benden birkaç yaş büyük çobana ve bana kaldı.



Yaz mevsimi olduğundan, köyün üst tarafındaki yayladaydık. Kuşluk vaktinden sonra davarı ağıldan çıkarıp köyün alt tarafına sürdük, ot desen maşallahı var. Bilirsiniz dağ, tepe ağaç bakımından fakirdir oralarda, bir alıcın gölgeliğine eşeğin hurcundaki azığı indirip kırkım makaslarını içinde bıraktım. Çoban efendi canı isteyince bir koyunu yere devirip hemen oracıkta yününü kırkıyordu. Öyle böyle derken gün içinde on beş koyunu soyup soğana çevirdi.

Kırkım makasları hurçtayken eşeği yanımdan ayırmıyorduk. İkinci yaklaşınca alıcın dibine ateşi yakıp demliği üstüne attık. Sürü ota başını gömmüştü, azık çıkınına ortaya döküp sere serpe yedik, içtik. Nice sonra çoban birkaç koyun daha kırkayım diyerek yerinden kalktı. Sürüye doğru giderken telaşla sağa sola bakıyor, aşağı yukarı hızlıca gidip geliyordu. “Ayağı yanmış kedi gibi ne koşuyon,” diye bağırdım.

*“Kızlar
yanımdan
kıkırdayarak
geçerken
eşeğin aklına
karpuz kabuğu
düşürüyorlar.”*

Ellerini boşluğa açarak “Eşek yok,” dedi. Eşek bu, nereye gidecek, otların içine serilmiştir, deyip kaygısız kalktım yerimden. Eşek boz renkte olduğundan önce koyunların içini gözümle taradım, üç beş it, sürünün arasındaydı fakat eşek görünürde yoktu. “Ulan,” dedim “Hangi ara sıvışmış yanımızdan.”

Köyün üst tarafındaki tepelerin yarıklarına, çalıların etrafına göz attım, hayvandan eser yoktu. Durup sakinleşeyim diye düşünüyör, sürünün sahibi aklıma gelince telaşlanıyordum. Eşek bu, nereye gidecek, diyordum da basbayağı yoktu işte, sürüyü ortada bırakıp çobanla iki farklı yöne koştuk. Yolda karşılaştığım ihtiyar adam, Ören’in derede yüklü bir eşek gördüm, deyince, yel miydi bu, diyerek adamın işaret ettiği yere vardım. Ot çöp, kavak söğüt ve acı rüzgârdan başka bir şey bulamadım. Dere boyunca yürüyüp köyü epey geride bıraktım, eşek meşek yoktu ortada. Bir umutla kan ter içinde geldiğim yolu teperek sürünün yanına koştum, çoban korkuluk gibi değneğe dayanmış koyunların kenarında öylece duruyordu. Etrafı gözlerimle tararken eşek geldi mi diye sordum. Ağzını yaya yaya, “Yok yav ne gelmesi, kuş oldu uçtu hayvan,” dedi.

Sürünün sahibi nereden duymuşsa artık ateş topu gibi akşama yaylaya düştü. Kaç kez meseleyi olduğu gibi anlattık, anlamıyor herif. Damızlık koçu kaybolsa bu kadar üzülmezmiş. Ulan, diyor eşek mi kaldı memlekette ki yenisini alayım, haksız sayılmaz herif. Tavana sabitlenen bakışını indirip hayrat malıymışım gibi gözlerime dikti. Parmağı havadayken, “Ahmet,” dedi bu mesele senin, ne yap et, eşiği bul. Öteki çoban yüzünü yere düşürmüş, elindeki değnekle toprağı deşiyor, eşek derdinden kurtulduğu için kıs kıs güliüyordu. Bulmak kolaysa gel kendin bul dememek için zor tuttum dilimi.

Sürü sahibi gitti, baş çoban döndü. Ben elimde değnekle civar köyleri su yolu ettim ama kaybolan bulunur mu hiç? Eşeğin şeceresini bilip bilmeden döküyorum ortaya, gören yok. Kurt yemiştir, diye tutturdular. Hadi dedim kurt eşiği yedi. Hurcu, palanı da mı yedi? Ya kırkım makaslarına ne demeli, meretin boğazına batmaz mı? Yok dedim, bu kurt işi değil. Ören köyünü bir günde on kez arşınıyorum, köyün kadınları öldürecek beni. Kızlardan birine falancanın çobanı göz koymuş kaçırarak, diye dedikodu çıkartmışlar, korkumdan başımı yerden kaldırmıyorum, kızlar yanımdan kıkırdarak geçerken eşiğin aklına karpuz kabuğu düşürüyorlar.

Sürü sahibi iki günün birinde yaylada alıyor soluğu, eşek yok dedim mi cinli gibi hopur hopur hopluyor, sanki eşiği ben yedim. Herif, Ören’den bir muhbir bulmuş beni ona gönderdi, kadının gözü vefecri okuyor ama dayanacağım mecbur. Eşiği eski muhtar çalmıştır diye tutturd, dediğine göre, falancanın itini çalıp başka bir köye satmış adam, bir bildiği vardır, deyip sustum. Zerre günahım varsa ekmek çarpsın, aklımı o bulandırdı. Allah cazı karı şerrinden korusun. Git muhtarın ahırlarına bak deyince, sen bak dedim. Koca bir kilit asılıymış kapısında.

Üç beş gün muhtarı göz hapsine aldım. Adam işkillense iyisinden bir meydan dayağı çekerek bana, neyse ki sinsi davrandım da bilmedi. Kadın, muhtarın kapısında eşek ayağı izinden bahsedince zıvanadan çıktım. Köy yerinde eşek mi yok! Yememiş içmemiş sürü sahibine de söylemiş bunu, adam tutturdı gece köylü yatınca git bak. Ay ışığında

“Ören köyünü bir günde on kez arşınıyorum, köyün kadınları öldürecek beni.”

*“Ay ışığında
eşek izi mi
arayacağım
toprakta,
sanki bizim
eşeğin
ayağının
altında
mühür var.”*

eşek izi mi arayacağım toprakta, sanki bizim eşeğin ayağının altında mühür var. Gittim, el lambasıyla yerde iz aradım. Ulan köyün itleri beni öyle bir önlerine kattılar ki sormayın, nefessiz koşup bir deliğe saklandım, onlar direndi, ben direndim. Neyse ki gün doğmadan çekip gittiler, kurtuldum beladan.

Ören’de iz aramakla kalmıyor her gün civar köyleri de dolaşıyordum. Nerede bir boz eşek görsem kalbim cız ediyor, yanına varınca bizimki olmadığını anlıyordum. Çünkü kulağında küçük bir kesik vardı, komşu yaylanın eşeğiyle dövüşe girdiğinde kaptırmıştı kulağını. Aşağı köyde gördüğüm eşeği bizimkine benzettim ama hayvan bildiğin kömür karası. Kulağı aynı yerden kopmuş, diye yapışıp götürecek değilim ya elin hayvanını. Aklım onda kalmadı desem yalan olur, ben oradan uzaklaşıp giderken hayvan peşimden şaşı şaşı bakıyordu.

Muhbir Sehel ablayla ahbablığı artırdım, beni kuş gibi besliyordu. Ona göre Ören’de boşa vakit geçiriyordum, muhtar eşeği yakın köylere satmaya cesaret edemez diyordu. Yakın köyleri bırakıp uzaklarda aramaya başladım, bir ay geçti ne ölüsünü buldum ne de dirisini. Bizim çoban kırkım makaslarını soruyordu, hee, diyordum, eşeği buldum da kırkım makasları kaldı. Yollarda leş kokusunun bile peşine düştüm, dere yatağında eti kemiğinden sıyrılmış başsız gövdeyi bizim eşeğe benzetecektim ki tırnağı ele verdi kendini, domuzmuş.

Üç beş gün sonra muhbir Sehel ablaya uğradım, beni kapıda karşıladı. İki iskemle atıp taşlığa kurulduk, hava alaca bulutlarla kaplıydı. Sehel abla yine diliyle dişinin arasında, “Elin itini çalıp satan adam eşeği de satar,” diyordu. Ne eşekte gözüm vardı ne de itte, midem açlıktan kazanıyordu, çok geçmedi bir ekmekle koca bir tabak yoğurt getirdi önüme, yedim.

Güneş bulutların arasında tıknefes görünüp kaybolurken iri bir yağmur tanesi enseme düştü, gerisi kıyamet. İskemleleri saçaklığın altına çekip yağmur suyunun toprakta boz bulanık akışını seyre daldık, on on beş dakika böylece sürüp gitti, bulutlar yükselince yağmur hızını kesip sakinleşti.

Kalkmaya hazırlanıyordum ki bir gürültü koptu kapıda, Sehel ablayla birlikte tilki gibi kulaklarımızı dikip sesin geldiği yöne baktık. Ses yaklaştı yaklaştı bahçe kapısında durdu. Adam ayağıyla tekmelese ancak bu kadar sert açılırdı kapı. Taak diye karşı duvara çarpınca oturduğumuz yerden sıçradık. Zincire bağlı bir itle bir adam girdi bahçeye. Herifin yüzünden korkmadım desem yalan olur, öfkeden gözü dönmüştü, avucuna topladığı itin zincirini Sehel ablanın ayağına doğru fırlatırken, “Kara diye yutturup bana sattığın it yağmur görünce bozardı,” dedi. Sehel ablanın gözleri yuvasında büyüymüş, terlik yemiş sinek gibi sırtını dayadığı yerde donup kalmıştı. İtin tüylerinden simsiyah bir su sızıyordu, adam ıslak sırtında elini gezdirdikçe tüylerinin rengi açılıyor sızan su toprağı siyaha boyuyordu. Olanlar karşısında nutkum tutulmuşken “Kafamda bir şimşek çaktı,” deyip sustu çoban. Onu can kulağıyla dinleyen iki çoban yem bekleyen kuş yavrusu gibi ağızlarını açmış, sözünü tamamlamasını bekliyordu. Genç çoban oturduğu yerden kalktı, karşılarına dikilip ellerini iki yana açarak “Sehel abla doğru söylüyormuş, elin itini çalıp satan eşeği de satarmış, hem de bozu karaya boyayarak,” dedi ve gülümsedi.

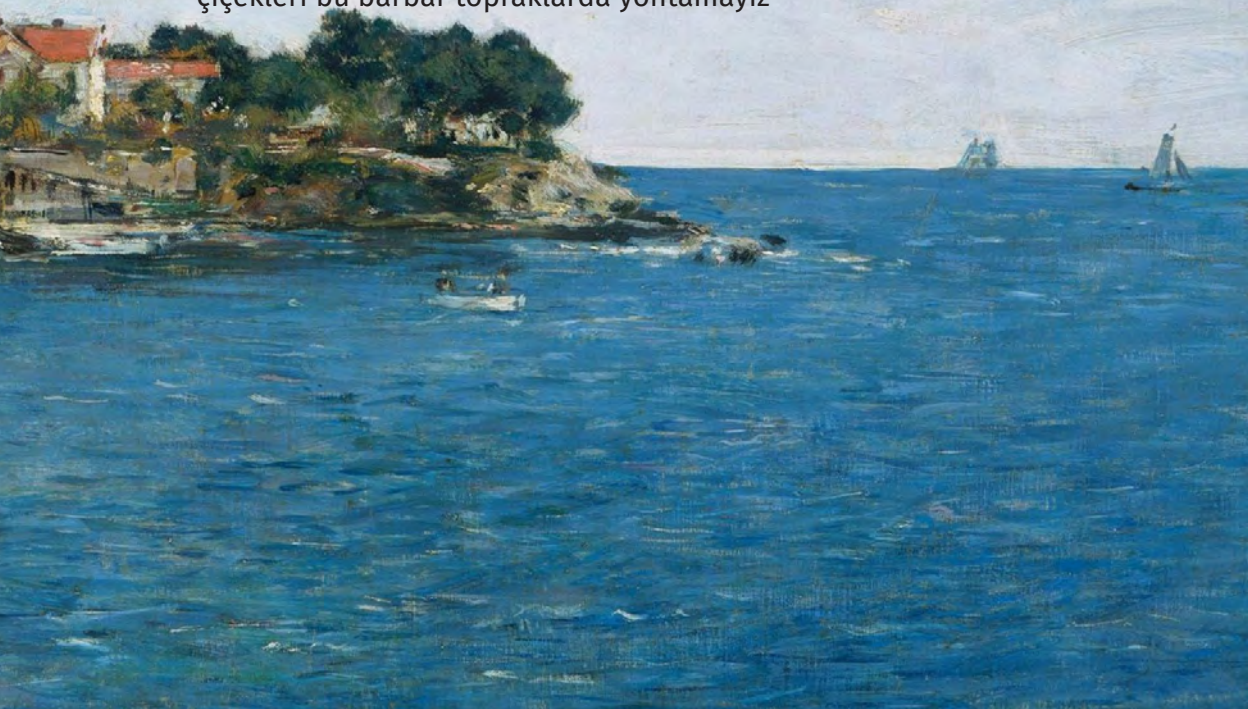
FİLİZ ENEÇ

UZAK DOĞU KOŞUSU

sağlam bir mırıldanmayla yürüyelim
ayak derinliğindeki suya basmadan, suyun ötesine
küçük tomurcukların Tanrısı gökyüzünü düşürünce
şakaklarımıza
yeşil asmalar arasında sarkan üzüm tanelerini
konuşmadan oturalım boyanmış entariyle

yosunların çiçek açmasını bekleyemeyiz
beyaz ırmağa giden yolu kapatmışlar
akan suyun gürültüsünde boğulanlar
yüzeye çıkan cesetleri gören kim
bunca kuşku çekerken bizi en dibe
kendi dışında kalanlar kendine yer bulamazken
ruhum sonsuz karanlığına konuk ediyor bedenimi
her an kaybolmaya bir dergâhın kapısında

Benzemez kimsenin koşusu kimseninkine
dağları aşıp batıya gidiyoruz geceye inen bekçilerle
şimdi soylular kapısından gireceğiz seninle
bir ejderin süslü gözleri karşılayacak bizi
nerden geldiği bilinmeyen uzayıp giden
saç telinin maviliği ele veriyor bizi
bütün bu gidişler kimsenin olmayan bu koşu
giderken gölgeni de al yanına
çiçekleri bu barbar topraklarda yontamayız



BEKÇİ NİZÂMÜLMÜLK

FATMA ÜNSAL

Süleyman, bu dünyaya insanların merakını söndürmek için yollanmış bir âdemdi. Cenâb-ı Hakk'ın belki böyle bir muradı yoktur, haşa. Ama onun hayatını şöyle bir gözden geçirenler, bunun böyle olduğuna kani olurlardı. Bir itfaiye memuruydu Süleyman. Herkesin gözündeki merak ateşini söndürürdü.

Okulda ne eder eder, daha öğretmen duyurmadan yazılı notlarını sınıfa sızdırırdı. Öğretmenin çantasını mı karıştırırdı yoksa gider öğretmenler odasının kapısında mı yatardı bilinmez ama sınıf, notlarını hep ondan öğrenirdi. Öğretmenin notları okumaya başlamasından önceki gerginlik de heyecan da onun yüzünden olmazdı sınıfta. Öğretmenin de elinden alırdı bu heyecanı. Hani o kaç yıllık olursa olsun her öğretmenin içinde taşıdığı, taşıması umulan, öğrencileri meraklandırma ve susuzların suya kavuşması gibi merakın giderilmesi hissini de eritirdi Süleyman. Sınıf, öğretmen girdiğinde bilirdi birazdan ne diyeceğini. Öğretmen de daha sınıfa girmeden çehreleri tahmin ederdi. Gözler ister istemez Süleyman'a kayar, bu toparlak yüzü oğlardan gözlerle intikam alınırdı.

Okul bitti. Babasının isteğinden sebep üniversite kapısını zorladı ama olmadı. Babası; erkektir, eli ekmek tutsun muhannete muhtaç olmasın diye nüfuzunu da kullanarak köyün bekçisi yaptırdı Süleyman'ı. Muhtarlar değişti, köyün bekçisi değişmedi. Nizâmülmülk gibi bekçiydi. Tarih bilgileri iyi olsaydı kesin ona bu adı takmışlardı: Bekçi Nizâmülmülk. İhtiyar heyetleri geldi geçti, Süleyman kapı gibi kaldı bekçilikte. Civar köylerde köyün muhtarlarından çok tanınır oldu. "Ha şu bekçi yahu, Süleyman. Onun köyünün muhtarı." Onun köyünün muhtarı. Onun köyünün okulu. Servisi...

*"Bir itfaiye
memuruydu
Süleyman.
Herkesin
gözündeki
merak ateşini
söndürürdü."*

Köyün ekinlerini bekledi. İnek, davar sokan olur da haşat ederler tarlaları diye bahardan başlayarak hasada kadar turladı. Anası, everene kadar azığının boynuna astı. Evlenince karısı. Sonra köye gelen zarfları bekledi Süleyman. Resmî pullu zarfları. Bazen düğün, sünnet davetiyesi taşıyan zarfları. Onları beklemek, inekleri kovalamaktan daha sevimli gelirdi ona. İçlerini merak ederdi. İçerisi

tuhaf olurdu onları postacı eline verince. Gözünün ışıltısını gören postacı iyice tembihlerdi, korkuturdu her seferinde: “Bak Süleyman, sahiplerinden önce açmakla suç işliyorsun benden demesi. Seni bir şikâyet etseler yedi köyden akrabaları toplansa çıkaramazlar kodesten haa ona göre.”

Süleyman, başta korkardı kodes lafını duyunca. Sonra posta arabası, virajı döner dönmez korkusunu unutuverirdi. Bir çuval zarfı kucakladığı gibi camiye koşardı. Özellikle vakit namazının olmadığı saatleri seçerdi ki cami boş olsun. Sonra incitmemeye çalışarak zarfları açar, içlerinden sanki kanadı hemen kırılıverecek bir kuş çıkacakmış gibi usulca alırdı içindekini. Sonrası... Sonrası heyecan, merak karması bir histi Süleyman için. İyice ezberlerdi zarfın içeriğini. Bihakkın. Tek tek aklından geçirirdi yazanları.



Aynı çuvalı sırtlanır dağıtmaya başlardı köye. Başlardı başlamasına ama zarfların sahibi hiç heyecanlanmazdı Süleyman'ın ellerine tutuşturduğuna. Süleyman daha zarfın sahibi açmaya yeltenmeden sayıp dökmeye başlardı ne var ne yok. "Eee gözün aydın Hatice ana, senin oğlan Ulubel'in oradaki tarlayı satmış. Bahara diyor, babamı da alıp Ankara'ya getireceğim sizi yanıma diyor. Yaaa yaaa. Eh, yaşlısınız. Oğlan korkuyor tabii yalnız evde ölür kalırsınız diye. Al buyur mektubun." "Hapı yuttun ulan Mehmet. Vallahi senin borçlular vermiş ya seni icraya. Bak, ilk mahkeme celbin geldi. Benden demesi aslanım, sağlam avukat bul. Paran da yok ki nasıl bulacaksın? Al al zarfını."

"Neriman! Aferin kız. Kazanmışsın kazanmışsın üniversiteyi. Altıncı tercihin gelmiş. Edebiyat ama olsun. Hadi bu kötü köyden kurtuldun. Şehirden de koca buldun mu tamam. Değil mi Gülbahar abla? Kızın okuyunca köye vermezsin ya!" "Ömer abi, vallahi senin bu sendikadan bi' halt olmaz abi. Ancak senden para söğüşlüyor benden demesi. Bak yine çoluğunun çocuğunun rızkindan gidecek tonla para istemişler. Bırak şu işleri. Koca adamsın. Al zarfın."

Süleyman, zarfların sahiplerinin korkularını, heyecanlarını eritmenin bekçisiydi. Hangi bölümü kazandığını merakla bekleyen kızcağız mesela, eline aldığı zarfın nasıl da hızlı açıldığını anlayabiliyordu. ÖSYM ibaresini gören Süleyman kim bilir nasıl coşmuştu açarken. Elinin tütün ziftine aldirmeden zaten açılmış zarfı açtı Neriman. Bir kere de kendisi görsündü. O emek verdiği zamanların karşılığını gözlerine tanıtsındı şimdi. Süleyman'a rağmen heyecanlandı yine de. Ona rağmen annesinin gözleri doldu. Biraz baktılar, biraz kıvançlandılar. Kâğıdı zarfa geri yerleştirdi Neriman. Oturduğu minder altına sıkıştırdı. Yüzünde gururla birlikte gelen huzur da vardı. Süleyman'a rağmen.

Köyün muhtarı ondan pek hazzetmezdi etmesine ama elden ne gelir? İnnallahına sabredip durdu. Yılların bekçisi. Mübarek öyle bir torpilli ki devlet başkanları değişiyor, Süleyman yerinde sabit. Neyse ne. Muhtar köye morg yaptırmayı kafasına koydu. Muaz-zam bir camisi vardı zaten köyün. Ama köylü aklına girdi: "Yok cenazeler yazın böyle olmuyor, uzaktan gelenimiz oluyor. Onlar gelmeden gömmek de olmuyor. Şuraya bir morg. Hatta güzel bir gasilhane yaptırsan muhtar. Bu yapılsa yapılsa senin döneminde yapılır. Falan feşmekan." derken muhtarın aklına girdiler. Muhtar allem etti kallem etti. Ankara'yı dolaştı. Vali'ye çıktı. Derken gerekli izinleri aldı. Eh, kâğıt işini halledince bu ülkede neler halledilmez ki? Gasilhane dediğin ne kadar yer tutacak? Köylü imece usulü çalıştı geceli gündüzlü. Muntazam bir gasilhane yapıldı sonunda. İçinde de güzel bir morg. Çok katlı. Şöyle bir baktılar eserlerine. Beğendiler de hani ama bakmaya giren çabucak çıktı. "Yine de," diye

*"Mübarek
öyle bir
torpilli
ki devlet
başkanları
değişiyor,
Süleyman
yerinde
sabit."*

içlerinden geçirdiler, “Dünya, tüm şerefsizliğine rağmen çok güzel.”

Muhtarın kulağına açılış törenini üfürdüler. Dediler ki: “Yahu anlı şanlı gasilhanemiz oldu. Bekçehan köyü gasilhane açılışına hepinizi bekleriz, diye civar köylere haber saldırsak. Gelseler. Kazan kazan yemekler kaynatıp ziyafet versek. Sonra da ziyaret etseler.” Muhtarın aklına yattı. Süleyman’ı civar köylere yolladı. Hoparlörlerden köylüler davet edildi. Ziyafete buyur edildiler.

Açılışın olduğu gün köyün meydanına sığılmadı. Bereket ki ne bereket. Doldu taşı ortalık. Muhtarlar, azalar, köylüler... Gasilhanenin açılış ziyafeti dingin bir havada sürüyordu. Ne de olsa çok neşelenecek bir durum da yoktu ortalıkta. İnsanların dünyadaki son duraklarının açılışı. Kadınlar kazanların başında, gençler misafirlere hizmette, yaşlılar sofraların başköşelerinde... Muhtarla ihtiyar heyeti, masalara tek tek uğruyor; misafirlere ihtimamda kusur etmiyorlardı. Süleyman da peşlerinde tabii. Her seferinde tam muhtarla konuşacakken arkada beliren Süleyman’ı fark eden misafir, muhtarla değil de Süleyman’la sohbete koyulunca muhtar bozuldu bozulmasına ama ne yapsın? Alışmıştı artık. Alışkanlığın huzuruyla böyle böyle dolaştı masaları. Gelmeyen muhtarları da sessizce Süleyman’a not ettirdi. Eee intikam soğuk yemeklerin başında gelirdi.

Sofralar dolup boşalırken bir araba yanaştı meydana. Pikap denilen cinsten. İki adam atladılar arabadan. Kasadan koca bir şey indirdiler. Bir çelenk. Rengârenk çiçekli koca bir çelenk. Üstünde, “Sivrice Köyü Muhtarı Nejat İnce” yazılı. Getirdiler muhtara sundular. “Bizim muhtar gelemeyecek, hayırlı olsun der. Aha bu da çelengi.” dediler gittiler. Muhtar sevindi. Köylü sevindi. Hayatlarında ilk kez böyle bir şey görüyorlardı. Gelip yakından incelediler. Çiçeklerine dokundular. Yanına geçip boylarınca olduğuna şaşırdılar. Millet tam heyecanlanmış, ömürlerinin ilk çelengiyle bir anı oluştururken Süleyman devreye girdi. Yüksek sesle, “Eeee yani bu muhtar öleniniz çok mu olsun demek istiyor, ne diyor?” diye soruverdi. Topluluk buz kesti. Doğru, dediler kalabalıktan birkaçı. Bu doğru lafı çoğaldı çoğaldı. Uğultu oldu: doğru doğru doğr....Muhtarın yüzündeki gülümseme gitgide soldu soldu sonra tekmeyle çaldı yıktı çelengi. “Atın bunu dereye!” diye hiddetlendi. Hevesi söndü, yanında eşantıyon öfke de edindi. Köylü, usul usul masalarına döndüler. Bir kısmı da yerdeki kırık, dağınık çelengi toparlayıp götürdü. Süleyman, çelengin yere düşen çiçeklerinden birini yakasına ilıştirdikten sonra yeni bir heyecanı söndürmenin sevinciyle geçti bir masaya, önündeki pilava kaşığını salladı ha salladı.

DOSYA

EDEBİYAT VE FANATİZM: FANATİK OKUR KİTLELERİ

Hazırlayan:

Bilge Doğan

Edebiyat, yalnızca bir estetik deneyim aracı değil, aynı zamanda okurun zihninde, ruhunda ve sosyal algısında güçlü yankılar uyandıran bir mecradır. Bazı metinler, sıradan bir okur kitlesini aşarak yoğun bir tutkuyla bağlı, hatta bazen fanatik bir kitleyi peşine takabilir. Bu kitleler, metnin yorumlanışında ve yayılımında, yazarı destekleyen veya eleştiren, kimi zaman tutarlı kimi zaman saldırgan bir tutum sergileyebilir. Okur fanatizmi, edebiyatın estetik değeri ile okur davranışları arasındaki gerginliği görünür kılar. Fanatik okur kitlelerinin edebi üretim, yorum ve yayım süreçlerini nasıl dönüştürdüğünü irdeleyen bu dosya, metinle okur arasındaki sınırların bulanıklaşmasını ve kolektif tutkuların eleştirel perspektifleri nasıl yönlendirdiğini tartışmayı amaçlar. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ve günümüze uzanan örneklerle, edebi fanatizmin okur davranışlarını, metinlerin toplumsal algısını nasıl biçimlendirdiğini gözler önüne serer. Böylece dosya, edebiyatın estetik değerleriyle okur tutumları arasındaki gerilimi çözümleyen ve modern edebiyat eleştirisinin güncel tartışmalarına katkı sunan iddialı bir zemin yaratır.

EDEBİYATTA FANATİK OKUR KİTLESİ



Selim SOMUNCU

Okur-yazar, okur-metin ya da okurla yazarın üslubu, imgeleri, sembolleri veya kahramanları arasında bir "ruhaş"lık, çekim yahut ideolojik yakınlık söz konusu olabilir. Bu gibi etkenler yazar ile okur hatta yazar ile okur grupları arasında radikal -yer yer marjinal- bir ilişki biçimi oluşmasını da beraberinde getirir. Bu ilişki biçimi çoğul bir ilişkiye dönüştüğünde "epistemik cemaat"ın varyasyonlarının oluşmasına da zemin hazırlar.

Sanatsal beğenin kişiden kişiye değişmesi nasıl ki olağan ise yazarlara olan ilgi ve teveccüh de değişiklik arz edebilir. Edebiyat söz

konusu olduğunda bir yazarı öteki yazara tercih edişimizdeki farklılaşma, sanatsal beğeninin kişiden kişiye değişkenlik göstermesi gibi hususlar hiç şüphesiz sadece sanatsal istidatla açıklanamaz. Burada yazar ile okur arasında kurulan ve ekseriyetle salt estetikle açıklanamayan adı konulmamış bir ilişki vardır. Bu ilişkide okur-yazar, okur-metin ya da okurla yazarın üslubu, imgeleri, sembolleri veya kahramanları arasında bir “ruhdaş”lık, çekim yahut ideolojik yakınlık söz konusu olabilir. Özellikle estetik beğeniden ziyade bu gibi etkenler yazar ile okur hatta yazar ile okur grupları arasında radikal -yer yer marjinal- bir ilişki biçimi oluşmasını da beraberinde getirir. Bu ilişki biçimi çoğul bir ilişkiye dönüştüğünde “epistemik cemaat”ın varyasyonlarının oluşmasına da zemin hazırlar.

Tanzimat’tan günümüze panoramik bir bakış atacak olursak; Muallim Naci ile onun tarafını tutan ve Rezaizade’ye karşı kalemşörlük yapan fanatik okur kitlesi arasındaki ilişki. Tevfik Fikret ile takipçileri arasında uzun yıllara yayılan ve Fikret’in ölümünden sonra bazı sol fraksiyonların ve özellikle de sosyal gerçekçilerin zimmetine geçen Fikret ilgisi. Yahya Kemal’in dönemin genç şairleriyle kurduğu bağ. Okurlarının Halide Edip ile mektuplaşması sonucu kurulan sitemkâr ilişki. Büyük Doğucuların Necip Fazıl ile tek parti döneminde edebiyat ve fikir aracılığıyla kurduğu politik münasebet. İsmet Özel ve 80’li, 90’lı yıllarda gerçek anlamda aşırı yönelimlerle Özel metinlerini alımlayan fanatik okur kitlesi. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün fakat bunlar hiç şüphesiz bütün bir edebiyat tarihinde, kendine aykırı bir okur kitlesi oluşturan yazarlardan en sıra dışı olanları. İdeolojik etkenlerle yazara bağlanan okur kitlesi hiç şüphesiz yazarın “put”laştırılmasını ve dokunulmazlığını da beraberinde getirir. Ayrıca böylesi bir ilişki çoğu zaman estetik kuşkular içerse de bu ilişkiyi yazara veya eserine dair “haksız şöhret”le açıklamak ya yazarın emeğini dikkate almamak ya da edebiyatın ve yayıncılık dünyasının kendi içindeki pazar dinamiklerini görmezden gelmek olur.

Edebi metinle ya da yazarla kurulan ve fanatizm içeren bu marjinal ilişki edebi yapıttan aşırı etkilenme sonucu doğan bir ilişki biçimidir. Edebiyatta fanatik okurun bir başka örneği, belki de prototipi Don Kişot’tur. Hayatını okuduğu kitaplara göre yaşamaya kalkışmak roman dünyasının büyük kahramanının delirmesine, hasta muamelesi görmesine neden olur. Dünya ve Türk edebiyatında Don Kişot’un izinden gidip hayatını okuduğu kitaplara göre şekillendiren kahramanlar yok değildir. Fanatik okur kitlesinin en marjinal örneklerinden biri de bütün Avrupa’da yüzlerce Goethe okurunun Genç Werther’i okuduktan sonra intihar etmesidir. Yine okuduğu kitaplardan etkilenen bir başka kahraman Proust’un Kayıp Zamanın İzinde karşımıza çıkar. Buradaki özne de okuduğu kitabın etkisinde marjinal yönelimler içerisinde girer. Madam Bovary, Bihruz Bey ve Seniha (Kiralık Konak) hayatlarını okudukları kitaplara göre yaşayan diğer roman kişilerinin ilk akla gelenleridir.

Yine okurun yazarla ve kahramanla kurduğu ilişkinin bir başka boyutu ise okurlar tarafından yazara yazılan mektuplar olarak değerlendirilebilir. Bunun en sıra dışı örneklerinden biri Halide Edip’in Vurun

Kahpeye romanıdır. Eserin sonunda mesleğine ve ülkesine bağlı idealist Aliye Öğretmen'in linç edilerek öldürülmesinin okur nezdinde yarattığı hüznün, yazara yazılan mektuplarda karşılık bulmuştur.

KALICI ESERLER DENEYİME FANATİZM İSE MODAYA DAYANIR



Mehmet Özger

Fantastik de polisiye de Watpad yazarları da bir bakıma modanın ürünüdür. Ama ne var ki moda kalıcı olamıyor. Kalıcı olanlar yine insanın duygu, düşünce ve deneyimlerini merkeze alan metinler olacaktır.

Fanatik okur denince aklıma önce Ahmet Mithat gelir. Bir romanında kahraman ölür ve hikâye bu ölümle son bulur. Roman gazetesinde tefrika hâlinde yayımlandığı için okurlar her gün yeni bir bölümü takip eder. Kahramanın ölümü üzerine öfkelenen okurlar gazeteyi basarlar. Bunun üzerine Ahmet Mithat ertesi gün yayımlanan bölümde kahramanın ölmediğini, denize düştüğünü söyleyerek romanın sonunu değiştirir. Benzer bir etkiyi Namık Kemal de yaşamıştır. Vatan Yahut Silistre ilk sahnelendiğinde halk coşkuyla İbret gazetesinin önünde toplanır. Bu gösterilerin ardından Namık Kemal tutuklanır ve Magosa Kalesi'nde tam 38 ay sürgün hayatı yaşar. Bu örnekler, edebiyatın o dönemde toplum üzerindeki etkisinin ne denli güçlü olduğunu gösterir. Ancak edebiyat ile hayat arasındaki ilişkinin bugün çok farklı bir noktada olduğu açıktır.

Öncelikle Türk edebiyatından söz edeceksek Türk siyasi tarihinden de söz etmek gerekir diye düşünüyorum. Bizim edebiyatımızın iki kriz noktası vardır: İslamiyet'in kabulü ve Batılılaşma (bir başlangıç noktası olarak Tanzimat). Buna bakarak edebiyatımızın içerik ve form olarak değişim eğrisini görmek mümkündür. Bizim edebiyatımızdaki her yönelim, her akım aslında arka planda siyasi ve toplumsal bir hareketin ideolojisini ya da düşüncesini barındırır. Tanzimat, Fransız İhtilali ile ortaya çıkan fikirleri ve bir bakıma romantizmi; Servet-i Fünun, realizm ve pozitivizmi; Milli edebiyat ve Cumhuriyet edebiyatının ilk dönemleri ise yarı suni, yarı samimi yeni gelişen Milliyetçilik düşüncesi ve pozitivist bir Batılılaşma yaklaşımını kendine ilke edinmiştir. Bu akımların da daima fanatikleri olmuştur. Cumhuriyet dönemi için Kemalettin Kamu yeterli bir örnektir: "Kâbe Arabın olsun, bize Çankaya yeter." diyecek kadar ileri gider Kamu.

Recaizade Mahmut Ekrem-Muallim Naci (eski-yeni), Tevfik Fikret-Mehmet Akif (pozitivizm, deizm- İslam), Necip Fazıl-Nazım Hikmet (İslam-Marksizm) gibi bariz çatışmalar, arkalarında birer düşünce çarpışmasını ve devamında tarafların fanatizmini doğurmuştur. Ne var ki

bizde siyaset de kendi doğasında ilerlemez, toplumsal değişimler de. Çünkü dikkat edilirse Cumhuriyet sonrasında, bir zaman sonra darbeler dönemi başlar. 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980, 28 Şubat 1997, 15 Temmuz 2016. Bu darbeler genel olarak önceki siyasi eğilimi kırdığı gibi yeni bir eğilimin de doğmasına sebep olur. Mesela Garip akımını İnönü dönemi şiiri olarak görenler olduğu gibi, İkinci Yeni'yi de darbe sonrasında ürün olarak görenler olmuştur. Çünkü 1960 Darbesi, Demokrat Parti etrafında oluşan muhafazakâr düşüncenin önüne set çekmek için yapılmıştır. Sonrasında doğal olarak gelişecek düşünceler ve edebi yaklaşımlar ya tamamen Batıcı olacak ya da biraz daha farklı olarak Marksist olacaktır. Nitekim öyle de olur. Sol edebiyat güçlenir, fanatikleri ortaya çıkar, köy romancılığı bir furya olarak başlar. Toplumda da karşılık bulur. Bu sefer bunun önüne geçmek için 12 Mart Darbesi yapılır. 12 Eylül dönemine kadar sağ-sol az çok dengeye oturmaya başlamışken, 80 Darbesi ile her iki eğilim de tasfiye edilmeye çalışılır. Daha doğrusu fanatik yönleri tasfiye edilir.

Doksanlara gelindiğinde, toplum da edebiyat da 12 Eylül'ün yarattığı kırılmayı taşıyordu. Darbenin ardından özgürlük söylemi, liberal ekonomi politikaları, radikal ideolojilerin geri çekilmesi derken hayatın rengi büsbütün değişti. Edebiyat ve sinemada cinsellik bir anda rağbet gören bir unsur hâline geldi. Feminizm görünürlük kazandı, bireysellik öne çıktı, LGBT hareketi sesini duyurmaya başladı, müzikten günlük yaşama kadar her şey başka bir yöne savruldu. Kısacası 12 Eylül sonrası, öncesinden keskin bir çizgiyle ayrıldı. Darbe öncesi daha çok "topluluk" fikri etrafında hareket eden toplum, sonrasında bireyi keşfetti. Bizde birey kavramının sanıldığı gibi Tanzimat'la değil, asıl olarak 80 sonrasında belirginleştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu değişim edebiyata da yansdı. O fanatik, keskin tavırlar yavaş yavaş çözülmeye başladı. Doksanlara gelindiğinde geçmişten devralınan pek çok edebi damar hâlâ vardı. Marksist edebiyat da devam ediyordu ancak dünyadaki büyük kırılma, Marksizmin kendi içinde yaşadığı sarsıntı, bu akımın keskin taraflarını ister istemez törpülemişti. Milliyetçi edebiyat doksan sonrasında epeyce gerilemişti. Onun yerine İslamcı edebiyat güçleniyordu. Akif ve Necip Fazıl ile başlayan bu gelenek Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören gibi güçlü bir damar oluşturdu. Doksan dönemi sanatçıları, kendilerine özgü bir akım oluşturmayı başaramadı. Çoğu, önceki edebi hareketlerin izinden gitti ve bu mirasın sınırları içinde üretim yaptı. Liberalizmin etkisiyle toplumsal meselelerden uzaklaşıp daha bireysel bir anlatı benimsediler. Bu yönelim, edebiyatta dağınık ve merkezsiz bir atmosfer yarattı. Doksanların ortalarına gelindiğinde ise bu durağanlık yeni arayışlara zemin hazırladı ve farklı yaklaşımlar yavaş yavaş görünür olmaya başladı. Neo-epik şiir, neo-klasik şiir, madde-şiir gibi teorik yaklaşımlar ortaya çıktı. Ancak zamanın değişimi bu edebi yönelişleri farklı bir mecraya çekti. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte çoğu, sahte kullanıcı adlarının ardına saklanarak tartışmalara girdi. Zaman zaman dergilerde karşılıklı atışmalar da yayımlandı ama bunlar eskilerin sert edebi polemiklerine hiç benzemiyordu. Fanatikleri elbette vardı

ancak etkileri sınırlıydı. Topluma değmeyen, geniş bir karşılık bulmayan, küçük grupların kendi arasında sürdürdüğü küçük tartışmalardı bunlar.

Yazarlar ve şairler, 90 sonrasında bir süre daha geçmişin devamı niteliğinde eserler verseler de özellikle 2000 sonrasında başka bir dünyanın geldiğini fark ettiler. Özellikle internetin hayatın içine girmesi ile yazarın bakışı ve eğilimleri de değişti. Gerçek sanat yapmaya çalışanlar ile geniş okur kitlelerine hitap etmeyi amaçlayan popüler yazarların her biri kendi yaklaşımına göre eserler ortaya koydu. Popüler diye adlandırdığımız kitle, adı üzerinde kalabalıktır. Bu kadar kalabalıktan nitelikli bir beğeni beklemek pek gerçekçi değildir. Çünkü kalabalık çoğu zaman sorgulamayan ve kolay yönlendirilen bir insan topluluğuna dönüşür. Kitle psikolojisi de böyle işler. Bu yüzden şiirsel niteliği olmayan metinlerin “şiir” diye dolaşıma girmesi ya da dili ve kurgusu zayıf metinlerin “öykü” ya da “roman” olarak kabul edilmesi şaşırtıcı değildir. Buna rağmen sanatsal değer arayan az sayıdaki okur okumayı sürdürüyor. Nitelikli üretim peşinde koşan az sayıdaki sanatçı da yazmayı bırakmıyor. Popüler olanların da olmayanların da fanatikleri var ancak bu fanatizm eskisi kadar güçlü veya belirleyici değil. Özellikle 90 öncesinde edebiyat, ideoloji ile yakın bir bağ içerisinde iken 90 sonrasında dünyasında ideolojiler, sadece bizim edebiyatımızda değil dünyada da büyük bir değişim yaşadı ve adına da postmodern edebiyat dendi. Edebiyatın gerçeklik ile ilişkisi değişti, öncesinde edebiyat gerçek dünyanın bir temsili olarak kabul edilirken postmodern dünyada edebiyat kendi varlığını bir gerçeklik olarak ortaya koydu, kendi varlığını da oyun üzerine temellendirdi. Haliyle bu yaklaşım edebiyatı gerçek dünyanın bir temsili olmaktan uzak, daha çok fantastik bir alana taşıdı. Oyun, ironi, parodi ve pastişin etkili olduğu bir edebiyat dünyasında ideoloji çoğu zaman paridisi yapılan eski zaman hikâyelerinden biri oldu. Orhan Pamuk’un Yeni Hayat romanı, “Bir kitap okudum ve hayatım değişti” cümlesi ile başlar. Bu cümle, o zamana kadar etkili olan ideolojik yaklaşımların kitap üzerinden var olma mücadelesinin parodisidir. Bu yaklaşımın arka planında sakladığı düşünce, her şeyin doğru olabileceği ve aynı zamanda her şeyin yanlış olabileceği yani aslında ortada hiçbir hakikatin olmadığı düşüncesidir. Buradan bakınca yazar da okur da, sosyal medya paylaşımlarında olduğu gibi, bir anda kendini bir şeyin fanatiği olarak bulabiliyor ama kısa süre sonra o şey anlamsız bir bilgi yığını haline dönüşüyor. Dolayısıyla popülerin ağına düşen edebiyat, popüler yazarını da popüler okurunu da yaratıyor ama popüler olma hızındaki gibi o hızla da silinip gidebiliyor. Watpad yazarları ya da kuşağı, sosyal medya edebiyatı bir yere kadar kabul görebilir ancak bu “etkileşim” edebiyatı ne kadar hızlı oluşuyorsa o hızla kayboluyor çünkü samimiyeti yok, Walter Benjamin’in ifadesiyle “aura”sı yok. Ama fanatiği var. Bir zaman sonra sadece fanatiklerin sorunlu, sorumsuz ve sonsuz arzularının oyuncağına dönüşmüş bir edebiyat ortaya çıkacaktır. Buna bir tür ergen edebiyatı da denebilir. Kişiler ve toplum büyüdükçe bu ergen edebiyat da anlamsızlaşır.

Fantastik de polisiye de Watpad yazarları da bir bakıma moda’nın ürünüdür. Ama ne var ki moda kalıcı olamıyor. Kalıcı olanlar yine insanın duygu, düşünce ve deneyimlerini merkeze alan metinler olacaktır.

HAKİKAT ARAYIŞIMIZDA KİTABIN YERİ VE KİTAPLA ÖRGÜTLENME ÜZERİNE



Bekir KAYABAŞI

Fakültede öğrencilerin kahir ekseriyeti belirli ideolojik veya dini görüşler etrafında kümelenmişlerdi. Her kümenin merkezinde bir ya da daha fazla yazarın eserlerinin oluşturduğu bir okuma listesi ve mücadelesi örnek teşkil eden yazarlar mevcuttu. Kitaplı semavi bir dinle şekillenen genetik şifremiz sanki kitaba dayanmayan hiçbir düşünceyi kabul etmiyordu.

Yazıyla birlikte insanlık devrim tarihini takip edebiliyoruz. Kabil'den daha üst insan organizasyonlarında yazının ne kadar büyük bir rolü olduğu kuşku götürmez bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Üç büyük semavi din ve insanlık tarihini değiştiren kitaplar ve yine bizi biz yapan onlarca peygambere inen suhuf'lar insan idrakinin şekillenmesinde kitabın ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Din dışı akımlar da kitapla neşvünema buldular. Marks'ın Daskapital'i Hitlerin Kavgam'ı ve onlarca Aydınlanma filozofunun okuma cemaatlerini besledikleri düzinelerce kitap her türlü fikrin evrilmesinde, halk arasında yerleşmesinde ve yayılmasında kitabın vaz geçilmez bir muharrik olduğu gerçeğini haykırmaktadır.

Kitapların kontrolünün, yönetimin bekası olarak görüle gelmesi de bununla ilgili olsa gerektir. Büyük Selçuklu Devleti'nin büyük veziri Nizamülmülk de bu nedenle Nizamiye medreselerini açarken okutulacak eserleri de belirlemiştir. Bu eserler bin yıl beynimizi şekillendirmiş ve bugünkü Batı tesirinde olmayan düşünce biçimimizin oluşmasında miğfer rol oynamıştır denilebilir. Medrese eğitiminde de Arapça öğretimi tamamlandıktan sonra on iki ilim alanına mahsus belirli kitaplar mütalaa edilmiştir. Talebeler sınıf esasına göre değil okuduğu kitaba göre seviyelendirilmiştir. Kitapta kalma süreniz sizin kitaba olan ünsiyetinizin ve kitabı anlama hızınızın hocanız tarafından takdir edilmesine bağlı olduğundan kitap, hoca ve öğrenci üçgeni bir medrese öğrencisinin eğitiminin esasını teşkil edegelmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise klasik manda olmasa da bu üçgenin devam ettiğini görmekteyiz. Kitap, yazar, okuyucu adı ile başlayan ve önce bir okuma cemaatine sonra da eylem grubuna intikal eden bir bilgi edinme ve aydınlanma döngüsü özellikle seksenli yıllardan sonra sıkça karşımıza çıkan vaka örgülerindendir.

Ankara Üniversitesinde öğrenciydim. Dil ve Tarih-Coğrafya fakülte-

sinde okuyordum. Sanırım Aydınlikevler- Kızılay hattı biraz geç saatti, memur ve öğrenci yoğunluğu olmadığından otobüs nispeten sakindi. Yan koltukta oturan uzun bej rengi bir pardösü giyen yirmili yaşlarının ortasında bir genç, yüksek sesle bir şeyler söyledi. Din muhtevalı birkaç sert cümle idi, sonra indi. Herkes şaşırmıştı. Ben de küçük bir şehirden Ankara'ya gelmiş birisi olarak aynı şaşkınlığı fazlasıyla yaşadım. Otobüs-ten inen Beyefendi, koltukta bir kitap bırakmıştı. Sanki suç aleti gibi oracıkta duruyor, kimse kitapla ilgilenmiyordu. Kitabı merak ettim ve aldım. "Kültür Davamız ve Temel Meseleler" idi kitabın adı. Türk Dili ve Edebiyatı okumaya gelmiş bir genç olarak böyle bir davamızın olup olmadığı hususunda hiçbir fikrim yoktu. Kitabı çantama koydum ve unuttum. Bir gün Fakülte kantininde bir şey ararken çantamdan kitabı çıkartıp masaya koydum ve etrafımdaki birkaç arkadaşın irkildiğini fark ettim. Hemen kısık bir sesle bu yasak yayın dedi bir arkadaş. Ben de otobüste başımdan geçen macerayı anlattım. Arkadaşım Ankaralıydı ve bu konularda benden çok daha fazla bilgiye sahipti. İlerleyen zamanlarda kendisinin bir süre Salih Mirzabeyoğlu'nun sohbetine devam ettiğini fakat Salih Mirzabeyoğlu'nun biraz sert bir yol seçtiğini ve siyasi görüş ayrılığı olduğu için artık sohbetlerine devam etmediğini söyledi. Fakülte- de öğrencilerin kahir ekseriyeti belirli ideolojik veya dini görüşler etrafında kümelenmişlerdi ve her kümenin merkezinde bir ya da daha fazla yazarın eserlerinin oluşturduğu bir okuma listesi ve mücadelesi örnek teşkil eden yazarlar mevcuttu. Kitaplı semavi bir dinle şekillen- genetik şifremiz sanki kitaba dayanmayan hiçbir düşüncüyü kabul etmiyordu. Birkaç ay sonra kolay elde ettiğim kitabı okumak istedim ve kütüphanede birkaç sayfa okumak için elime aldım. Kitap, kültür davamızı anlatmıyordu, sanki kültür davamızı kaybettiğimiz için bizi dövüyordu. Çok güzel cümlelerden kurulmuştu ama kitabın tamamı ile ilgili bir fikir edinmem en azından o zamanki bilgi birikimimle imkansızdı. Hoşuma giden cümlelerin altını çizdim. Açık yüreklilikle söylemek gerekirse kitabı bitiremedim. Okumam gereken ve çok daha cazip gelen romanlar varken böyle bir kitaba vakit ayırmak istemedim. Ama bir müddet sonra birkaç bölüm ortak aldığımız İnkılap Tarihi dersinde Ziya Gökalp'in kültür tanımını üzerine bir tartışma çıkmıştı. 12 Eylül darbesi üzerinden beş sene geçmiş, gereksiz yere hapse atılan kimi eski öğrenciler geri dönmüştü ve bizimle kıyaslandığında her birisi bir Alman filozofu kadar bilgili idiler. Hocamız da sadece eski tüfekler tartışmayı sürüklemesin diye ara ara bizi de tartışmaya katıyordu. Bu rastgele tercihin sonucu olarak bana da söz verdi. Gerçeği söylemek gerekirse konuya tam hâkim değildim, yasak savmak için Salih Mirzabeyoğlu'nun kitabından aklımda kalan birkaç cümleyi arka arkaya söyledim. Tartışma aniden alevlendi. Üst sınıftan iki öğrenci sazi benden alıp devam ettiler. Tıpkı TBMM'deki tartışmalarda olduğu gibi hocamız zorunlu bir ders arası verdi. Arada üst sınıftan iki öğrenci benim yanıma geldi ve beni neden hiç sohbetlerde göremedikleri konusunda sitemde bulundular. İstemeyerek kazaen bir okuma cemaatinin üyesi oluvermiştim. Sonraki

bir dönemim sohbetlere gitmemek için bahane bulmakla geçecekti. Ama nerdeyse her ay bir kitap almak zorunda kalacaktım. Derslerim var, okuyamıyorum, desem de okumuyorsan bir yere bırak, kitap kendi okurunu bulur diyorlardı. Bir gün bana kitap satan arkadaş bir dergi getirmişti. Derginin adı Taraf idi. Fakat derginin ismi bir Kaleşnikof deseni ile yazılmıştı. Bana dergi satıp satmayacağını sordu. Ben silah çağrıştıran şeyleri ne alırım ne de satarım dedim. Bu konuşma sonrası selamlaşsak da artık benden kendilerine yar olmayacağını anlamışlardı. Mezun olana kadar yaşça benden büyük olmalarına rağmen alt sınıfta demir atan iki bej pardösülü arkadaşı sigara tütürüp hararetili tartışmalar yaparken bazen slogan atarken kimi zaman da dergi satarken görmeye devam ettim.

Sonraki yıllarda birçok kitap merkezli cemaatle tanışma fırsatım oldu. Ne yalan söyleyeyim yalnız kurt gibi gezen dışardan bakınca kitapla çok hemhal olabileceklerine ihtimal vermeyeceğiniz ama konuşuklarında her cümlelerinin bir keskin nişancı tüfeği öldürücülüğünde olan başka bir cemaat üyesi tanımadım. Sonra Mirzabeyoğlu'nun kitaplarından birkaçını okuma fırsatım oldu. Kitaplar bir konuya açıklık getirmek için değil de bir tartışmayı kazanmak için kaleme alınmış gibiydi. Bu âdem-i merkeziyetçi yapının tartışma lisanına hazırlanmış bir cephanelikti rahmetlinin eserleri. O yalnız takılan iki arkadaş gibi Salih Mirzabeyoğlu da yapa yalnız yaşadı, herkes affedilirken o hapis-hane köşelerinde unutuldu.

GELENEĞİN MODERN SESİ: BAHAETTİN KARAKOÇ



Ramazan AVCI

Türk şiirinin beyaz kartalı ünvanıyla anılan Bahaettin Karakoç hem sanatçı kişiliği hem de insanî duruşuyla okurlarında derin bir hayranlık, hatta yer yer fanatik bağlılık uyandıran bir şairdir.

1990'lardan itibaren Türk şiirinde, önceki dönemlerin belirgin topluluk anlayışlarının yerini bireysel şiir serüvenleri almıştır. Şairler artık belli bir dergi çevresi ya da akımın içinde değil, kendi poetik dünyaları içinde varlık göstermeye başlamışlardır. Bu durum, şiirin kolektif bir estetik çizgiden çok, kişisel poetika ve bireysel deneyim merkezli bir yönelime evrilmesine yol açmıştır.

1990 sonrası dönemin şairleri, toplumsal ve ideolojik temalardan

uzaklaşıp şiirlerinde bireyin iç dünyası, yalnızlık, anlam arayışı ve metafizik sorgulamalar temalarına yönelmişlerdir. Bu şairlerden bazıları İkinci Yeni'nin mirası olan soyutlama, kapalı anlam, yoğun imge ve uzak çağrışımlı şiir anlayışını şiirlerinde yeniden biçimlendirerek postmodern bir özgürlükle devam ettirirken İkinci Yeni çizgisinden tema, biçim ve anlam bütünlüğü bakımlarından ayrılan bazı şairler, metafizik düşüncüyü şiirin merkezine yerleştiren mistik şiir anlayışını benimsemişlerdir.

Yine bu dönemde modern hayatın getirdiği iç huzursuzluğu ve gerilimi şiirlerine sindirmeye çalışan, şiiri modernitenin yarattığı dünyanın olumsuz şartlarından bir kaçış yeri olarak gören modernizmin takipçisi pek çok şair yeni bir şiir dili arayışıyla geleneksel şiirle ilişkilerini koparmışlardır.

Şiirdeki bu yönelimlerin yanında, medya desteği veya ideolojik kanonlaşma süreçlerinden bağımsız kalan, Anadolu kültürüyle yoğrulmuş, halk ve divan şiiri çizgisini modern biçimlerle buluşturan Bahaettin Karakoç gibi şairler, çağın dışına düşmeden, yerli-millî bir şiir dili ve poetikası kurma çabasıyla hareket etmişlerdir.

Bahaettin Karakoç hem sanatçı kişiliği hem de insanî duruşuyla okurlarında derin bir hayranlık, hatta yer yer fanatik bir bağlılık uyandıran bir şairdir. Karakoç, edebiyat çevrelerince “Türk şiirinin beyaz kartalı” ünvanıyla anılır. Fiziksel olarak kar gibi ak saçları, sert bakışları, dik duruşu; şair olarak daima kendini yenilemesi, herhangi bir grubun, topluluğun içinde yer almayarak hep yalnız hareket etmesi, lider yaratılışı oluşu, taşrada çıkardığı Dolunay Aylık Fikir ve Sanat Dergisi'yle kendi mektebini kurması, genç şairleri himaye etmesi, sanat dünyasında öncü rol oynaması, şiirlerinde kartal metaforunu sık kullanması ve bazı şiirlerinde kendini kartalla özdeşleştirmesi onun “Türk Şiirinin Beyaz Kartalı” ünvanıyla anılmasını sağlamıştır. Bu yönleri, onu yalnızca bir şair değil, okurlarının nezdinde bir gönül önderi hâline getirmiştir.

Bahaettin Karakoç'un şiirlerinde İslamî duyarlık, Anadolu coğrafyasının kültürel kodları ve geleneksel değerler güçlü biçimde işlenir. Bu durum, onu “modernist/postmodernist” eğilimlerden ayırıştırarak geleneksel estetik arayışındaki okurlar nezdinde bir “sığınak” hâline getirir. Karakoç hayranları; soyut ve alışılmamış bağdaştırmalar üzerine kurulu, şekil ve estetikten yoksun dar bir kesime hitap eden şiir anlayışına karşı Bahaettin Karakoç'un daha geniş bir okuyucu kitlesine seslenen, bîkr-i mazmunlarla örülen, estetiği ve anlamı bir uyum içerisinde veren şiirlerini beğenirler.

Karakoç bir aşk ve tabiat şairidir. Aşk şiirleri, beşerî sevgiden ilahî aşka doğru evrilen bir çizgi taşır ve aşk derin bir lirizm ve mistisizm içinde ele alınır. “Tesettürlü” ifadesiyle nitelendirdiği bu şiirlerde aşk hem bir duygunun hem de bir arınma sürecinin ifadesidir. Onun aşk şiirlerinde sevgili müphemdir. Fizikî özellikleriyle değil, tabiat unsurlarıyla betimlenen karakter özellikleriyle ön plana çıkar. Maşukun beşerî sevgili mi ilahî sevgili mi olduğu ilk okunduğunda fark edilmez.

Beklemenin ve kavuşma ümidinin tatlı heyecanı sinmiştir bu şiiirlere. “Leyla ve Mecnun” mesnevisini, “Kerem ile Aslı” gibi halk hikâyelerini dinleyerek yetişen okurlar, Karakoç’un şiiirlerini, onun “İhlamlurlar Çiçek Açtığı Zaman” adlı şiiirinde olduğu gibi, büyük bir zevkle okumakta ve ezberlemektedirler. Onun mısralarında aşkın en saf hâlini bulurlar.

Doğanın sırdaşı bir şair olan Karakoç, tabiatın diliyle insanın iç dünyasını anlatır. “Hangi yayla yeşil, nerde keklik çok / Gel seninle orda olalım çocuk” dizelerinde olduğu gibi, şiiirleriyle okurunu doğanın kucasına çeker. “Her çiçek bir dilekçedir bilene” diyen şair, bütün duygularını doğanın unsurlarıyla aktarır. Bu yönüyle iç dünyasında kaybolan son dönem şairlerden ayrılır. Özellikle hayatının bir bölümü kırsalda geçen okurlar için Karakoç’un şiiirleri bir daüssıla limanıdır.

Yerel kelimeleri ve kavramları modern şiiire taşıma başarısını gösteren, var olandan “mutlak varlık”a ulaşmaya çalışan Bahaettin Karakoç’un okurları için onun şiiiri bir sanat ürünü olmanın ötesinde değerler dünyasının sesi, Anadolu’nun vicdanı ve inancın estetik biçimidir. Bu yüzden, onu okuyanlar çoğu kez sıradan bir okur değil, manevî bir sadakatle bağlı bir topluluk hâline gelir. Bahaettin Karakoç’un dizelerine temas eden okurlar, bu şiiirlerde kendi hayatlarının, duygu ve düşünce dünyalarının bir yansımalarını bulduklarını ifade ederler.

DEHÂYA MEFTUN OLMAK YAHUT FANATİK BAĞLANMA



Abdulhakim TUĞLUK

Kabul edelim ki okur fanatizminin, mevcut temayülün değişmesini isteyen inkılapçı bir tarafı da vardır. Ya da yazarın “artistik muhalif duruşu” bahsi geçen fanatizmi canlı tutar.

1936 yılında İspanya İç Savaşı hakkında kaleme alınmış bir yazıda şu ifadelerle rastlarız: Fanatizm, ideoloji meselesi değil, tabiat meselesidir. Hatta bir adamın bir nihayetten öbür nihayete geçmesini bile mümkün kılar. Burada hâkim olan mantık değil ruhtur. Bu sözler edebiyat âlemindeki okur fanatizmi hakkında da bize fikir verebilir. Okur fanatizmi, genellikle ürünün niteliğinden, kıymetinden değil onu güzel gösteren başka nedenlerden kaynaklanır. Söz konusu fanatizm, şiiirin ilk defa Abdülhak Hâmid’den işitildiğini ve onun altı yüz yıllık Osmanlı tarihinin medar-ı iftihar olduğunu söyleyecek kadar mübalağalı bir övgünün kapılarını açar. Bu meselede tek pay sahibi okur değildir. Bütün olanaklarıyla yazılı ve görsel basın, eleştirmenler, yayıncılar ve

kimi zaman siyasi irade bu fanatizmi körükleyebilir. Biraz geriye, Tanzimat'a gittiğimizde ise okur fanatizminin izlerini rahatlıkla bulabiliriz. Akla gelen ilk isimler şüphesiz Abdülhak Hâmid ile Recaizade Mahmud Ekrem'dir. Biri Makber diğeri Talim-i Edebiyat ile edebiyat âlemine hem ses hem de yeni bir soluk getiren bu iki edibimiz, fanatik bir okur kitlesinin müfrit muhabbetlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Tanpınar'ın şaşılacak derecede talihli gördüğü Makber şairi, döneminin okurları için sıra dışı denilebilecek hususiyetlere sahipti. Onun Türk şiirinde meydana getirdiği köklü değişimden sarfı nazar “şair-i a'zam”, “dâhi-i a'zam”, “Türk şiirinin büyük dehası” gibi unvanlarla anılması, realiteye karıştırılmış fanatizm kokusundan arı değildir. Kabul edelim ki okur fanatizminin mevcut temayülün değişmesini isteyen inkılapçı bir tarafı da vardır. Ya da yazarın “artistik muhalif duruşu” bahsi geçen fanatizmi canlı tutar. Hâmid, Türk şiirinin mihverinde köklü değişiklik yapmasıyla bu inkılapçı ve muhalif pozisyonu ister istemez kazanmıştı. Tanpınar, Hâmid'in etrafındakiler bütün bir mizaç ve istidat farkı ile hemen hemen aynı yolda yürürler. Hemen hepsi, eskiyi biraz daha bozmakla yeniyi bulduklarını zannederler der. Bahsi geçen zan, okurun fanatik temayülüne biraz daha kuvvet verir. Recaizade Mahmud Ekrem ise belagatten retoriğe geçiş sapağında büyük bir gürültünün kopmasına neden olmuştu. Gerek hocalık vasfı gerekse tıpkı Hâmid gibi aristokrat edası, onu devrinin “tartışılmaz” isimlerinden biri yapmıştır. Dolayısıyla bu iki ismin himayesini kazanmak oldukça kıymetli sayılmış, şair ve yazarlar eserleri için onların takrizlerine başvurmayı şeref saymıştır. Esasında takriz kültürünün okur fanatizmini körükleyen bir yanı da vardır. Herhangi bir eserin başında Namık Kemal, Hâmid, Ekrem, Muallim Naci gibi isimlerin takrizlerini gören okurun fanatik bir tavır takınması pekâlâ daha kolaydır.

Okur fanatizmi, onu kökünden yıkmak isteyen hareketleri de beraberinde getirir. Nazım Hikmet'in Putları Yıkıyoruz hareketi bunlardan biridir. Kaynağında başka sebepler de bulunan bu hareketin hedefindeki ilk isim Hâmid'dir. Nazım Hikmet, Hâmid'in okurlara bir dâhi olarak tanıtılmasının yanlış olduğunu ısrarla vurgular. Kurun gazetesinin 1 Eylül 1935 tarihli nüshasında ise İlhami Bekir Tez, Halit Ziya örneğinden yola çıkarak yerleşik en büyük romancı kanaatini eleştirir. Bu, okuma tercihlerini genişletmeleri için okurlara tavsiye niteliği taşır. Şöyle bir tehlike var ki fanatizmi yıkmaya dönük teşebbüsler kendi fanatizmini doğurma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hâmid fanatizmini yıkmak isteyen Nazım Hikmet elinde olmadan fanatik bir kitle oluşturmuştur. Özgün eser verme sınavında yazarı bekleyen başlıca tehlikelerden olan okur fanatizmi, bu yönüyle kader ironisinin hayret verici cilvelerine ev sahipliği yapar. Hülâsa terazisiz okuma, dipsiz muhabbete ya da sebepsiz husumete giden yolun başlangıcıdır.

FANATİK OKUR “DERTLİ” OKUR



Atilla YARAMIŞ

Necip Fazıl'ın “fanatik okur” sınıfında yer alan geniş bir kitlenin gönlünde yer tutmuş olması, onun Türk milletinin varlık alanlarını net bir şekilde işaret eden, “yüksek sesli” biri olması ile alakalıdır.

Tarih boyunca yeryüzü coğrafyasında varlık gösterebilmiş her milletin kendine has özellikleri olmuştur. Üzerinde yaşanılan coğrafya, örf ve gelenekler, dini yaşantılar, tecrübe edilen siyasi ve askeri yaşamışlıklar ve daha birçok sebep, her milletin nev-i şahsına münhasır karakter özelliklerini ortaya çıkarır.

Orta Asya'nın çetin coğrafyası ve at sırtında geçen uzun yıllar, hatta kalabilmek için verilen zorlu mücadeleler, malumu olduğu üzere, yüzyıllar içinde Türkleri Anadolu'ya kadar taşımıştır. Anadolu'dan da eski, dünyanın dört bir yanına uzanan büyük bir medeniyetin taşıyıcılığı ve koruyuculuğu vazifesi, bu milletin omuzlarında yükselmiştir. Buradaki taşıyıcılık ve koruyuculuk, doğal bir sonuç olarak siyasi önderliği de beraberinde getirmiştir.

Hassaten son bin yıldır, etkin bir siyasi figür olan Türklerin belirgin karakter özelliklerinden biri de “yüksek sesli olabilme”yi önemsemeleridir. Çünkü yüksek sesli olmak, Türk milletinin varlık alanlarını net bir şekilde işaret etme adına, mühim bir tavır olarak benimsenmiştir.

Edebiyat dediğimiz, hayatın kendi belirlediği sınırlar içerisindeki yansıması olan bu sanat ise Türk milletinin genel karakter yapısından bağımsız düşünülemez. Coşkun akan nehirler misali, coşkun edebi metinler ile coşkun şair ve yazarlar da her zaman için önemli bulunmuş, önde ve öncü bir konuma yerleştirilmişlerdir. Bu sebeple fanatik okur diye ifade edebileceğimiz, okuduğu şairi/yazarı çok seven, sevmekle kalmayıp onu bir hayat rehberi gibi gören okur kitleleri, her daim var olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

Merhum Mehmet Akif'in kaleme aldığı İstiklal Marşı, buna verilebilecek en bariz örneklerdendir. Milletimizin kahir ekseriyetinin milli marşımızı yürekten kabullenmesi, “edebi fanatizm” kavramının tam da karşılığı olacaktır. Ortalama bir Türk vatandaşının İstiklal Marşı'na yönelik sergileyeceği eleştiriye kapalı tutum, birçok haklı dayanağın yanı sıra, edebi fanatizmin de dünyadaki zirve örneklerinden biridir.

Edebiyat ve fanatizm kelimelerini yan yana kullanacağımız her alanda, mutlaka değinilmeden geçilemeyecek bir isim de Üstad Ne-

cip Fazıl Kısakürek'tir. Öyle ki İslamcı/muhafazakâr edebi muhitlerde “Necip Fazılçı olmak” diye bir tabir dahi vardır. 60'ların ortasından 80'lerin başına kadar, yukarıda zikrettiğimiz dünya görüşüne mensup gençlerin dünyalarında Necip Fazıl çok zirve bir konumdadır. Onun meşhur eseri olan “Sakarya Türküsü” adeta her toplantıda ve siyasal/kültürel etkinliklerin başlarında okunmuştur. Her ne kadar bu usul bugün için eski şatafatında olmasa da “fanatik okur”la Necip Fazıl'ın bağı hâlâ çok güçlüdür.

Burada mevzuyu “gözü kapalı bir şekilde kabullenme” olarak idrak etmek son derece yanlış olacaktır. Okuru “fanatik” düzeyde yazara/şaire bağlayan hususlara bakmak, asıl gerekçeyi orada aramak gerekmektedir. Mesela Necip Fazıl, kimi kişilik özellikleri ile Türk milletinin genelinin (daha spesifik olarak söylemek gerekirse muhafazakarların) normalde bağdaşması zor olan bir isim olması lazım gelir. Ancak ortaya çıkan manzara, malumu olduğu üzere bambaşkadır. Burada Necip Fazıl'ın “zor zamanda” cesaretle elini taşın altına koymasının ve hâkim olan kültürel iktidarın merkezinde yer almasına rağmen, onları elinin tersiyle itip terk edecek kadar gözü kara bir yapıda olmasının rolü çok fazladır.

Dememiz o ki Necip Fazıl'ın “fanatik okur” sınıfında yer alan geniş bir kitlenin gönlünde yer tutmuş olması, onun (daha önce ifade ettiğimiz gibi) Türk milletinin varlık alanlarını net bir şekilde işaret eden, “yüksek sesli” biri olması ile alakalıdır.

Bu noktada söylenecek çok söz ve farklı dünyalardan verilebilecek çok fazla örnek olduğu da gerçektir. Başka milletlerin edebiyat dünyalarında bu konu nerede durur, faydası ve zararı nedir, bu apayrı bir bahis olmakla birlikte, Türk edebiyatının fanatik okurunun, edebiyatı fikir sahasının zirvesine yerleştirmiş, bilinçli ve dertli bir okur olduğunu söylemek mümkündür.

EDEBİ-POPÜLİST OKUR REFLEKSİ OLARAK HARRY POTTER FANATİZMİ



Melek DEMİRDÖĞEN

Satış rakamlarının milyonlara ulaştığı eser ve yazarların “popüler” edebi imajı ya da bu eser ve yazarlara gösterilen yoğun ilgi, şimdiki okur fanatizminin edebi argümanlarını da dönüştürmektedir. Bu yeni okurun heyecanı “akışkanlık” ve “görünürlük”tür.

Dijitalleşmenin önlenemez rüzgarıyla post-truth kavramının eşğine gelen yeni dünya düzeninin, yeni bir okur refleksi geliştirdiği de aşikardır. Bu yeni okurun heyecanı “akışkanlık” ve “görünürlük”tür.

Satış rakamlarının milyonlara ulaştığı eser ve yazarların “popüler” edebi imajı ya da bu eser ve yazarlara gösterilen yoğun ilgi, şimdiki okur fanatizminin edebi argümanlarını da dönüştürmektedir. Edebiyat tarihinde akla gelebilecek fanatik okur kitlelerinin aksine, bu yeni okur fanatizminde dini, siyasi, ideolojik bir düşünce/ülkü etrafında şekillenen okur psikolojisi yoktur. Edebi-popülist etki ve söylem bilincinin oluşturduğu bir okur refleksi söz konusudur. Bu türden okuma ediminin edebi bir eylem olup olmadığı tartışılabilir; satış rakamları, gişe hasılatları, sosyal medya takip ve tweet sayıları yeni okurun okuma kılavuzu niteliğindedir. Günümüz fanatik okur kitlelerinin bir kısmının benzer okur reflekslerine sahip olduğu söylenebilir. Bu türden edebi-popülist bir okur deneyimi söz konusu olduğunda akla gelebilecek ilk eserlerden biri Harry Potter serisidir. Serisinin her geçen gün yükselen popüler imajı, edebi değerini de gölgede bırakmıştır. Harry Potter fanatizmi, diğer edebi eser ya da yazarların okur kitlelerinin aksine, kitlesel bir boyuttadır. Serinin ulusal normları aşan, her geçen gün global ölçekte ivme kazanan, hemen her yaştan fanatik bir okur kitlesi vardır.

Serinin, edebiyat tarihindeki tüm zamanların en büyük satış rakamlarına ulaşması, günümüz okur kitlelerinin bilinçaltını besleyen bir unsur olarak edebi-popülist etkiyi göstermektedir. Eserin yazarı J. K. Rowling’in serinin ilk romanı olan Felsefe Taşı’nı yayınlamak için yaşadığı pek çok güçlüğe rağmen, eser bugün beş yüz milyonu geçen satış rakamlarına ulaşmıştır. Felsefe Taşı, tek başına bu satış rakamının yaklaşık yüzde otuzunu karşılamaktadır. Bilhassa sinema filminin gösterime girmesinden sonra bu satış rakamlarına ulaşması ise eserin, kitle iletişim araçlarıyla şekillenen “medyatik edebiyat” ürününe dönüşmesinin sonucudur. Serinin beyaz perdeye uyarlanan filmleri de tıpkı romanlarının satış rakamları gibi gişe hasılatı yaparak tüm zamanların en çok izlenen filmleri arasına girmiştir. Aslında bu durum, yeni dünya düzeninde, edebi eserlerin kültür endüstrisi içerisinde birer “meta” haline gelişinin de göstergesidir. Serinin fanatik okurlarının yaşam alanlarını süsleyen, romanların karakter ya da fantastik nesnelerinden oluşan figürlerin uluslararası pazardaki karşılığı ise eserin kültür endüstrisindeki metalarındandır. Her yıl seriden uyarlanan/çıkarılan yeni bir ürün, okurunu, bu pazara katkı sunmaya zorlamaktadır. Bu da kitap satış rakamlarının yanında, serinin, uluslararası pazardaki karşılığı olan bir başka boyuttur.

Modern zamanların, okuma edimini görsel medya araçlarıyla tamamlayan bir okur kitlesini yarattığı vakadır. Serinin gerek metin içeriği gerekse kurgu bütünlüğü bu görsel araçların ön planda olduğu yazınsal içeriklerle doludur. Nitekim günümüzün popülist okuru için edebi değer ağır bir “yük”ten başka bir şey değildir. Okuma uğraşı ise bir tür “fast food” atıştırmaıdır.

BÖYLE BAŞLAR VAHDETTE AŞK

İNCİ OKUMUŞ

Bana gelirken
tut elinden dalgaların
yasemin kokulu toprakların
ve sümbülü solmamış dağların
tut elinden bana getir
sofrada aç susuz / müebbet sevgimle seni
öylece bekleyeceğim

bana gelirken
topla kırık kalemleri
ne olursa olsun anma kederli gülüşleri
gücün yeterse şair ol
tut elinden bana getir
yapayalnız şiirleri
susmuş kelimelerle / sessiz sedasız seni
öylece bekleyeceğim

bana gelirken
ırmakları doldur kırbana
yüzüne sinmiş kederleri sil
kalbin gökyüzü gibi aydınlık olsun
çöl ortasında bile beklediğimi bil
mecnun'un sesinde seni
nerede olursa olsun
öylece bekleyeceğim

bana gelirken
o sahra sesinden
yakılmış türkülerle gel
yakındığım yok sanma yaralarımıdaki sancıdan
böyle başlar vahdette aşk
yaratılmıştır en derin acıdan
gitmek de var kalmak da senden önce
ince ağrılarca sızı sızı söküldüğüm yerde seni
öylece bekleyeceğim

KUYU

AYŞEGÜL SÖZEN DAĞ

Böyle olmayacağını biliyordum. Nasıl olacağı konusunda dünyalar kadar fikrim olmasına rağmen hiçbir şey işe yaramıyordu. Sosyal medyadan gördüğüm tüm olumlama ve imajinasyon egzersizlerini eksiksiz yapıyordum, ibadet gibi. Kırk yaşımı yeni geçtim. Nazım'ın "Yaşım kırkı geçmişken" dizelerini okudum. Peygambere vahyin neden kırk yaşında geldiğini idrak ettim. Zifiri karanlıkta yüreğimi inşiraha erdirecek ayetleri bekledim. Olmadı. Hiçbir ayete tutunamadım. Huzursuzluğum karlı bir sabahın ayazı gibi yüzümü ve ellerimi yaktı. Dün akşam saat yirmi bir sıfır üçe kadar elimden geleni yaptım. Daha mutlu bir adam olmak için attığım tüm adımlar beni karanlık bir kuyuya sürükledi. Kuyuda olmanın hakkını ver, bir kervan gelir sizi bulur demeyin, bu laflara karnım tok. Şu anda artık çok geç, her şey için, tüm ihtimaller için... Sahip olduklarımı geri kazanmak için...

O uğursuz akşam aklımdan bir an olsun çıkmıyor. Geçmişle bugün arasında mekik dokuyor zihnim. Ellerim uyuşuyor. Beynim uyuşuyor. Halbuki ben otuz iki yaşına kadar sıradan bir erkek olarak yaşamımı sürdürüyordum. Her şey dümdüz, kafam tertemiz, derdim tasam yok, öyle mutlu mesut yaşayıp gidiyordum. Üniversiteyi yurttan kalarak okudum, okul bitince iş bulup İstanbul'a yerleştim. Babamın Devlet Demir Yollarından emekli olması tam da o yıllara denk geldi. Emekli ikramiyesinin bir kısmını peşinat yapıp krediyle ev aldım. On yıl dediğin nedir ki, göz açıp kapayıncaya kadar biter, demişti babam. On yıl dediği, benim 42 yaşımıydı. Yani dün akşam. Doğum günüm; ailemle geçirdiğim son doğum günüm...

Dün akşam, o lanet akşam. Yazıcı meleklerin yazarken ellerinin titrediği o akşam. Sabahına uyandığıma pişman olduğum, keşkelerin üzerime çullandığı o akşam...

Yarasaların mağaradan çıkarken kanat çırpışlarına sinmiş ür-kütücü bir sona gebe olduğu o akşam. Köpek seslerinin geceye bıçak gibi saplandığı, sabahın gelmek bilmediği, karanlığın bile tir tir titrediği buz gibi bir akşam.

*“Her şey
öyle birdenbire
olmadı. On yıl
boyunca ayları,
günleri ve
saatleri devire
devire oldu.”*



Her şey öyle birdenbire olmadı. On yıl boyunca ayları, günleri ve saatleri devire devire oldu. Bir oluşlar öyküsüydü hepsi.

Annemi suçlamıyorum. O, her annenin evladı için yapması gereken neyse hepsini yaptı. Nihayetinde otuz iki yaşına gelmiş, askerliğini yapmış, işi gücü yerinde, bir yetmiş beş boyundaki oğlunu evlendirme isteği kadar doğal ve doğru ne olabilirdi ki?

Her telefon konuşmamızda başka bir arkadaşının kızından bahsediyordu. “Kız öğretmen. Eli yüzü düzgün. Çıtı pıtı pek tatlı bir şey. Yemek yapmayı bile biliyor. Hem de tutumlu. Eski mahallemizden Mukaddes teyzenin ufak kızı, bildin mi?”

“Mukaddes teyzeyi bildim bilmesine de kızı hatırlamıyorum anne, âşık olarak evlenmek istiyorum” deyince sesinin tonu düşer, hafif sitemli, “Peki oğlum” derdi kapatırken.

Otuz iki yaşına kadar hiç âşık olmadığımı düşünmüyorsunuz herhalde. Çok kez âşık oldum. Fakat birlikte olduğum kızların hiç-biriyle evlilik planı yapmıyordum.

Evlilikten korkuyordum. Hiçbir şeyden korkmadığım kadar korkuyordum hem de. Gittiğim tüm terapistler bu cümleyi kurduğum anda çocukluğuma inip ailemle ilgili bilgiler aldılar. Onların tahmin ettiğinin tam tersi, mutlu bir ailede büyüdüm. Annem ve babam aşk evliliği yapmamış da olsa çok mutluydular. Yakın akrabalarımızda boşanan bir çift de yoktu. Bütün bunlar gittiğim bir terapisti tatmin etmemiş olacak ki beni aile dizimi programına dahil etti. Birkaç seans da oraya katıldım. Büyük dedemde, büyük büyük dedemde dahi herhangi bir sorun bulamadılar.

Dişarından bakıldığında günlük rutinleri olan ideal bir beyaz yakalıydım. Sabah uyanır, soğuğa yakın ılık duşumu alır, kahveyle güne başlar, işe gider, iş çıkışı birkaç arkadaşım ile takılır sonra da eve geçerdim. Evim hep derli topluydu. Temizlik hastası olmasam

da toza ve dağınıklığa asla tahammülüm olmazdı.

Annemin ısrarları, aşk evliliği hayalimden daha baskın çıktı ve sonunda memleketten bir hemşire ile evlendim. Nişanlılık döneminde flört ettik, âşık da olduk birbirimize. Annem mutlu, biz mutlu, daha ne ister ki insan?

Şunun şurasında ev borcumuza da sekiz sene üç ay kalmış. Her şey güzel ilerliyor. İnsan çok mutlu olduğunda bir yerden işkillenir ya hani. Paran var, güzel bir karın var, her şey mükemmel. Ama gel de bana sor bunu. Her gün sanki kötü bir şey olacaktı ya yani olmalıymış gibi hissetmeye başladım. Mutlu olduğumuz her an içim içimi yiyordu. Suçluluk duygusu taşıyordum daima, sebepsiz. Kesin bugün bir kaza yapacağız, eşim beni aldatacak, çocuğumuz olmayacak gibi düşüncelerin ardı arkası kesilmiyordu.

İçinde bulunduğum tüm huzurlu anları işte böyle zehir ediyordum. Hem kendime hem de güzeller güzeli karıma. Kadıncağz bana sadıktı. Annemin gözde geliniydi. Hani şöyle bir problem çıksa rahat edecektim. Annemle birbirlerine girseler yahut benden gizli alışveriş yapsa falan, bir yerden bir pürüz çıksa, her şey daha güzel olacak gibiydi.

Bir yıl, iki yıl, üç yıl derken biz beş yılı bitirdik. Elinizden öper bir oğlan bir kızımız oldu. Çocuklar sağlıklı, turp gibi maşallah ikisi de. Karım, mükemmel bir anne. Ben ise hâlâ her an sorguluyorum. Bir yerden bir şey çıkacak, kesin bir hinoğluhinlik var bu işin içinde diyorum. Şirket prim üstüne prim veriyor. Karım tutumlu, bir de arsa aldık İstanbul'un uzak bir bölgesinden, yatırımlık. Ben ise annemin deyimiyle şükürsüz ve nankör bir şekilde huysuzluk ediyorum. İlk yıllarda içimden geçirdiğim tüm toksik düşünceleri yavaş yavaş dışa vurmaya başladım. Bir şeyler yolunda gittikçe benim huysuzluğum şahlanıyordu. Bazen karıma, bazen çocuklara akıtıyordum zehrimi. Yine de zerre kadar rahatlama olmuyordu. Karımla incir çekirdeğini doldurmayan bir sebepten sağlam bir kavga ettik iki sene önce. İşte dedim, sorun arıyordun, istediğin oldu Alper, iyi misin şimdi? Hayır, değildim. Karımı hâlâ seviyordum, çocuklarımla oturduğum kahvaltı sofrası hâlâ cıvı cıvıldı. Boğuluyordum. Kimse beni anlamıyordu. Ne zaman birine böyle böyle desem, oğlum Alper belanı mı arıyorsun Allah'tan, nimet nankörü müsün sen, millet arar bulamaz sen ise...

Hep suçluydum herkesin gözünde. Şikayet etmeye hakkım olmadığını anlamam uzun sürdü. Nihayet kimseyle konuşmaz, görüşmez oldum. Karım çok anlayışlı biridir, benim bu hâllerimi yüzüme vurmadı, yaştandır dedi, nazara geldin dedi, çok çalışıyorsun tatile çıkınca her şey düzelir dedi...

Çocuklarıma ne zaman kızsam huysuzluğumun üstünü örttü, tüm olumsuz davranışlarımı tolere etti.

*"Daha mutlu
bir adam olmak
için attığım
tüm adımlar
beni karanlık
bir kuyuya
sürükledi."*

Geçen yıl bizim şirket, takım liderlerini İspanya'ya götürdü. Karım bunun benim için çok güzel bir şans olduğunu bir ilkokul çocuğuna anlatır gibi defalarca söyledi. İspanya'dan dönünce bir şey değişmedi.

Dün yani kırk üçüncü yaş günümde karımın ve çocuklarımın yanında her zamanki huysuzluk nöbetlerimden birini yaşarken kapı çaldı.

Buzdolabının geniş rafında yaş pastam varken.

Salonun perdelerine iğneyle iştirilmiş dört ve üç rakamları asılı hâldeyken.

Oğlum ve kızım ellerinde hediye paketleriyle beklerken. Karım yeni yaptırdığı ombreli saç ve inci kolyesiyle bana bakar-ken...

Kapı çaldı.

Ben bakarım, dedim.

Kapıyı açtığım anda üst kat komşumuz Nesrin Hanım içeriye koştu. Ben ne olduğunu anlayana kadar arkasında eli silahlı yabancı bir adam belirdi. Her şey bir dakikadan daha kısa bir süre içinde oldu. Adam kadına doğru iki el ateş etti. Hızlıca evi terk etti, merdivenlerde kayboldu.

Kadının çığlıkları iyice artmıştı. Salona koştum. Karşımda eliyle saçlarını yolan, avazı çıktığı kadar bağırarak geceyi yaran, yerde kanlar içinde hareketsiz yatan kadına bakan Nesrin Hanım duruyordu.

İki kurşun da karımın kalbine çok yakın bir bölgeye isabet etmiş, öyle dedi otopsi doktoru. Nesrin Hanım'ın yasak aşkıymış katil, hemen bulundu.

İşte en sonunda korktuğum şeylerden biri başıma gelmişti. Üzüldüm, ağladım, ağıt yaktım. Ama sanki bir şeyler yoluna girmiş gibiydi. Benim de bir acım, kederim vardı artık. Tuhaf bir rahatlama hissettim. Korkacağım bir şey kalmamıştı artık. Kederim, hayata tutunmamdaki en büyük gücüm olmuştu. Çocuklarıma bir daha huysuzluk nöbetlerimden birini yaşatmadım, o günden sonra kendimi çocuklarıma adadım. Bir yıl oldu karım öleli. Annem aradı bu sabah, "Oğlum," dedi, "gençsin daha, çocuklar küçük, yalnız olmaz böyle, sıcak bir yuva şart, Afife'yi kızımдан ayırmazdım bilirsin ama o da böyle isterdi. Babanın kuzeninin yazlıktan bir komşusu varmış. Kadın 38 yaşında, boşanmış, çocuğu olmamış hiç, acaba diyorum..."

Telefonu annemin yüzüne kapattım. Bir müddet uçak moduna aldım. Karımı seviyordum ve sevmeye devam edecektim.

#ASLINDAFATMA

AYŞE KALAYCI

Nar tanesi yerde. Küçüğün ayağı tanenin üstünde!

“Basma nolur basma!”

“Yeni oturdum ya daha yeni oturdum” diye bağıyorum. Halı beyaz, narın lekesi geçmemesiyle meşhur. Küçük oğlan üstüne basıp iyice yaydı lekeyi. Bugün yere döktüğü kaçınıcı yiyecek Allahım!

Kamera kayıttı. Üç numaralı kamera bunu tam görebilecek açıda. Bir böcek bizim hayatımızı izlese nasıl bir aç gerekir diye düşünürken buldum o koltuğun altını.

Beyaz sabunla bez getirip silmeye başlıyorum, daha da yayılıyor leke. “Geçmez” diyorum göz hizamdaki kameraya. Hayatımı paylaşmaya alıştığımдан beri kameralarla daha kolay konuşur oldum. Tek gözlü ve sadece seni izleyen biri gibi objektif. Psikolog seanslarından daha fazla şey paylaştığımı fark ettiğimde çok şaşırmıştım. Herkesden çok ona döküyorum içimi.

Mutfığa geçip su alıp oturuyorum. Eşofmanımın diz kısmındaki deliğe takılıyor gözüüm. Bulaşık makinesinin üzerindeki kameraya doğru deliği gösterip gülümsüyorum, sonra da parmağımla asılarak deliği iyice büyütüyorum.

Geçenlerde de araba koltuklarındaki lekeleri göstermişim tek tek. Hatta ufaklığın eve kadar yetişemeyip koltuğu ıslattığını anlatım. O gün öyle çok izlendim ki... Bir ara on binleri buldu sayı.

Ama çocuklara bağırdığım günkü kadar değil. O gün alışveriş merkezinden eve döndüğümüzde hâlâ kavga ettiklerini görünce dayanamamıştım. Arabada kamera mı vardı, kim izliyordu demeden ağzıma geleni söyledim. Çocuklar neye uğradığını şaşırdı. Ben pişman olup ağladım. Nereye baksam orası aynaya dönüşmüş nasıl bir canavar olduğumu gösteriyordu bana. Ama kameralar kayıttaydı ve bu gerçek öfke patlaması anını herkes çok sevmişti. Gerçek olması onu daha çok izlenir kılmıştı.

Eleştirilmiyor muyum? Hayır! Ben bu akımın kurucusuyum.

İki yıl kadar önce orta yaş krizinin de verdiği yetkiye dayanarak hayatımı paylaşma kararı aldım. Ah, hayır biriyle paylaşma kararı değil. Ki paylaştığım hayatımı “biri”nin ellerinden kurtaralı iki yıl oluyor. Bekar bir anneyim yani. Günümü, gecemi yani yirmi dört saatimi sosyal medyada paylaşmak dostuna iç dökme etkisi uyandırdı bende. Sosyal medya ile büyüdüğüm için bir gün o karenin içinde ben de olabilir miyim diye çok bekledim. Benim jenerasyondaki herkesin içinde vardır bu. Biz ekranlarla arkadaşlık ve bir gün orada olup köşeyi dönmeyi hep bekledik. Büyüyüp yetişkin olunca kazın ayağının

*“Yıllardır
filtrelerle,
makyajlarla,
seslerle,
sözlerle
sakladıkları
ne varsa
paylaşmaya
başladılar.”*

*“#aslındafatma
adlı küçük
kameralaradan,
daha doğrusu
'sinek'lerden
oluşan bir
'sürekliçekim'
markasının
ilham
ismiydim.”*



öyle olmadığını bilsek bile bir gün orada olmak, aklımızın hep bir köşesindeydi.. Nereden mi biliyorum? Benim gibi hayatını “olduğu gibi” paylaşan yani açtığım yolda ilerleyenlerin azımsanmayacak kısmıyla aynı yaşıyoruz.

Önce makyajsız hallerimi paylaşmaya başladım. Kusursuzluğa tepki olarak çok kez böyle paylaşımlar yapılmış olsa da bu kadar istikrarlısı hiç görülmedi muhtemelen. Yaktığım yemek, çöp poşetinden halıya damlayan pis su, nizamsız perdeler, yastıklar, terlikler, ayakkabılar... Tiksindirici olmayan ama kusursuz paylaşımların perde arkasını gösteren şeyler. Ekranda abes görünebilecek şeylerin cazibesini paylaşıyordum. Cazibesi neredeydi peki, bilmiyorum! Neden bu kadar sevilip izlendiğimi anlayamadım önceleri.

Ergen kızımın dağınık odasını paylaştığım bir seferinde şu yorum benim gözümü açtı:

“Aynısı ya aynısı, eşyaların yerleri bile aynı mı olur? Aynı.”

Bu kadar benziyorsa kusurlarımız, “ben farklıyım” mesajı veren paylaşımlar nereden çıkıyordu? Herkes bir kaostan muzdaripse bunca derli toplu düzenli ev, sakın hayatlar nerede yaşıyordu? Tabii ki sadece paylaşımlarda! Herkes orada mutlu, huzurlu, sakın ve hayatın anlamını bulmuş gibi yaşıyordu. Ama farkında olmadıkları şeydi: Bunların içine doğmuş olan bu insanlar artık gerçek hayatı bunlardan daha fazla görmek istiyordu. Kral çıplaktı, bunu söyleyen de çoktu ama yürekten inanmaları için herkesin “Kral çıplak!” diye bağırması gerekiyordu.

Yeni paylaşımlarımda yeni etiketler üretmeye başladım. Etiket bu dünyanın raflarıydı. Raflara doğru içeriği koyarsanız ziyaretçisi

çok olurdu. Halihazırdaki *AslındaFatma* hesabımdan herkesin katılmasını istediğim etiketler oluşturmaya başladım.

#balkoncamınıçek

#yüzündekikırışığıçek

#çocuğununnotlarınıpaylaş

#çantasınıçindekidöküntüleriçek

Ben yazdıkça diğerleri de ekledi. Küçük bir dalga bir tsunamiye dönüştü. İnsanlar buralara hayatlarının görmek istemedikleri kısımlarını; isimlerini vermeden, yüzlerini göstermeden paylaştı. Sonraları çok sevdiler ve kendilerini de paylaşmaya başladılar. Bir tür katarsis yaşıyorlar, içlerini döküyorlardı. Yıllardır filtrelerle, makyajlarla, seslerle, sözlerle sakladıkları ne varsa paylaşmaya başladılar.

Birdenbire beliren bu ihtiyaç bambaşka bir talebi doğurdu: Minik kameralar. Küçük, hareketli, anı kaydeden ve tüm gün dayanabilen kameralar gerekiyordu. İnsanlar şahit olunmak istiyordu. İlk insandan bugüne ihtiyaç duydukları bu “görünme” isteği yirmi birinci yüzyılda anı kaydeden binlerce kameranın sayesinde gerçek olacaktı. Duvar, parşömen, kâğıt, klavye, yerini kameraya bırakmıştı. Görmek ve göstermek istiyordu artık Âdemoğulları ve kızları.

Beni bu işin daha da merkezine kaydıran şey de tam olarak bu noktada başladı. Kamera üretebilecek firmalarla görüşmeye başladım. Bu çok büyük bir pazardı ve pazarın en hükmedici müşterisi de bendim. Arkamda koca bir insan yığını vardı ve “bunu alın” dediğimde hiç düşünmeden dakikalar içinde stokları bitirebileceklerdi.

#aslındafatma adlı küçük kameralardan daha doğrusu “sinek”lerden oluşan bir “süreklіçekim” markasının ilham ismiydim. Araştırma-geliştirme kısmında çalışarak firmanın tanıtım elçisi oldum. Sineklere çok çeşitli sensörler ekleyerek kaydı durdurmadan kişinin istediği kısımları sansürleyerek yayınlamasına olanak tanıyan birçok özellik benim fikrimdi. Sosyal medyanın ilk meyvelerinden olan Z kuşağı çocukları olarak çocukluk hayalimizi gerçekleştiriyorduk. Dönemin influencerları olamamıştık ama orta yaşımızı sineklerin etrafımızda dans ettiği, hayalimizdeki paylaşımlarla kutsadık.

Şimdi toz zerreciği ebatında olan sinekler, düğün hazırlıklarını en ince detayıyla kaydediyor. Ya da uzakta yaşayan yaşlı insanların anlık hallerini çocuklarıyla paylaşıyor. Ama en önemli kitlesi @aslındafatma hesabının öncülüğünü yaptığı süreklіçekim günlükleri. İnsanlar kesintisiz bir şekilde hayatlarını paylaşıyor. Kesmeden, biçmeden sergiledikleri hayatları izlendikçe onaylanma hissi yaşıyorlar. Zamanında ekrandan izledikleri o içerik üreticilerinin yerinde olmak, bir şeyleri başarıyor olmanın, o çok büyük dağın zirvesine bırakılma-vermenin keyfini yaşıyor onlara.

Şimdilik paylaşılan sayısı az, izleyici sayısı daha çok. İlerleyen zamanlarda bu durum tersine doğru evrildiğinde yani artık herkes “görünmek” istediğinde kaç izleyici kalacak onu bilemiyorum ama izlenmeyen canlı yayının ciddi stres kaynağı olduğunu çok iyi biliyorum.

İnsanların görmezden gelinmeye, hikayesinin çok sıradan olduğunu duymaya tahammülü yok. Hele de bu süreklіçekim müdavimlerinin. Şahit olunmamış bir şeyin, yeterince değerli olmadığı kanısıyla büyümüş bu kitle, izleyici bulamadığında daha büyük bir boşluğun içinde olacaklar muhakkak!

“İzlenmeyen canlı yayının ciddi stres kaynağı olduğunu çok iyi biliyorum.”

HANDAN ACAR YILDIZ İLE SÖYLEŞİ: YAZININ PUSULASINDAN ZİHNİN KUYUSUNA

Hazırlayan: TUĞÇE GÖK

Handan Acar Yıldız, 1979'da, Bahçelievler'de doğar. Ortaokul ve lise yıllarında kitaplarla derin bir bağ kuran yazar daha sonra Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü ve Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü bitirir. 2008'de ilk öyküsü Yokuş'u yayınlarak yazarlığa adım atar. Bir yıl sonra Ankara'ya yerleşir ve burada Hece Yayınevi ile kurduğu irtibat, daha yoğun bir yazma sürecinin fitilini ateşler. 2011'de ilk öykü kitabı Cam Koridor, 2014'te Ağır Boşluk, 2015'te TYB ödüllü öykü kitabı İnatçı Leke yayınlanır. Peş peşe gelen üç öykü kitabını, ilk romanı Kaybolmuş Kaderler Müzesi takip eder. Yazarın dördüncü öykü kitabı Açık Unutulmuş Mikrofon, dünya edebiyatından örneklerle kaleme aldığı öykü poetikası Karanlıkta Patlama: Dünya Öyküsünün Anıtları ve ikinci romanı Rölyefteki Aslan'ın ardından son romanı İpek ve Pusula yayınlanır. Eserlerinde insana ve hatta nesneye dair en ince ayrıntıları edebiyatın ruhuyla kuşatıp okuruna sunan Handan Hanım ile İpek ve Pusula merkezinde bir söyleşi gerçekleştirdik.



*"Zihninin
kuyusuna
düşmüş
insanları
uzaktan
tanıdım;
gözlerindeki
tatminsizlikten,
duruşlarındaki
hüzünden
belki."*

Son eseriniz İpek ve Pusula'da çalınamayan tek şeyin tecrübe olduğunu söylüyorsunuz. Bir yazar ve düşünür olarak Handan Acar Yıldız'ın hayatından, çalınamayan tecrübelerine örnek verebilir misiniz?

Bunun için özel bir örnek vermeme gerek yok aslında. Bunu söylerken kişi hayatındaki bütün tecrübeleri kast ettim. "Tecrübe" sözcüğünü, "kazanmak" fiiliyle beraber kullanırız. Kazanmak

fililiyle birlikte kullandığımız bütün birikimler çalınabilir. Para, zaman, şu an aklıma gelen gelmeyen her şey... Fakat kazanılan tecrübe çalınamaz. Bu gerçek, tecrübenin hem maddeden hem de zamandan daha değerli olduğunu anlatır bize. Zira zaman, bizi ve her şeyi önüne katarak geçip gittiğinde geriye sadece tecrübeyi bırakır. Bizi biz yapan her ne varsa tecrübedir. İnsan sürekli kendini inşa eden bir varlık olduğunda tecrübe oraya dizilen taştır. Buna inşa sürecindeki tüm tecrübeler dahildir. Benim için ve herkes için böyle...

Tecrübeden kastım sadece herhangi bir alanda uzmanlaşmak değil elbette. Bu da değerli fakat benim burada kast ettiğim iyisiyle kötüsüyle her birimize tek tek sunulmuş hayat. Kişioğlunun “Ben ol da bil” dediğidir. “Ben ol da bil”i kimse kimseden çalamaz. Ne ben-den ne de bir başkasından.

Bir önceki romanınız Rölyefteki Aslan ile son romanınızın hem izlekler hem de atmosfer açısından birbiriyle benzerlik gösterdiğini düşünüyorum; ikisi de bir kesişmenin romanı ve arkaik unsurlar barındırıyor. Bu konuda sizin yorumunuz nedir?

Kaybolmuş Kaderler Müzesi’ni de dahil ederek her üç romanımın, konu akışlarındaki debi farkına rağmen “cenk metni” olduğunu söyleyebilirim. İfade ettiğiniz gibi üç roman da kadim/arkaik unsurlara yaslandı. Önceki iki roman, insanlığın tümünü meşgul etmiş meseleleri belli mekanlarda ele alırken, İpek ve Pusula bu cengi, yolculuk esnasında gerçekleştirdi. Onu önceki iki romandan ayıran ise sakinliği idi. Seyrindeki dinginliğe rağmen çatışma şiddetini koruyabilmesiydi. İpek ve Pusula da diğerleri gibi zülfiyare dokundu. Kadim meselelerle kozunu paylaştı. Bunu yaparken, Rölyefteki Aslan gibi geçmiş ve şimdide kesişim noktaları bulmaya çalıştı. Evrenselini izini sürerken bu kesişim kümesini taramak zarurıydı. Benim için hikâyelerin ayrı yollardan gelip aynı menzile varmasının anlamı çok büyük.

Dünyadaki bütün yolları düşünün; yoldan yola eklenerek Hint Okyanusu’na kadar varırsınız. İnsan hikâyelerinin kesişmesi de tıpkı bu bambaşka yolların kesişiminin oluşturduğu fiziki kavşaklar gibi.

Hem öykülerinizde hem de romanlarınızda felsefi düşüncenin derin izlerini görüyoruz. Felsefe sizin için bir anlatı tarzından öte bir yaşam biçimi gibi... Onunla bağınız ne zaman başladı?

Ben zihninin kuyusuna çok erken düşmüş insanlardan biriydim galiba. Düştüğüm yerden de gayet memnundum, genel itibarıyla. Bazen acaba buradan çıksam mı diye niyetlenip de yukarı doğru sıçradığımda ayağımın altındaki toprak göçtü ve daha da derine gömüldüm. Zihninin kuyusuna düşmüş insanları uzaktan tanıdım, gözlerindeki tatmin-sizlikten, duruşlarındaki hüzünden belki. Ölü ya da diri fark etmeksizin ünsiyet kurdum onlarla. Bu durum zamanla okuma ve yazma biçimlerime, tercihlerime yansdı. Böyle yazarları okumayı çok sevdim. Uzun iç konuşmalar yapan kahramanları hâkeza. Böyle yazmayı da sevdim.

“Benim için hikâyelerin ayrı yollardan gelip aynı menzile varmasının anlamı çok büyük.”

Eserlerinizde zaman zaman postmodern kurgular yer alıyor. Ütopik bir kurguyla roman yazma fikri de size sıcak geliyor mu? Handan Acar Yıldız'ın kaleminden bir ütopya da okur muyuz sizce?

Daha önce hiç düşünmemiştim ama şimdi siz sorunca hiç uzak bir fikir gibi gelmedi. Belki de distopya ve ütopya aynı romanda birleştirmek fena bir fikir değildir. Düşünülesi... Heyecan verici... Teşekkür ederim.

Bir süredir öykü kitabı yayınlamıyorsunuz, bundan sonraki süreçte sizi romanlarınızla takip edeceğiz sanırım...?

Yoğun öykü yazdığım dönemlerde, hep böyle devam edeceğini, öyküden başka türde yazmayacağımı sanıyordum. Bir keresinde “Neden öyküyü seçtiniz?” sorusuna, “Ben onu seçmedim. O beni seçti.” şeklinde cevap vermiştim. Gençlik işte; büyük büyük laflar ettiğimiz o yıllar... Sonra bir gün baktım roman yazmışım. Şimdi beni romana bağlayan bazı sebeplerden dolayı iki roman üst üste geldi. Bundan sonraki kitap da roman olacak. Ama yazmak kadar yaşamayı da önceliklemem gerektiğinin idrakinde olduğum bir yaşam döneminin içindeyim. O çok istediğim, uzun zaman gerektiren romanı yazdıktan sonra, pratik yaşamla bu kadar barışmış bir yazar olarak tekrar öyküye döner miyim? Bu da mümkün... Zaman gösterecek. Elbette zamanım varsa...

Edebiyat dışında herhangi bir alanda eser verecek olsanız bu alan hangisi olurdu?

Bu kesinlikle mimarî olurdu. Çünkü mekânları incelemeyi çok seviyorum. Yapıların sessizlik aracılığıyla kurdukları dil beni büyütüyor. Mimari ile yazı arasında çok yakın bir ilişki olduğuna inanıyorum. Çünkü kurmaca, bir inşa sürecidir aynı zamanda. Mimarın kâğıt üzerine çizdiği planı siz zihninizde çizersiniz. Mimari yapıların doluluğu, boşluğu tayin etmek için kullanıldığını fark ettiğimden beri bu özdeşlik zihnimde katmerlendi. Tıpkı mimari bir yapıda bırakılan boşluğun mekân içindeki devinime müsaade etmesi gibi yazarın boş bıraktığı/sustuğu yer de okurun zihnindeki devinimi mümkün kılıyor. Bu benzerlik çok nahif. Metinlerin de koridorları, salonları, balkonları var bence. Mimari yapılarda çimento, kurmacada sözcük kullanıyoruz.

Şu an tezgâhınızda yeni bir çalışma var mı?

Hece Öykü için yazdığım “Öyküde Mimari” bölümünün yazılarını bir araya getiririm sanırım, önümüzdeki 8-9 ay içinde. Ardından, ömrümüz varsa, son bir roman yazmayı planlıyorum. Uzun ve dikkatli okumalar yapmamı gerektiren, Rölyefteki Aslan ve İpek ve Pusula gibi evrensel tarihi kurumlara değinen iki romanın ardından Türk siyasi tarihini ele alan, daha yerel, sembolik dile yasalı, Selçuklu, Osmanlı’ya değinerek ya da değinmeden Türkiye’yi anlatan son bir roman yazmak istiyorum. Onun ardından roman defterini de kapatmayı planlıyorum. Ama bunun için uzun bir yol var önümde elbette. Galiba on yıl kadar...

LES DEUX MAGOTS'TA SARTRE'İ ANLAMAK

HATİCE MERT YUNAK

Londra'dan ayrıldığı sabah, hava griydi; Thames'in üzerindeki sis, kentin bütün seslerini içine çekmiş gibi ağır ve dalgındı. Garın demir iskeleti, geçmişin yolculuklarını hatırlatan tınıyla uğuldarken trenin kapısından içeri adım attım.

Bir şehirden diğerine gitmek, çoğu zaman yalnızca bir coğrafya değişimi değildir. Londra'dan Paris'e giden trenin camından dışarı bakarken insan, aslında kendisine doğru yol aldığını fark eder. Her yolculuk, bir kimliğin gölgesini ötekine düşürür; çünkü insanın kim olduğu, bazen bir şehrin dilinde bazen de başka bir şehrin sessizliğinde gizlidir.

“Bazı mekânlar vardır ki duvarlarında düşüncenin yankısı hâlâ duyulur.”



Tren Manş Tüneli'ni geçerken, içerideki ışıklar duvarlarda titrek gölgeler çiziyordu. Gözlerimi kapattım; içimde bambaşka bir şehrin hayali belirliyordu. Seine kıyısında yürüten insanlar, gri taş binaların önünde kahve dumanına karışan konuşmalar ve belki de, uzun paltosunun cebinde elleriyle düşüncelere dalmış bir Sartre silueti...

Paris, fazlalığın ve eksikliğin aynı bedende yaşadığı bir şehir. Burada her şey taşkındır: ışıklar, sesler, hatta yalnızlık bile. Bu yüzden belki, düşünceyi yalnızca soyut bir uğraş olarak değil, bir yaşama biçimi olarak gören Sartre'ın Paris'te doğmuş olması şaşırtıcı değil.

Gare du Nord'a vardığımda, istasyonun kalabalığı beni hemen yuttu. İnsanların telaşlı adımları, valiz tekerleklerinin sürtünme sesi ve duvardaki saatlerin tiktakları arasında Paris'in kalp atışını duyar gibi oldum. Londra'nın düzenli sessizliğiyle karşılaştırıldığında bu şehir, bir orkestranın başıboş ama büyüleyici bir doğaçlaması gibiydi. Her köşe başında, her vitrin camında bir hikâye duruyordu.

Biraz ileride, uzun zamandır adını kitaplardan ve hatıralardan bildiğim Les Deux Magots Café belirdi. Dışarıda, tentenin altındaki yuvarlak masalarda oturan insanlar, zamanın içinde değil de onun kenarında oturuyorlarmış gibiydi. Garson, beyaz önlüğüyle masalar arasında neredeyse sessizce süzülüyordu. İçeri girdiğimde kahveyle eski tütünün karıştığı o keskin koku yüzüme çarptı; bir an için geçmişle şimdi birbirine karıştı. Masalardan birinde oturup paltomu sandalyeye astım.

Kafede sessizlik yoktu ama gürültü de değildi bu; bir düşüncenin sesiydi. Bardakların birbirine çarpışı, kalem sesleri, dışarıdan gelen yağmurun hafif tıkırtısı... Hepsi sanki bir bilincin içinde yankılanıyor, insanın varoluşuna dair o bitmeyen sorulara fısıltıyla cevap arıyordu. Sartre'ın bir zamanlar burada oturduğunu, Simone de Beauvoir'la birlikte sabah kahvelerini yudumlayıp "özgürlük" kelimesinin ağırlığını tarttıklarını düşündüm. Sartre'ın masasına gözlerim takıldı ya da onun oturduğu söylenen masalardan birine. Bir köşede, pencereye yakın. O masa, sanki hâlâ düşüncelerin sıcaklığını tutuyordu.

Les Deux Magots'a gitmek, bir tür zihinsel ritüel gibidir. İnsan oraya bir kahve içmek için değil, düşünmek için gider. Çünkü bazı mekânlar vardır ki duvarlarında düşüncenin yankısı hâlâ duyulur. Masalar, bir zamanlar üzerinde tartışılan fikirlerin ısını tutar; sandalyeler, felsefenin ağırlığını hâlâ taşır. O kafeye girmek, yalnızca bir kapıdan içeri adım atmak değil, bir belleğin içine girmektir. O an düşündüm: Sartre'ın felsefesi bu şehirde doğmuştu, çünkü Paris'in kendisi varoluşsal bir sahneydi. İnsan burada yalnızlığını bile zarafetle taşımayı öğreniyor. Burada insan, kendi varlığını daha keskin hissediyor. Sokaklar, bir romanın satırları gibi, her adımda başka bir anlam önerir. Londra'da yürüyen insan düşünür; Paris'te yürüyen ise düşüncesinin içinde kaybolur. Sartre'ın "varlık" dediği şey, belki de bu kaybolma hâlidir. İnsanın hem kendisi olması hem de kendi olamayışını aynı anda fark etmesi.

"Sartre'ın felsefesi bu şehirde doğmuştu, çünkü Paris'in kendisi varoluşsal bir sahneydi."

Kafede otururken, bir insanın bir fikirle kurduğu ilişkisinin, bir şehirle kurduğu ilişkiden çok da farklı olmadığını düşündüm. Bir

fikri sevdiğimiz gibi bir şehri severiz: Önce merakla yaklaşır, sonra ondan yorulur, sonra yine döneriz. Sartre'ın Paris'i, bu geri dönüşlerin şehridir. Çünkü burada hiçbir düşünce tamamlanmaz; her şeyin devamı vardır. Her cümle, bir başka cümlenin habercisidir.

Les Deux Magots'ta zaman farklı akar, sanki düşünceye göre bükülür. Yan masada biri kitap okur, bir diğeri notlar alır. Herkesin kendi içine dönük olduğu bu küçük evrende, konuşmaların bile bir sesi yoktur, yalnızca yankısı vardır. O yankı bazen “özgürlük” kelimesinin ağırlığını taşır, bazen “sorumluluk” kelimesinin gölgesini.

Sartre'ın felsefesi, insanın kendi varlığını dışarıda değil, seçimlerinde araması gerektiğini söyler. Ama seçim yapmanın anlamı da her şehirde farklı yankılanır. Londra'da bir karar sessizlikle alınır; Paris'te ise kalabalığın ortasında. Belki de özgürlük, yalnızken değil başkalarının varlığı içinde anlam kazanır. Çünkü insan, kendi kararlarını bile bir başkasının bakışında doğrular. Les Deux Magots'un aynalarında bu bakış hep vardır: Hem kendi yüzünüzü hem de sizden önce orada düşünmüş olanların silüetini görürsünüz.

Bir zamanlar Sartre'ın burada sigarasının dumanıyla birlikte kurduğu cümleleri düşündüm. Duman, tıpkı fikir gibi, biçimsizdir ama bir süre havada kalır. Sonra dağılır; fakat bıraktığı koku, o anın hafızası olur. Belki felsefe de budur: Geçip giden bir düşüncenin kokusunu duymaya çalışmak.

Kafeden çıktığımda hava kararmaya başlamıştı. Caddenin karşısındaki Saint-Germain kilisesinin çanları çalıyordu; her vuruş sanki şehre “buradayım” diyordu. Les Deux Magots'un önünde durup geriye baktım. Işıklar yavaşça yanmış, camlara yansıyan yüzler birbirine karışmıştı. Belki Sartre hâlâ oradaydı, düşünceler arasında bir sigara dumanı gibi dolaşıyordu.

O an Sartre'ın “İnsan, kendi yaptığı şeydir” cümlesi geldi aklıma. Ne kadar basit, lakin aynı zamanda ne kadar acı bir cümle. Çünkü insanın kendi yaptığı şey olması, onu sonsuz bir sorumlulukla baş başa bırakır. Paris'te bu sorumluluk daha ağırdır; çünkü şehir, insanın her eylemini görür gibi izler. Her adım, her bakış bir tanıklık duygusu taşır. Belki de o yüzden Paris'ten ayrılırken insanın içinde garip bir eksiklik kalır. Şehir, insanı düşünmeye alıştırrır ama cevap vermez.

Les Deux Magots'un masasında başlayan her düşünce, Seine kıyısında bitmez; insanın içinde sürer. Çünkü bazı şehirler, insanın belleğinde değil bilincinde yaşar. Paris de onlardan biridir: Düşüncenin, yalnızlığın ve kahvenin şehri.

O gece otele dönerken paltomun cebinde Les Deux Magots'un küçük bir peçetesi vardı. Üzerine birkaç not karalamıştım: “Bir kahve fincanında insanın kendisiyle konuşması mümkündür. Sartre'ın masası hâlâ sıcak. Paris, düşüncenin en güzel yanlıgısı.” Belki de insan, ancak iki şehir arasında gidip gelirken kendi varlığını anlardı.

*“Duman,
tıpkı fikir gibi,
biçimsizdir ama
bir süre havada
kalır. Sonra
dağılır; fakat
bıraktığı koku,
o anın hafızası
olur.”*

DONKİŞOT'TAN SERÇEKUŞ'A

Sahte Gerçekliğe Meydan

Okuma Cesaretine Övgü

FEYZA NUR EMİROĞLU

"Haklı bir davaya inanmışsanız, bedeli ne olursa olsun, onun uğrunda sonuna kadar mücadele etmelisiniz."

Roger Garaudy

Miguel de Cervantes'in yaratıcısı olduğu *Don Kişot* romanı tarih boyunca olumlu olduğu kadar olumsuz eleştirilere de konu olmuştur. Ana karakterin abartılı ve gerçeklikten kopuk davranışlar sergilediği düşüncesi esere yapılan olumsuz eleştirilerden biridir. İdealist tutumun yol açtığı hayaller ve bir takım gerçekliklerin yol açtığı hayal kırıklıkları, Don Kişot karakterinin karmaşık psikolojisini anlamlandırmaya ve insan doğasının derinliklerine dair pek çok çözümlemeye fırsat vermektedir. Zamana meydan okuyarak modern romanın öncüsü kabul edilen ve dünya edebiyatında önemli bir yer edinen eser -her ne kadar yer yer birbiriyile çelişen eleştirilere ve yorumlara sebep olsa da- edebiyat tarihindeki değerini ortaya koymuştur. Hatta çeşitli yorum imkânları sunması eserin değerini artırmıştır denilebilir.

"Modern dünyanın gerçeklerinden haberdar olan Zarifoğlu'nun, memnun olunmayan mevcudiyeti değiştirmek için harekete geçen ütöpik bilinci eserinde kendisini göstermektedir."

Don Kişot'u anlamak için şu soru üzerinde düşünülebilir: İdealler ve hayaller mi daha güçlüdür yoksa gerçekliğin kendisi ve toplumsal normlar mı? Elbette bu sorunun kime yöneltildiği önemlidir. Psikanalizin kurucusu olan Sigmund Freud'a sorulursa 'gerçeklik' cevabını almak kaçınılmazdır. Çünkü ona göre süpergonun alanına giren hayaller ve idealler her ne kadar insanı / insanlığı yüceltip ileriye taşıyacak potansiyele sahip olsa da gerçeklik ilkesine bağlı olan ego bu savaşı daima kazanacaktır. Yine de Freud'un inkâr edemediği bir şey vardır. Her ne kadar insan yaşamak için bir takım gerçeklere ve toplumsal normlara boyun eğmek zorunda kalsa da bu gerçeklikle baş etmenin yolu da yine hayallerden ve ideallerden geçer. Çünkü bu yetiler gerçekliği katlanılır hâle getirir. Şüphesiz ki Freud da bu yetilere sahip bir

bilim adamıdır. Nitekim Freud, içinde bulunduğu çağda konuşulması güç olan konuları dile getirme cesaretini göstererek kendi devrinin gerçekliğine ve toplumsal normlara meydan okumuştur. Dolayısıyla bu güçlüklerle boyun eğmeyerek idealleri sayesinde psikanalizin temellerini atmış, zamanını aşıp kendisinden sonraki nesillere kadar uzanmayı başarmıştır. Kendi devrinde Freud'un göstermiş olduğu cesaret bugün alanla ilgili yenilikçi çalışmaların ortaya atılmasına ve sürdürülmesine zemin hazırlamıştır.

Aynı soru teorik fizikçi Albert Einstein'a sorulursa çok daha iyimser bir cevap alınabilir. Çünkü Einstein hayal gücünü bilimsel bilgidен daha önemli görür. Freud'un aksine Einstein için hayaller bir 'kaçış' değildir. Hatta gerçekliğe ulaşmanın ön koşuludur. "İdealler olmadan yaşamak, pusulasız bir gemiyle yol almak gibidir" diyen Einstein hayal gücü ve idealler olmadan gerçekliğin yaratılamayacağına inanır. Einstein, gerçekliğin gücünü reddetmese de ona yön verenin hayaller ve idealler olduğunu vurgular. Nitekim evrenin dilini anlamaya çalışan ve adını zamanının ötesine taşıyan bir bilim insanının idealsiz ve hayalsiz bir tavrın eseri olamayacağı açıktır. Dolayısıyla zamanının gerçekliğine boyun eğmeyen ve onu aşan isimlerden biridir Einstein. Ve tam da bu nedenle bilime ve insanlığa katkısı olmuştur.

Bununla birlikte Freud gibi ruh çözümlemelerine girişmeyen, Einstein gibi evreni formüllere indirgemeye çalışmayan fakat ona bahşedilen sezgi gücüyle her iki düşünürü de kendi özünde kaynaştırabilen kişiler de vardır. Bu noktada akla ilk olarak çocuklar gelir. Çünkü çocuklar hayalle gerçeği birbirinden ayırmazlar. Onlar



“İdealleri ve hayalleri için yaşayanlar, dünyanın gerçekleri ve toplumsal normların eziciliği ile mücadele ederken bu bedellerden kaçamazlar.”

gerçekliğin dar sınırlarından çıkmak istediklerinde hayal kurarlar. Bazen kurdukları hayalleri ideallere dönüştürürler. Bu ‘kurma gücü’ sayesinde kendi gerçekliklerini dönüştürebilirler. Dolayısıyla çocukta doğuştan var olan hayal gücü, sezgi ve merak duygusu onu bir mucite, bir fikir öncüsüne, bir devrimciye, bir şaire dönüştürebilir.

Eğer aynı soru dünyaya çocuk bakışıyla bakabilen bir şaire, örneğin Cemal Süreya’ya ya da Turgut Uyar’a veya Cahit Zarifoğlu’na sorulsaydı nasıl cevap alınırdı? Şüphesiz Cemal Süreya bu soruya aklıyla beraber kalbiyle de cevap verirdi. Tıpkı bir çocuk gibi gerçekle hayali kaynaştırır, nihayetinde insanın hayalleri nispetinde gerçek olabileceğini savunurdu. Turgut Uyar ise gerçekliği kavrar yine de göğe bakmayı tercih ederdi.

Cahit Zarifoğlu ise sezgileriyle hayat bulanlardandır. Dünyanın kirli yüzünün çok uzağında olan çocuk kalbi Zarifoğlu için hakikati sezebilmenin timsalidir. Onun çocuklar için kaleme aldığı dizginin ilk eseri olan *Serçekuş*’ta ise dünyaya zaman zaman bir çocuk zaman zamansa bir yetişkin gözüyle bakan Serçekuş’un gerçekliği kavramaya ve onu aşmaya yönelik tavırları, Zarifoğlu’nun kişiliğiyle benzerlik gösterir. Nitekim Serçekuş, Zarifoğlu’nun kalbinden uçup okurla buluşmuştur. Serçekuş’un uçuşu, Zarifoğlu’nun şiirlerindeki manevi arayışı temsil eder. Öyle ki onun yaşadığı topraklar, yazarın / şairin ütöpik bilinciyle şekillendirdiği bir ‘ütopya’ olan Kocabağ köyüdür. Bu köy ‘şehir’den uzak; tabiatını ve özünü koruyan bir köydür. Eserde ‘şehir’ modern dünyayı temsil ederken; Kocabağ köyü hem doğasıyla hem de halkıyla geleneksel değerleri temsil eder. Kocabağ köyüne uzaklardan gelen avcı tiplmesi ise kapitalist sistemin çarkında dönen, pragmatist bir algıya sahip olan modern insanın temsildir. Onun geldiği yer olan ‘şehir’ Kocabağ halkının çok uzağındadır ve burada yaşayan insanlar şehrin insanlarına hiç benzememektedir. Varoluşsal ve metafizik sorgulamalarla evreni kavramaya çalışan Serçekuş’la avcı arasında geçen diyaloglar ve olaylar ise rasyonel aklın sınırlarına dikkat çekerek sezginin gücünü vurgulamak için kurgulanmıştır. Avcılıkla şehir ve iş hayatının hengamesi arasında benzerlikler kuran anlatıcı, Serçekuş’u avcının namlusu ile karşı karşıya bırakır. Bu durum bir nevi gerçeklik ile hayal ve ideallerin çatışması gibidir. Eserde, bulunduğu konumdan kaçıp gitmek isteyen Serçekuş’un oradan kaç(a) maması ve neden kaçıp gitmediği ya da avcıdan nasıl kurtulacağı ile ilgili düşüncelerine dikkat çekilir. Serçekuş’un bu durumu büyük şehrin hengamesine ve menfaat ilişkileri üzerine kurulu olan iş hayatına bir yandan karşı bilinç geliştirse de yaşam koşulları nedeniyle bunlardan kaç(a)mayan Zarifoğlu’nun bilincini temsil eder. Fakat Serçekuş’un zihninden geçen düşüncelere rağmen kaçıp gitmemesi ve hatta avcıya daha da yakın bir dala konması eserde bir cesaret örneği olarak aktarılır. Çünkü insan her ne kadar mevcut

düzene karşı bir bilinç geliştirse de yaşamın içindedir ve mevcudiyete karşı olmak kaçmayı değil aksine ‘eylem’ hâlinde olmayı gerektirir. Modern dünyanın gerçeklerinden haberdar olan Zarifoğlu’nun memnun olunmayan mevcudiyeti değiştirmek için harekete geçen ütopik bilinci eserde kendisini göstermektedir. Rönesans sonrası ortaya çıkan mutlak değerlerin yok oluşuna bir tepki olarak ve “Yabancılaşan dünyayı yabancılaşmadan kurtarmak” için kütüphanesinden çıkan; Garaudy’nin ifadesiyle bir “eylem adamı” olan Cervantes’in Don Kişot’u gibi Zarifoğlu’nun Serçekeuş’u da küçük bedeniyle avcıya yani mevcut düzenin acımasızlıklarına karşı durmasıyla dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Zarifoğlu’nun “umut” eden ütopik bilinci, Serçekeuş’un eylemleriyle kurguya yansır. Nitekim Rilke’nin Malte’sini odasına kapanmakla eleştiren ve bu durumu da Malte’nin metafizik etkilerden yoksun olmasına bağlayan Zarifoğlu, Serçekeuş’un küçük ve aciz bedenine cesur bir profil çizer. Öyle ki aslında Serçekeuş da avcıdan korkmaktadır fakat yine de ona meydan okumakla gururlanmaktadır. Çünkü Serçekeuş’a göre korku içerisinde yaşamaktansa ölmek daha iyidir. Ona bu cesareti veren ise metafizik algılarıdır. Anlatının sonunda ise Serçekeuş, avcıya karşı zafer elde eder. Dolayısıyla geleneksel değerlerle rasyonel aklın savaşından kazançlı çıkan geleneksel değerler olur. Bu, yazarın umutları ve kendi ‘ideal’ algısı ile hazırladığı bilinçli bir sondur. O hâlde Zarifoğlu’na “İdealler ve hayaller mi daha güçlüdür yoksa gerçekliğin kendisi mi?” diye sorulacak olunursa, gerçekliği bütün çıplaklığıyla görebilmesine karşın onun tavrı ideallerden, hayallerden, umutlardan ve eylemlerden yana olacaktır. Böylesi bir tavır hem mevcut gerçekliğe meydan okuma hem de yeni bir gerçeklik inşa etme çabası anlamına gelmektedir. Bu da Zarifoğlu’nun şair kimliğiyle birebir örtüşmektedir.

Kuşku yok ki bir mücadele içerisindeki her insanın ödemesi gereken pek çok bedel vardır. İdealleri ve hayalleri için yaşayanlar; dünyanın gerçekleri ve toplumsal normların eziciliği ile mücadele ederken bu bedellerden kaçamazlar. Kimi zaman da “Yel değirmenlerine karşı Don Kişot muyum?” diyerek bir köşeye çekilmeyi tercih edebilirler. Fakat tarih boyunca adı unutulmayanlar çoğunlukla Don Kişotlar, Einsteinlar, Serçekeuşlar olmuştur. Roger Garaudy Don Kişot’un sahte gerçeğe meydan okurcasına hayatımızda hep yaşadığını ve her an yeniden doğduğunu vurgular. Ve ekler “Benim üstadım Don Kişot’tur.” Çünkü o da idealleri sahte gerçeklikten daha güçlü bulur. O hâlde Freud gibi içinde yaşadığı çağda konuşulması güç olan meseleleri konuşmaya cesareti olanlar, Einstein gibi dünyaya farklı bir gözle bakanlar, Don Kişot gibi yel değirmenlerine savaş açanlar, Serçekeuş gibi avcının namlusuna yaklaşmaktan korkmayanlar bu dünyaya ‘destansı’ bir iz bırakacak olanlardır.

BULANTI REÇETESİ

BİLGE DOĞAN

Antonie Roquentin'e

*"Kötü birine
değer vermek
çok zor.
Heves kaçır,
yorgunluk
artar."*

Kötü birine değer vermek çok zor. Heves kaçır, yorgunluk artar. İyi birine rastlamak da bu kadar zorken bulantı hali zihnimi dağıtıp duruyor. Hayatım pek çok meselenin arafında asılı kalmış ve yüzlerce yıldır bu halde gibi. Yeni bir gün olunca yeni bir hikâye kısa süreliğine beni heyecanlandırır lakin çok geçmeden karanlığıma gömülürüm. Kötülüklerden değil kötülüklerin yüce yaratıcısı insanların çok yüzölçümünden altüst olup, benliğime yüzlerce darbe alıp, yüzlerce defa mağlup gelirim. Karışık belleğimde bazı unutamadığım sahneler defalarca yeniden akar. Geçmiş güzellikleri hatırlar lakin artık yaşanmayacağını bildiğim bu anılar beni mahveder. Zihnimdeki tüm yüzler, verilen sözler, konuşulan durumlar iç dünyamda büyük bir kaos. Hiç kolay değil. Hevessizim. Yorgunum. Nasıl dayandığımı bilmiyorum.

Hep böyle yapıyorum. Hevessizlik hastalığına yakalanmıştım. Her şeyi telefonuma alelade not alıp duruyorum. Çok olmadı daha, söz uçar yazı kalır sözünü bir deprem alt üst etmiş, onlarca arşiv yerle yeksan olmamış mıydı? Yaşıyorum işte, sadece yaşıyorum. Çocukluktan beri yazmaya olan sevdam da uçup gidiyor sanki gönlümden. Bunu görmek beni üzüyor. Hiçbir zaman edebiyattan, sanattan uzak kalmadım ki... Bazen hızlıca kırılacağını bildiğim heveslerle sevinçten havalara uçup lakin sonra zemine sertçe düşüyorum. Her şeyi telefona pek de önemsemeden not almam hep bu nedenle. Gece aklıma gelen öykü başlıklarını, bazı parlak fikirleri hiç not etmediğimden unutup gidiyorum. Heyecan ve sevinç sonrası yaşadığım sert düşüşlerden korunmak için bazı şeyleri görmezden gelerek kendimce tedbir alıyorum. Bu yüzden güzel sinema filmleri izlemek, türkü dinlemek gibi alışkanlıkları da bir kenara bırakmıştım; kafa dağıtan polisiye, bilimkurgu dizileri izliyorum. Çok düşünmemeye çalışıp bir şeyin heyecanına kapılmamak için temkinli davranıyorum. Sevinçle aldığım ya da çoğu hediye olan not defterleri, kalemler güzel bir köşede misafir.

Güzdü ve hava ılık... Mevsimin ilham verici tarafı gideceğim toplantı için beni teşvik ediyor. Doğru tahmin gücüm sayesinde toplantının tüm olası müspet sonuçları kafamda şekillendi, "Şimdi efendim böyle bir dosya hazırlamanın faydaları... Şair ve yazarların birbirleriyle ilişkilerini, o günlerde yaşadıkları olayları, siyasi olayların hayatlarına nasıl yansındığını değerlendirmesi... Kültür ve edebiyat tarihimizin karanlık noktalarına ışık tutması... Edebiyat mahfillerine bir bakış ve Türkiye'nin edebi genel panoramasını anlama... Bu konu çok işlenmeyen bakir bir alan sunuyor bize. Küçük bir çalıştay yapmak istiyoruz. Dergimizin de sıradaki sayısının dosya konusu olacak..."

Kaleme ve öğretme hevesine sahip genç bir edebiyatçıyım. Ken-

dimi niye anlatıyorsam şimdi? Layıkıyla vakit ayıramadığım için geliştiremediğime üzüldüğüm yazarlık da hayalim. Bugünlerde Sartre'ı sık anıyorum. Roquentin gibi etrafımdaki çok şey bende derin bir bulantıya sebep; kendimi de sevmez oluyorum. Babamın benimle son gurur duyduğu şey bu dergi olduğu için hevesimin en az kaçtığı bu işi yapmaya devam ediyorum. Toplantının sonunda hazırladığım içeriğe duyulan beğeni de bunu gösterdi, "Pek tabii olabilir, konu ilgi çekici. Afışlere de girilir ve ilan edilir bu çalışma... Emeği geçenlerin..."

Güz havası sanki şarkı söylüyor gibiyken çıkıyorum o toplantıdan. Ne hüznü bir gün. Öğle saatleri. İşe dönsen mi? Hayır, çarşıya gidecektim. Çarşıda eski sokaklarda gezinmeyi severim. Ruh ve anlamlı kokusu çarşının, ne güzeldi. Kendimi bu kadar iyi hissettiren başka hiçbir şey yok gibiydi. Tozlu hava, karışık gürültülerle birlikte tanıdık esnaf yüzleri, kısa ve renkli sohbetler beni büyüler. Çarşıda her şey samimi. Çorapçı amca uzun süredir görünmüyorsun derken şefkatle bakar. Kalaycı Bünyamin abi ne oldu, memnun musun yeni çaydanlığından, diye sorarken tam bir ağabey edası taşır. Kuyumcu Fatih Bey, bir ihtiyacınız olursa haber edin, der tüm kardeşliğiyle. Anne yadigarı saatimi tamir eden Vahit amcada her seferinde başka anlamlı anılar can bulur. Çarşıda bir süre zaman durur ve çocukluğuma dönerim.

Şehrini sevmek. Okuyup yazmayı sevmek. Çocukluğumdan beri böyle. Gönle heyecanla düşen sevdaların kökeni hep mi çocukluğa dayanır? 70'li yıllarda çıraklık harçlığına şehirde tek büfede satılan kitap, mecmua ve Teksas Tommiks alan bir babanın evladıydım. Okuma bilmeden onca kitaba sahip olan, yazma bilmeden söyleyip babasına kaydettiren ve yazarım diye sevinen bir çocuktum.

Şehrime dair yazmam gereken çok şey olduğunu hissediyorum. Şehrmin hikayeleri. Babam; dergiler şehir hafızasıdır, şehrinizi yazın, kayda düşün, derdi... Onun anlattığı onca anı. Eskiden şehirde Kale'nin altında Çiçek Sineması varmış. PTT'den Çiçek Sineması'na kadar kaldırımında sıra sıra kitap satan derme çatma dükkanlar olurmuş. Gençler, çocuklar gelip parayla kitap okurlarmış. Okuyup geri verirlermiş. Para kıymetli, kitap az tabii. Saçtan sıra sıra küçük dükkanlar. Akşam oldu mu kitapları içine koyarlar, kilit vurup giderlermiş. Depremde yıkılan İş Bankası'nın sol köşede tek dükkân varmış, derli toplu tek dükkân oymuş.

Hafflemiş bir ruhla çarşının içinden geçip gidiyorum, işe geri dönecektim. Hocama söz verdiğim köyüme has bıçağı almak için Hartlap Bıçakçısı'na giriyorum. Lezzetine doyamadığım un sucuğundan da bir yarım kilo almayı ihmal etmiyorum. Aktarın mayam ısmarlama teklifini, alışkın olmadığımı söyleyip geri çevirip cüzdanımı bulmak için çantamda elim dolaşırken kalemime rastlıyorum. Mürekkebinin bu aralar azaldığından onu kullanmadığımı, çantaya başka bir tane atsam iyi olacağını içimden geçirdikten sonra yalanıma kanıyorum. Öğle arasını fazlaca geçirdiğimi fark edip koşar adım arabaya gidiyorum.

"Hayatım pek çok meselenin arafında asılı kalmış ve yüzlerce yıldır bu hâlde gibi."



TOPRAĞIN HAFIZASI: DOMUZTEPE’NİN SESSİZ TANIKLIĞI

MÜCESSEM NUR KİTİŞ

Kahramanmaraş’ta 7.500 yıllık bir yerleşim, insanın “medeniyet” fikrini toprağa yazıyor.

I. Maraş Ovasının Sessiz Kalbi

Kahramanmaraş’ın güneyinde, Aksu Nehri’nin yüzyıllardır sü-rüklediği alüvyonların arasında, geniş bir ova uzanır. Yaz güneşinin kavurduğu bu topraklarda, uzaktan bakıldığında sıradan bir tepe gibi görünen **Domuztepe Höyüğü**, aslında insanlık tarihinin en erken yerleşimlerinden birinin üzerindedir.

Bugün sessizdir ama bu sessizlikte bir uygarlığın kalp atışları yankılanır. Burası, doğayla insanın ilk kez kalıcı bir sözleşme yaptığı yerdire: yerleşmek, üretmek ve anı bırakmak.

Yaklaşık MÖ 6400–5450 yılları arasında kesintisiz yaşam barındıran Domuztepe, Neolitik dünyanın sınırında, Halaf kültürünün kuzey ucunda yer alır. Yani hem Mezopotamya’nın bereketli geleneklerini hem de Anadolu’nun dağlık karakterini içinde taşır. Bu nedenle Domuztepe, bir sınır değil; iki dünyanın buluştuğu ara mekân, yani bir eşiktir.

II. Bir Kazının Hikâyesi

Domuztepe’nin hikâyesi, 1990’lı yıllarda İngiliz arkeolog Dr. Stuart Campbell ve Dr. Elizabeth Carter tarafından başlatılan yüzey ara-

*“Domuztepe
Höyüğü
bugün
sessizdir
ama bu
sessizlikte bir
uygarlığın
kalp atışları
yankılanır.”*



Domuztepe Höyüğü kazı alanı.

tırmalarıyla başladı. Daha sonra kazılar, 2013 yılından itibaren kazı çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Halil Tekin liderliğindeki Türk arkeoloji ekibi tarafından devrlandı. Her sezon, höyüğün yeni bir katmanı açıldıkça yalnızca toprak değil, zamanın kendisi de kazılıyor sanki. Bugün 20 hektarı aşan bir yerleşim alanına sahip olduğu bilinen Domuztepe, Anadolu'nun "büyük köy" örneklerinden biri kabul ediliyor. Kazı evinde her sabah, ilk ışıqla birlikte yükselen toz bulutu, insanlığın 7.500 yıl önceki nefesini andırıyor.



Çömlek üzerinde hayat ağacı motifi.



Çömlek üzerinde okçu figürü.

III. Kilden Doğan Semboller

Domuztepe'nin en çarpıcı yönlerinden biri, sanatın ilk kıvılcımlarını taşıması. Burada bulunan çömlek parçaları, yalnızca işlevsel kaplar değil, insanın düşünsel evriminin sessiz tanıklarıdır.

Üzerinde "yaşam ağacı" motifi bulunan bir seramik parçası, bu dönüşümün simgesidir. Basit bir süsleme gibi görünse de o desen, insanın doğayla kurduğu duygusal ve düşünsel bağı temsil eder. Kökleri toprağa, dalları göğe uzanan bu motif, yaşamın döngüsellliğini ve insanın doğaya bağlılığını anlatır. Bu "yaşam ağacı", binlerce yıl sonra Mezopotamya kabartmalarında, Hitit mühürlerinde, Bizans mozaiklerinde, Selçuklu çinilerinde yeniden karşımıza çıkacaktır. Yani Domuztepe'deki o çömlek, Anadolu sanatının ilk hafızasıdır.

IV. Mühürler: Kimliğin İlk İşareti

Domuztepe kazılarında yüzlerce damga mühür bulundu. Kimi kil, kimi taş, kimi ise boncukla süslenmiş. Her biri, kimliği bilinmeyen insanların elinden çıkmış küçük ama anlamlı işaretlerdir. Bu mühürler, tarihte mülkiyet ve aidiyet kavramlarının ilk izlerini taşır. Bir üreticinin, belki bir zanaatkârın, belki de bir yönetici grubun kim olduğunu belirtmek için kullandığı bu mühürler, aynı zamanda bir sanat ifadesidir. Basit geometrik motiflerin ardında yatan düzen arayışı, insanoğlunun ilk "tasarım" düşüncesini yansıtır. Bugün baktığımızda, Domuztepe mühürleri yalnızca ekonomik bir sistemin parçası değil; aynı zamanda estetik bir dilin doğuşudur. Mühür yüzeyinde kazınan daire, bir soyutlama girişimidir, tıpkı bin yıllar sonra bir ressamın tuvalde bıraktığı imge gibi.



7600 Yıllık mühür.

“Belki de asıl kazı, toprağın altında değil, onu anlamaya çalışan zihnimizin içinde gerçekleşiyor.”

V. Ölüm, Döngü ve Hafıza

Domuztepe insanı için ölüm, yaşamın dışında bir olay değildi. Kazılarda ortaya çıkarılan gömüler, evlerin içine veya hemen yakınına yapılmıştı. Yani ölü, yaşam alanının bir parçasıydı, tıpkı doğa döngüsünün içinde olduğu gibi. Bazı mezarlarda, ölüyle birlikte bırakılan çömlekler ve boncuklar, o kişiye dair bir “anı”yı temsil eder. Bu anlayış, binlerce yıl sonra Anadolu’da gelececek “ölü kültü”nün erken bir yansımasıdır.

Domuztepe’nin ölüm anlayışı, bugünün insanına şunu fısıldar: Toprak yalnızca bitiş değil, devamın başlangıcıdır.

VI. Bir Kültürel Köprü Olarak Domuztepe

Domuztepe, Mezopotamya ile Anadolu arasında hem coğrafi hem kültürel bir köprü işlevi görür. Halaf kültürünün kuzeydeki en uç temsilcisi olarak, Güney Mezopotamya’daki gelişmelerin Anadolu içlerine nasıl yayıldığını anlamamıza yardımcı olur. Seramik biçimleri, süsleme anlayışı, mühür motifleri; hepsi bir “aktarım hattı” gibidir. Burada gelişen estetik ve toplumsal bilinç, Anadolu’nun sonraki çağlarında yankılanmaya devam etmiştir.

Bugün Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen Domuztepe buluntuları, yalnızca geçmişin değil, kültürel sürekliliğin bir belgesidir. Bir taş aletin keskin kenarında, bir mühür yüzeyindeki çizgide, bir çömleğin eğrisinde hâlâ insanın eli hissedilir.

VII. Toprağın Anlattığı Gelecek

Domuztepe, geçmiş kazarken geleceğe dair de bir hikâye anlatır. Burada topraktan çıkan her obje, insanın üretme, anlatma ve inanma arzusunun simgesidir. Bir arkeolog için bu alan, yalnızca bir kazı değil, insanlığın belleğiyle karşılaşma yeridir. Bu topraklarda yürürken, taşların arasında bir mühür parçası bulmak, yalnızca bir arkeolojik keşif değil; aynı zamanda insanın kendi kökleriyle yüzleşmesidir.

Belki de asıl kazı, toprağın altında değil, onu anlamaya çalışan zihnimizin içinde gerçekleşiyor. Bu nedenle Domuztepe, yalnızca geçmiş değil, insanın geleceğe duyduğu inancı da anlatıyor.

Bilgi Kutusu: Domuztepe Höyüğü

📍 Yer: Türkoğlu / Kahramanmaraş

🕒 Dönem: Geç Neolitik – Halaf (MÖ 6400–5450)

👤 Kazı Başkanı: Prof. Dr. Halil Tekin (Hacettepe Üniversitesi)

🏛️ Buluntular: Yaşam ağacı motifli çömlekler, damga mühürler, silolar, taş aletler, ritüel alanlar.

🌟 Önemi: Anadolu’nun en geniş Geç Neolitik yerleşimlerinden biri; Halaf kültürüyle Orta Anadolu arasında kültürel köprü.

EYVALLAH

LEYLA ŞERİF EMİN

Eyvallah ülkemin açmayan çiçekleri
Selametle uğurlanın hepiniz
Sevdim ben hayallerimi gurbet uğultularında
Ve her şeye inat sildim hayallerimi giderken
Sevdim hoyratça ayaklanan zulüm güllerini
Hatıralara gömülü kalan bayraklarını ülkemin...

Asılmış bir kenara umutlara sarılı menekşeler
Bir can uğruna yanan küllere aldandım
Gömülü kaldı şimdi içimde kimliğim
Hayatıma bir eyvallah gene çekerim
Çekerim de içimden bin `of `sökerim
Yırtılır bir Rumeli türküsü karanlıkta
Yapma bre Hasan, bırakma bre Hasan
Martinin Debre` de kalmış
Öksüz Hasan
Viran Hasan...

İçim gurbet uğultularıyla dolu gümrük odası
Sandık sandık dert taşıyorum
Mühürlendikçe bir bir hatıralar
Uzaklardan duyuluyor davul sesleri
Elvedalar yakışmadı sana
Sevinçler gözyaşlarına boğulmuş birer düğüm
Kapılarda askerler kimlik soruyor
Ben kimim ki, ben neyim...
Sabahın ilk ışınlarıyla parlıyor bir vatan
Hem de ne vatan
İçinde dedem var yatan
Gemim var batan
Ardımda bıraktım koskoca bir Balkan
Eyvallah size de bitmemiş çığlıklarım

Şafak söküyor bende her şey karanlık
Ellerimde birkaç kâğıt
Kimliğimi gizliyor
Kavuştum sana derken
Koptum bir yerlerden
İki elim havada bulutları arıyor
Yağsın istiyorum yağmur
Akıtsın kederimin gözyaşını
Ayrılmak mı
Kavuşmak mı
İkisi de bin beter

Yüreğimin ince sızı bu şehir
İçinden ayrıldıkça kanıyor ellerim
Akıyor bavullardan ızdırablar
Kalmak mı zor
Gitmek mi
Yakıyorum umutlarımı diken tellerinde
Önümü biri kesiyor
Kimlik soruyor
Söylüyorum
Yabancı diyor
Bana benden değilsin diyor
umutlarım, hayallerime
Kurşun sıkıyor
Türküme, ninnime
taşım, toprağıma
Yabancı diyor
Mührü vuruyor
Eyvallah sana da ey Asker
Eyvallah

Beni sana kim yabancı etti ey vatan
Gelmek için kucağına elleri mi soram
Kapıda soğuktan mı donam
Sıra sıra insanların yüzüne
Söyle nasıl, nasıl bakam
Başımız eğilmiş önümüze
Bakamaz olduk yüzümüze
Hem ayazdan mı ne, üşüyoruz
Sen bizi sarasın diye kapıda tir tir titriyoruz
Güneş sende doğuyor
Biz sana doğuyoruz

Varsın sana uzaktan bakayım
Eyvallah,
Kimseler dokunmasın diye surların olayım
Ah çeksen ben kahrına yanayım
Yüz değil bin yıl geçse hasretine kanayım
Varsın be vatan diye taşlara sarılayım
Ben buna çoktan razıyım
Yeter ki sende değil
Ellerin toprağında yabancı kalayım...

AŞK VE KÖPEKLİK HAKKINDA MUHTEMEL SENARYOLAR-II

TUĞÇE GÖK

(Bir önceki sayıda aynı adla yayımlanan öykünün devamıdır)

Bir an durup gözlerimi kapattım. Çok küçük bir andı bu. Evet, çantamda kanlı bir hançer vardı ve onun bana ait olmadığına dair hiçbir kanıt yoktu elimde. En azından üzerinde parmak izim yok diye düşünürken az önce hançeri çantamın içinde kavrayıp bıraktığımı hatırladım. Beynim ani bir basınçla sıkışmaya başladı. Kapana kısılmıştım. Ya trenden bir şekilde inmeli ya da hançerden bir şekilde kurtulmalıyım. İkisini peş peşe uygulamaya karar verdim.

Arka uçtaki vagonları kontrol eden memur, bize doğru yaklaşıyordu. Diğeri orta gövdeden ön tarafa doğru ilerliyor, böylece her iki taraf da gözlenmiş oluyordu. Karşımda günah çıkarma ayiniyle hacı misini birleştiren otantik çifti -en azından şu an için- görmezden gelip soğukkanlı davranırsam, memura sobelenmeden paçayı kurtarabilirdim. Uzun uzadıya düşünüp plan yapmaya vaktim yoktu, içgüdülerime güvenmek zorundaydım ve içgüdülerim nefesimi tutup trenden atlamam için ısrar ediyordu.

Sakince yerimden kalktım, yaşlı çifte bir baş selamı verip kompartımandan çıktım. Vagonun tam ortasında dikiliyordum; kapıya ulaşmak için yüz-yüz elli adım daha vardı önümde. Koridor boştu. Az önceki telaş, memurların uyarısıyla dinmiş gibi görünse de temkinli olmalıydım. Her an yolculardan biri koridora fırlayıp kana bulanmış ellerimi fark edebilirdi. Dönüp bir an için kompartımana baktım. Yaşlı çiftin polislere bir şeyler mırıldanmaması için bildiğim tüm duaları okusam da ardımda şahit bırakmak için elimi gerçekten kana bulasam da içim rahat etmeyecekti. Olacak olan olur, dedim içimden. Bu beni epey rahatlatmıştı. Gece vakti



“Biz insanlar böyle durumlarda kahramanı oynamayı severiz; katilin bulunması için polise ifade vermek de küçümsenesi bir kahramanlık değil tabii...”

*“Tren; bir
makinist,
iki polis
memuru,
yüzlerce
kahraman
ve bir katil
zanlısıyla
istasyondan
çıkak
neredeyse
on dakika
oluyordu.”*

evli barklı bir adam olarak düştüğüm hatayla zaten burnum boka batmıştı; bundan daha kötü ne olabilirdi ki?

Kendi kendime düşünmeyi bırakıp harekete geçtim. Hızlı ama telaşsız adımlarla vagonun çıkış kapısına doğru ilerledim. Buraya kadar iki kompartıman vardı ve görünüşe bakılırsa her ikisinde de yolcular uyumaktan çok polisi bekleme taraftarıydılar. Biz insanlar böyle durumlarda kahramanı oynamayı severiz; katilin bulunması için polise ifade vermek de küçümsenesi bir kahramanlık değil tabii...

Tren; bir makinist, iki polis memuru, yüzlerce kahraman ve bir katil zanlısıyla istasyondan çıkaklı neredeyse on dakika oluyordu. On dakikadır kendi kendime düşünüp durmaktan bir arpa boyu yol gidememişim. Biraz daha oyalanırsam iyice hızlanacaktık. James Bond değil sıradan bir banka memuru olduğuma göre ivmelenmiş bir tren-den ha deyince atlayacak cesareti bulamayacağım açıktı. Tam o anda önünden geçtiğim perdesi açık kompartımanı fark ettim. Usulca yaklaşip içeriyi kolaçan ettim. Otuzlu yaşlarda bir adam, yatağına kıvrılmış uyuyordu. Horlayışından anladım bunu; aksi takdirde asla emin olamazdım uyuduğundan. Ve yine horlayışından cesaret alıp kompartımanı incelemeye devam ettim. İçeride başka yolcu yoktu. Sürgülü kapıyı yavaşça açıp içeri girdim. Leş gibi alkol kokuyordu burası. Bir an sevindim; polis bu adamla ilgilenirken beni bir süreliğine unuttur, bu da bana vakit kazandırır. O vakti kamufle olmak için kullanmalıydım. Yaşlı çift beni, daha doğrusu kanlı ellerimi görmüştü. Polise katilin detaylı bir portresini vermeleri an meselesiydi. Trenden atlayacaksam, önce kılık değiştirmeliydim. Gerisi kolaydı; bir taksi çevirip eve dönerdim.

Derken; adamın baş ucundaki sırt çantasını fark ettim. Eğilip aldım ve yavaşça, ses çıkarmamaya gayret ederek açtım. Şanslıyım; şapkadın güneş gözlüğüne, giyeni kalabalıklar arasında yutacak bol, siyah, kimliksiz bir cekete kadar her şey vardı içinde. Hemen orada soyundum ve kıyafetlerimi değiştirdim. Kendi kıyafetlerimi adamın üzerine giyilmiş gibi muntazam serip çantayı aldığım yere geri bıraktım. Adam top patlasa uyanmazdı, uyandığında da gecedenden kalma hâliyle eşyalarının yerini bile hatırlamakta zorlanacaktı. Saatlerdir ilk kez bu kadar rahat hissediyordum kendimi. Rahat ve kurtulmuş...

Tam kompartımandan çıkacaktım ki hançer geldi aklıma. Onu da ıslak mendille silip parmak izlerimi yok edersem adamın çantasına bırakıp tamamen sıyrılabilirdim bu işten. Bu fikri çok beğendim. Neredeyse sevinçten çığlık atacaktım; insan beyni sıkışınca ne kadar güzel işliyordu... Hevesle çantamı açtım, hançeri elime aldım. Üzerindeki kan lekesine bakarken köpeğin söyledikleri geldi aklıma; hançer bana o kadının bir mesajı, bir mektubuydu. Nasıl da çıkmıştı aklımdan! Hayır, onu burada bırakıp gidemezdim. Yanımda götürmeliydim. Gerekirse eve kadar üzerimde taşır, karımdan saklamak için bir süreliğine garajda tutardım. Sonra zaten köpek beni bulacaktı; öyle söylemişti.

Silkelenip cesaretimi topladım ve koridora çıktım. Ortalık sakin-di. Hızlıca birkaç adım daha attım. Vagonun kapısına varmışım bile. Derin bir nefes alıp açtım kapıyı. Gecenin ayazı yüzüme tokat gibi

çarptığında başıma gelenlerin vahametini daha iyi kavradım. Hemen, hiç vakit kaybetmeden trenden atlamalı ve izimi kaybettirmeliydim. Bir adım geri çekilip üçe kadar saydım. İkiden sonrasını hatırlamıyorum. Tren hızlanmaya başladığından yere çakılmamla yuvarlanmam bir olmuştu. Şans eseri dirseklerimde ve dizlerimde birkaç yarayla kurtulup toparlandığımda bozkırın geniş düzlüğünde bir başımaydım. Karşıda göğün hafif kızılı bulutların mavisine karışmış, dağların zirvesinden yuvarlanan rüzgârla hava iyice soğumuştur. Keşke kendi ceketimi çıkarmayıp adaminkini onun üzerine giyseydim, dedim içimden. Buz tutan yanaklarımı ısıtmak için ellerimle ovuştururken güneş gözlüğünü düşürdüğümü fark ettim. Şu an yüzüm bütün hatlarıyla kabak gibi ortadaydı. Hava aydınlanınca ilk iş kendime bir güneş gözlüğü bulmalıyım. Marketler dokuzda açılıyordu. Saat kaçtı acaba? Telefonuma bakmak için elimi cebime attım. Telefonum yoktu! Telaşla diğer cebimi yokladım. Sonra ceketin ve içindeki gömleğin ceplerini... Hiçbir yerde yoktu. Neye uğradığımı şaşırdım, içimde bir volkan patlayıp lavları beynime fışkırmıştı sanki. Olduğum yerde sağa sola bakınmaya başladım. Belki de trenden atladığım sırada gözlükle birlikte yere düşürmüştüm. Olabilir miydi?

Geriye dönüp telefonu en son ne zaman kullandığımı hatırlamaya çalıştım. Köpekten ve kadından ayrılınca, istasyona koşarken önümü görebilmek için flaşı açmış, garın kapısından girerken geri kapatmıştım. Sonra telefonu ceketimin cebine koyup fermuarı çekmiştim. En azından bu kadarını doğru hatırlıyor olmalıydım çünkü asıl ellerimdeki kan lekelerini görünce paniğe kapılmıştım. O zamana kadar işler yolunda sayılırdı. Bir süre ne yapacağımı, ne düşüneceğimi bilemeden donakaldım. Zihnim uyuşmuştu. Böyle bir hatayı nasıl yaparım diye hayıflanırken ani bir aydınlanma yaşadım: Atlamadan önce kılık değiştirdiğime göre trendeki adamın eşyaları bende, benimkiler de onda kalmış olmalıydı. Ceketimi üzerine serip giderken aklımın ucundan bile geçmemişti telefonum. Ama şimdi kendimle gurur duyuyordum; iyi ki de unutmuştum onu. Böylece polis, üzerine düşeceği her kanıtta hedef şaşıracaktı. Geceyi alkolün etkisiyle yarı baygın geçiren adam, uyandığında belki de nezarethanede bulacaktı kendini. Hiç vicdan azabı çekmedim çünkü katil ben değildim. Şu hâlde benden başkasının, hatta herhangi birinin katil olma ihtimali gayet yüksekti. Belki de katil vagondaki o ayyaştı kim bilir? Belki de bilmeden gerçek katilin bulunmasına yardımcı olmuştum.

Bunları düşünürken şafak sökmüş, dağların arasından yükselen güneş vücudumu ısıtmaya başlamıştı. Çevre yolu üzerinde bir köye vardığımı o an fark ettim. Saatten haberim olmadığı için köyün içine girip marketlerin açılmasını bekleyecektim. Kendime ücrada bir kahvehane seçip en ücra köşesine sessiz sedasız oturdum. Dikkat çekmemeliydim. Kıyafetlerimi değiştirmiş olsam da yüzümden tanınabilir, olası bir aramada polise ihbar edilebilirdim. Neyse ki kahvehane boştu. Oyalanacak şeyler aradım. Masada bir dama tahtasıyla kül tablasından başka bir şey yoktu. Başımdaki şapkayı çıkarıp saçlarımı havalandır-

*“Neredeyse
sevinçten çığlık
atacaktım; insan
beyni sıkışınca
ne kadar güzel
işliyordu...”*

mak istedim ama tanınma korkusuyla bunu da yapamadım. En iyisi bir çay söyleyip beklemektir. Kahveci yamağını çağırmak için elimi kaldırmıştım ki duvardaki saati fark ettim: Dokuza on vardı. On dakika için çay söyleyip yüzümü ifşa etmeye hiç gerek yoktu. Elimi hızla indirip masadan kalktım. Kapıdan çıkarken yüzümü görmeye çalışan kahveciye dudağımın kenarıyla zoraki bir gülümseme bırakıp sokağa çıktım.

Toprak yolun iki tarafından traktörler, iş makineleri geçip gidiyordu. En yakın marketi bulmak için etrafa bakınırken hemen karşımda köy bakkalını gördüm. Burada güneş gözlüğü bulmak çok zordu ama atıştırmalık bir şeyler alıp açlığımı bastırabilirdim. Dışarıdaki ekmek dolabından iki simit alıp ödeme yapmak için içeri girdim. Elimi cebime attığımda yeni bir şokla sarsıldım: Telefonumla birlikte cüzdanımı da trende unutmuştum. Telefon hadi neyse, cüzdanımı nasıl unutturdum! İçinde kimliğim vardı. Artık sadece sahip olduğum kişisel bir eşyam değil kimliğim de kayıptı. Bir başkası ben olmuştu, ben de bir başkası olmuştum. Acaba cebinde parası var mıydı yeni karakterimin yoksa züğürdün teki miydi? Ceketin ceplerinde birkaç not kâğıdından başka bir şey yoktu ama pantolonun sağ arka cebinde şişkince bir cüzdan çarptı elime. Şanslıydım; beni eve götürüp üstüne kahvaltı ve öğle yemeği masrafımı karşılayacak kadar para vardı içinde. Simitlerin parasını ödeyip bakkaldan çıktım. Çay söyleyemediğim için kuru kuru kemirmeye çalıştığım simidin her lokması boğazıma dizilirken karımı düşündüm. Acaba şu an ne yapıyordu? Çoktan hazırlanıp işe gitmiş olmalıydı. Evden çıkarken ona işlerimin uzayabileceğini söylemekle iyi etmişim. Böylece beni merak edip telaşa kapılmayacaktı. En önemlisi de döndüğümde hesapta olmayan bu gecikme için tek ayak üstünde kırk yalan söylemek zorunda kalmayacaktım. Yine de kendimi huzursuz hissettim. Ondan bir şeyler saklamak canımı sıkıyordu.

Şu hançerde nasıl bir mesaj vardı ki beni içine çekmiş, karımdan saklanması gereken bir sır hâline gelmişti? Hançere mi yoksa kadının gizemine mi kapılmıştım? Düşündükçe sabırsızlanıyor, bir an önce eve dönüp oyunun ikinci bölümünü oynamak, köpekle karşılaşacağım günü beklemek istiyordum. Güneş gözlüğü aramaktan vazgeçtim, nasıl olsa bulamayacaktım. Geldiğim yerden çevre yoluna geri dönüp bir taksi çevirdim. Yirmi dakika sonra evdeydim. İlk iş, hançeri sarılı olduğu kanlı bezden çıkarıp siyah bir poşetin içinde garaja sakladım. Karım buraya neredeyse hiç uğramadığı için en güvenli yerdin garaj. Sonra üzerimdeki kıyafetlerden kurtulup duş aldım, kendime sert bir kahve yaptım. Ayılmaktan çok uyumaya ihtiyacım vardı ama işe gitmek zorundaydım.

O gün beklediğimden daha kolay geçti. Olayların etkisiyle afallarım sanmıştım ama bankada işleri gayet güzel kotardım. Evde de bir süreliğine her şey yolunda gitti. Eşimle aram her zamanki gibi ılıman, ilişkimiz güvenliydi.

Ta ki o lanet günün sabahına kadar...

(Devam edecek)

AYIPSIZ AYRILIK

BETÜL KARAPINAR

Vita yağlarının boşalan tenekelerinde büyüyen rengârenk sardun-
yaların sakladığı avlumuzda kurulurdu sofralar. En sevdiğim şey, sofrâ
bezinin altına bacaklarımı uzatıp annelerin o büyüklü tahta sofralarda,
bol unlu oklavalarla yaptıkları hamur mesailerini seyretmekti. Açılan
ince yufkalar, ardından kurulan lezzetli sofralar ve o maharetli kadınla-
rın eşlerini, çocuklarını, kaynanalarını, görümcelerini anlattıkları hikâ-
ye tadındaki hayatları dinlemek büyük bir keyifti benim için.

Bazen en mahrem konular kıkırdamalar eşliğinde sansürlenerek
anlatılır, bazen tiyatral biçimde canlandırmalarla dinleyenlerin dikkati
konuya çekilirdi. Mahallemizin hanımları yufka, erişte, ekmek, baklava,
börek gibi imece usulü yapılan işleri genellikle bizim evin avlusunda ya-
pardı; çünkü hem avlu genişti hem de fırını vardı. Bu mesailere evde en
çok ben heveslenirdim. Henüz okula gitmediğim için annemin dizinin
dibinde oturur, gözlemci pozisyonunda yerimi alırdım. Ablalarım, çok
iş buyurulduğu için bu toplantılardan nefret ederdi ama konuşulanlara
benden daha çok ilgi duyduklarını bilirdim. Özellikle evlilik mevzuları,
kızlar arasında gizli bir merak konusuydu.

Bu sohbetlerde nadiren kahkahalar yükselirdi. Genelde öfke, hüznün
ve teselli hâkimdi. Annem, yaşça büyük ve ev sahibi olduğundan, oturu-
mun doğal yöneticisi gibiydi. Avlunun baş köşesinde, iş yapmasa da göz-
lemci olarak oturan babaannem ise daha ağırbaşlıydı. Sınır ihlallerinde
uyarılar yapar, bizim varlığımızı hatırlatırdı. Annem, sadece bizim yara-
mazlıklarımızı şikâyet edebilirdi bu meclislere. Diğer kadınlar içinse atış
serbestti. Kaynana çekiştirmelerinde babaannemin gönlü alınarak “Sen
başkasın, ah keşke senin gibi olsa tüm kaynanalar” temennisiyle konuya
girilirdi. Koca dayakları, görümce fitneleri, komşu çekememezlikleri, dü-
ğün dernek dedikoduları, ayrılmalar, barışmalar, hastalıklar, cenazeler...
Mahallede olan her sosyal olay bu sofralarda enine boyuna ele alınır, dü-
şünceler, itirazlar ve nadiren takdirler dillendirilirdi. Adeta mahallemizin
magazin dosyası burada açılır, yayını burada yapılırdı.

Yine böyle sofralardan bir sofrâ, meclislerden böylesi bir meclis-
ti. Konu bizim mahallenin en dertlisi Nazmiye teyzenin anlattıklarına
gelmiş, büyük bir sessizlik ve üzüntüyle anlattıkları dinlenmişti. Zaten
kendisi gibi ince olan sesi titriyordu yaşadıklarını anlatırken. Onun tüm
beklentisi içini dökmek, kadınlardan destek almak, rahatlamak, kısaca
dertleşmekti. “Bıktım bu adamın yaptıklarından, ne yapacağımı artık
bilmiyorum,” derken bir anda babaannem öksürerek lafa girdi. Konu-
lara yorum yapması pek görülmediğinden herkes ona döndü. Sakin bir
sesle, “Kızım, Allah sana ayıpsız ayrılık versin inşallah,” dedi. Sofra mec-
lisi hep bir ağızdan, yürekten ve yüksek sesle “Âmin,” dedi.

İlk kez duyduğum bu dua, yüzlerdeki ciddiyetle birleşince an-
lamını çözmeye çalıştım ama nafiye. Oysa Celal amca’nın sarhoş gel-
diğinde herkesin çil yavrusu gibi dağılmasının nedenini anlamıştım.

*“Yıllarca ‘ayıp’
ve ‘ayrılık’
kelimeleri
zihnimde
birleşemedi.
Konu
unutuldu ya
da uyutuldu
benim için.”*

*“Çocukluğumdan,
büyüdüğüm
aileden, yetiştiğim
ortamdan aklıma
gelen bir anıyı
hatırlamam
istendiğinde
bu dua sislerin
içinden
hortlayıverdi:
Allah ayıpsız
ayrılık versin.”*

Çünkü sarhoşken neler yaptığını hepimiz biliyorduk zira evlerimiz birbirine bitişik nizamda, mahallemiz de dar bir yolun iki tarafına dizilmiş evlerden ibaretti.

Nazmiye teyze, yıllardır hem sarhoş kocasının dayaklarını hem de kayınvalidesinin aşağılamalarını çekiyordu. Kazandığını içkiye yatırdığından evlere temizliğe gider, çamaşır yıkar, iğne oyaları yapıp çocuklarına bakardı. “Çocuklarım olmasa bir gün durmam, çocuklar ben gidersem perişan olurlar, benim yediğim dayakları onlar yer, kıyamam.” derdi hep. Defalarca mahalleli kavgalarını ayırmış, yediği dayaklardan kaç kere hastanelerde yatmıştı kadıncağız. Leman teyze bir gün “Onları da al git,” demişti ama ailesi, “Çocuksuz gelersen kabulümüzsün,” diyerek çocuklarına kapıyı kapatmıştı.

Tüm bunları biliyordum ama babaannemin duasını bir türlü anlamıyordum. “Ayıpsız ayrılık” kafama çok takılmıştı. Anneme sorsam da “Daha senin yaşın yetmez, her şeyi de bilme,” cevabını alırdım. Yıllarca “ayıp” ve “ayrılık” kelimeleri zihnimde birleşemedi. Konu unutuldu ya da uyutuldu benim için.

Ta ki lise yıllarında bir arkadaşımın babasını anlatırken anneannesinin babası için bu duayı ettiğini duyana kadar. Meğer kadınlar arasında sır gibi saklanan, bohçalara sarılıp gerektiğinde gün yüzüne çıkarılan bir temenniymiş bu dua. “Ölsün de kurtul”un kibarca yumuşatılarak söylenmesi, bedduanın dua kisvesine büründüğü hâlimiş. Ayıp olan ayrılık, yani boşanmamış meğer. Hani o duvakla girilip ancak kefenle çıkılmasına izin verilen evliliklerin ne şartla olursa olsun devam etmesi gereğinin kabulü ve teslimiyetiymiş. Tek kurtuluşun, rahat ve mutlu bir yaşamın zalimin ölmesi üzerine kurgulanan hayalin duasıymış.

Yıllar sonra böyle bir mahallede böyle kadınlarla büyüyen ben, şimdi annemin bir türlü kabullenemediği bu “ayıbı” yapma aşamasındayım. Eşimden çok, annemi ikna etmeye çalışıyorum bu ayrılık sürecimde. Her gün klasik sorularla karşılaşıyorum: “Kumarı yok, içkisi yok, sarhoş olup dövmesi yok, çocuğuna iyi bir baba, yediğin önünde yemediğin arkada, karışanın görüşenin yok... Daha ne istiyorsun?” Eşimin beni aldatması annem için ayıp değil, hele boşanma sebebi hiç değil. Onun pişmanlığı ve özür dilemeleri, annemin affetmesi için yeterli.

Annemle çatışmalarımızla baş edemediğim bir zamanda terapilere başladım. Seanslardan birinde anne-kız çatışmalarımızı ve annemin tepkilerini, ayrılık konusuna bakışını anlamak için olsa gerek; çocukluğumdan, büyüdüğüm aileden, yetiştiğim ortamdan aklıma gelen bir anıyı hatırlamam istendiğinde, bu dua sislerin içinden hortlayıverdi: “Allah ayıpsız ayrılık versin.” Bu dua, annemle yaşadığım kısır tartışmanın baş köşesine oturdu kaldı. Biz, evliliklerin her şeye rağmen sürdüğü, “Sizin için saçımı süpürge ettim, yaşadığım her zorluğa sizin için katlandım” diyen mutsuz annelerle ve huzursuz ailelerle büyümüştük. Artık çok iyi biliyorum ki, ne yaparsam yapayım, ne söylersem söyleyeyim, anneme boşanmanın değil eşini aldatmanın ayıp olduğunu asla anlatabilecektim.



KORKUNUN ESARETİ

E. ECRAN ŞENEL

Babalarının emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak değildi. Sadece Yakub, içindeki bir dileği ortaya koymuş oldu. Şüphesiz o, biz kendisine öğrettiğimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoğu bilmezler. (Yusuf sr.68)

**“Korkmasaydım
eğer, cesurca
ölebilseydim,
hiçbiri olmazdı
olanların.”**

Aynadaki iskeletimi görünce öldüm sandım. Kalbimin acısını hissedince ölmediğimi anladım. Pencere pervazına tünemiş Azrail'i görünce öleceğimi bildim. Heyulası kapıda belirince ölmek istemedim. Korktum. Zaten hep korkardım ben. Hep korkarım. Umut olur, mutlu olunur, mutlu olurlar, mutlu olası gelir, korkarım. Gül açar, gülünür, gülerler, gülesim gelir, korkarım. Hüzün yağar, ağlanır, ağlarlar, ağlayasım gelir, korkarım. Sevgi dolar, sevilir, severler, sevesim gelir, korkarım. Ecel gelir, ölünür, ölürler, ölesim gelir, korkarım. Korkmasaydım eğer, cesurca ölebilseydim hiçbiri olmazdı olanların. Korkmasaydım başıma gelenler korktuklarım olmazdı. Korktuklarım başıma gelmezdi.

Üniversiteyi kazanamazsam diye korktum, kazanamadım. Girdiğim işten kovulurum diye korktum, kovuldum. Evlendiğim yıl annem ve babam ilk defa evime gelirken yolda trafik kazası yapıp ölürlere diye korktum, öldüler. Onlara çeşit çeşit yemekler yaparken ya bu yemekler onlara nasip olmazsa diye korktum, nasip olmadı. Eşimin ailesiyle ilk defa tanışacağımız gün annesi beni sevmezse diye korktum, sevmeydi. İstemeye geldiklerinde kahveleri dökersem diye korktum, döktüm. Hem de kayınvalidemin üstüne. Beni sevmemesi için yeni bahane sunmuştum ona. Hem de gümüş tepsiyle. Nişan günü bir aksilik olursa diye korktum, önce elektrikler gitti sonra deprem oldu. Nikâhta eveeet, derken ya boşanırsak diye korktum, sadece bir yıl evli kalabildik. Yeni doğmuş çocuğumla kalakaldım ortada. Koca dünyanın ortasında kalakaldım. Yapayalnız. Bir çocuğum, bir ben. Dünya karanlık, ıssız, donduracak kadar soğuk, yakacak kadar sıcak; gökten ağu yağıyor, yerden katran fışkırıyor. Bizi koruyacak kimse yok, sığınacak bir yer yok. Bir çocuğum, bir ben.

Kapıyı pencereyi sıkıca kapattım. Perdeleri çektim. Çocuğuma sarıldım. Onu ben koruyacaktım dünyadan ve belalarından. Korumak için korkularımdan kurtulacaktım. Üstüne yürüyecektim kor-

kularımın. Yürüdüm. Beyaz kefenle örttüm üstlerini. Oradaydılar, biliyordum. Arada kafalarını kefenin ucundan çıkarıp kıs kıs gülseler de bana, onları görmezden geliyordum. Bir temizlik şirketinde işe girdim. Kovulma korkusunun üstüne basarak gittim her sabah işe. Yavrum için bir bakıcı tuttum. Ya iyi bakamazsa ya çocuğuma bir zarar verirse korkularının kıcına bir tekme attım. Büyümesini zevkle, sevinçle, hüznle seyrettim yavrumun. Bir gün beni bırakıp giderse korkusuna rağmen büyüün, gelişsin, güzelleşsin, hayatını kursun, hayatla arkadaş olsun diye uğraştım.

Yenemediğim tek bir korkum vardı: O büyümeden, bana muhtaçken, daha ana kuzusuyken bana bir şey olursa?... Bu korkumu yenemiyordum. Az başım ağrısa beynimde tümör olduğundan korkuyordum. Midem bulansa kanama geçirdiğimden korkuyordum. Günlerden hangi günde olduğumu untsam Alzheimer olduğumdan, biraz öksürsem verem olduğumdan korkuyordum. Bu korkuyu yenemedim. Yürüdüm üstüne, o daha çok büyüdü. Korkunç bir canavara dönüştü. Üstüne kefen attım, hayaletçilik oynayarak dalga geçti benimle. Kıcına bir tekme atacaktım çelme takıp düşürdüm beni.



*"Zaten hep
korkardım ben.
Korkarım. Umut
olur, mutlu
olunur, mutlu
olurlar, mutlu
olasım gelir,
korkarım..."*

Doktor “İleri derece kolon kanserisiniz,” dediği gün daha çok düşürdü beni. Tekmeledi, tekmeledi, tekmeledi. Hıncını alamadı, üstüme çıkıp ağzımı gözümlü dağıttı. “Üç ay ancak yaşarsın,” dedi doktor. Evladım bensiz ne yapardı. Daha büyümemişti. Kim bakacaktı ona. Arayıp sormayan babası mı? “Bir çare bul,” dedim doktora. “Benim çocuğum daha çok küçük. Benden başka kimsesi yok. Bir çare bul, o büyüye kadar yaşat beni. Fazlasını istemiyorum. O büyüye kadar. Zaman dediğin nedir ki geçer zaten. Göz açıp kapayınca kadar.” “İmkânsız,” dedi doktor. “Üç ayda evladımı büyütmenin, koca bir adam yapmanın bir yolunu bul o zaman,” dedim. Kafasını sağa sola salladı “Yapamam,” diyerek. “Ne istersen veririm. Biraz birikimim var, istersen hepsini sana veririm. Yeter ki biraz daha zaman ver bana, biraz daha ömür,” dedim. Doktor gözlerime baktı. Derin derin baktı. İçini çekti. Derin derin çekti. Ayağa kalktı. Pencereye yürüdü. “Buna dayanabilir misin,” dedi. “Dayanırım! Dayanırım! Evladım için her şeye dayanırım,” diye haykırdım. “Öyleyse tamam,” dedi doktor. Bir köy ismi söyledi. “Köydeki ulu dağda ulu bilge var,” dedi. “Zaman satıcısı ulu bir bilge.” “Tamam,” dedim. “Giderim ben. Ulu bilgeden zaman alırım, büyütürüm yavrumu. Büyüye kadar, onu dünyadan korumaya devam ederim,” dedim. “Yalnız, ne kadar zaman vereceğine, ne kadar para alacağına bilge kendisi karar veriyor. Belki istediğinden daha az belki daha çok. Onu bilemezsin,” diye uyardı doktor. “Olsun,” dedim. Hızla doktorun yanından ayrılıp eve gittim.

Sakladığım paranın bir kısmını bakıcıya verdim. Ben gelene kadar çocuğuma güzel bakmasını istedim. Sağdan soldan kafalarını çıkaran korkuların kafalarına birer yumruk indirdim. Otogara gidip köye giden ilk dolmuşa bindim. Köye gelince Uludağ nerede diye kimseye sormaya gerek bile duymadan uludağ olduğu her yerinden anlaşılan dağa doğru yürüdüm. Yürüdüm yürüdüm yürüdüm. Akşam oldu. Dağın her yerini tepeden çıkan nur aydınlatıyordu. Yürüdüm. Kulağıma fısıldamak için yerlerinden doğrulan korkuların yüzüne birer tokat yaptırıp devam ettim yoluma.

Tepedeki barakanın önüne geldiğimde kalbim yerinden çıkacaktı. Bir yumruk da kalbimin üstüne indirdim. “Sus. Yoksa çıkarıp atarım seni,” dedim. Kapıyı vurdum. “Gel,” dedi içeriden tok bir ses. Korkusuzmuş gibi girdim içeri. İçerisi loş, dar, dağınık ve küf kokulu bir odaydı. Yeşil cübbeli, beyaz kavuklu, ak sakallı, nur yüzü bir ihtiyar oturuyordu kapının karşısındaki divanda. Yanına yaklaştım. Diz çöküp önünde oturdum. Hemen konuya girdim. “Böyleyken böyle” dedim. “Evladımı büyütme için zamana ihtiyacım var,” dedim. “Kaç para getirdin,” diye sordu. Nur yüzüne yakıştıramadım bu kadar paragöz oluşunu. Ama bir şey demedim tabii. Ona ihtiyacım vardı. Ne isterse ne kadar isterse yapardım. Çantamdaki parayı çıkarıp önüne koydum. “Razı mısın,” dedi. “Neye,” diye sordum. Tekrar “Razı mısın,” dedi. “Razıyım. Her şeye razıyım. Yeter ki bana zaman ver. Yeter ki Allah beni oğluma bağışlasın,” dedim. “Yaklaş,” dedi. İçimdeki

“Dünya karanlık, ıssız, donduracak kadar soğuk, yakacak kadar sıcak; gökten ağu yağıyor, yerden katran fışkırıyor.”

korkular kefenlerinin altında büzüşmüş çığlık atıyorlardı. Yaklaştım. Kolumu tutup bir saat taktı. Durmuş bir saat. “Bunu çıkarma kolumdan,” dedi. “Tamam,” dedim. “Git,” dedi. “Oldu mu şimdi? Ölmeyecek miyim?” diye sordum. “Git,” dedi.

Çıktım bilgenin yanından. Aşağı inmeye başladım. Yol sanki gilirken yürüdüğüm o yol değildi. Yürüdükçe uzuyordu. Dursam duramıyordum. Korkuyordum. Yürüsem varamıyordum. Dizlerimin bağı çözülmeye, gün ağarmaya başladığında ancak inebildim dağdan. Şehre giden dolmuşa bindim. Eve gidince evladımı bağrıma bastım. “Artık ayrılmayacağız, ömrün boyunca yanındayım,” dedim. O günden sonra korkularım sindi. Hatta öldü. Kefenlerinin üzerine bir de toprak attım.

Korkusuzca büyüttüm yavrumu. Dişleri çıktı, emekledi, yürüdü, okula başladı, boyu uzadı, ergin oldu, üniversite kazandı, mezun oldu, yurt dışına gitti. Gitti. Gitti. Bir daha gelmedi. Yıllar geçti, gelmedi. Aramadı. Sormadı. Haber bile yollamadı. “Evlenmiş,” dedi bakıcısı. “Kızım internette görmüş,” dedi. Fotoğrafını gösterdi. Karısı güzeldi. “Oğlumu üzer mi,” diye korkmadım. Ağladım. Mutluluktan. “Bugünleri de gördüm ya, ölsem gam yemem,” dedim. Gam yedim, ölmedim. Saati kolumdan çıkarmak istedim, çıkaramadım. Korktum. Ölümünden korktum. Artık hiçbir şeyden değil ölümünden korkuyordum. Bütün korkularımı öldüren ölüm korkusuydu.

Evladımın haberini bakıcısından almaya devam ettim. Torunum bile olmuş. Fotoğrafını gösterdiler. Öptüm, kokladım fotoğrafı. Yıllar geçti, bakıcı da uğramaz oldu artık. Çok yıllar geçti. Dünya değişti. Sıkıntılı bir gecenin sabahı kapım çaldı. Gayri ihtiyari “Oğlum,” diye koştum kapıya. Kapıdaki oğlumdu. Tabutun içindeki. “Ölünce ananın evine uğratan beni, sonra vatanıma gömün,” diye vasiyet etmiş. Evini gezdirdiler oğluma. Tabutuna. Yüzünü görmek istedim. Açtılar. Yaşlanmış. Buruşmuş yüzü. Sakalları bembeyaz. Hasretle öptüm yüzünü. Götürüp gömdüler yavrumu. Ölmek istedim o gün. Saati çıkarmak istedim. Yapamadım. Korktum. Oğlunun cesedini koklayan bir anne ölümünden korkar mı? Ben korktum. Ben anne değildim. Ben korkaktım.

Kaç yüz yıl geçti aradan bilmiyorum. Ölmeyen cenazem sürükleniyor hayatın avuçlarında. Saat kolumda. Bugüne kadar işlemiyordu. Bu sabah tiktaklarıyla uyandım. Saat işliyor. Geriye doğru. Yataktan fırladım. Aynaya baktım. Aynadaki iskeletimi görünce öldüm sandım. Kalbimin acısını hissedince ölmediğimi anladım. Pencere pervazına tünemiş Azrail'i görünce öleceğimi bildim. Onun heyulası kapıda belirince ölmek istemedim. Korktum. Zaten hep korkardım ben. Hep korkarım. Umut olur, mutlu olunur, mutlu olurlar, mutlu olası gelir, korkarım. Gül açar, gülünür, gülerler, gülesim gelir, korkarım. Hüzün yağar, ağlanır, ağlarlar, ağlayasım gelir, korkarım. Sevgi dolar, sevilir, severler, sevesim gelir, korkarım. Ecel gelir, ölünür, ölürler, ölesim gelir, korkarım.

BİR OYKONİP SAVUNMASI

İLAYDA İREM KARKI

Söylenilen odur ki, yıllar önce, atmosfer de delinen bir tabaka sonucu havaya karışan bir gaz, insanların yalan söyleyince burnunun uzamasına sebep olmuş. Herkesin bildiği Pinokyo masalı buradan gelmiş. Dünyanın büyük bir kısmı, bu duruma karşı aşı geliştirmiş ve eski hâllerine dönmüşler. Aşıdan bihaber olan küçük bir topluluk ise bu durumla yaşamaya devam etmiş.

Hâkim kaşlarını çattı, elinde tuttuğu dosyayı hem şaşkınlık hem de öfke ile okuyordu. Karşısında duran adama döndü ve “Ben bir kadını de.” dedi. Adamın kaçacak bir yeri yoktu. “Ben bir kadını de.” dedi. Hâkim gözlerini kocaman açtı, olmayan ama olması gereken olayı bekliyordu.

“Bir oykonip olduğunu ne zaman fark ettin?”

Adam düşündü. Düşünmesi birkaç dakika sürdü. Bu demek oluyordu ki uzun zamandır bunun farkındaydı.

“Bir oykonipin kendini fark ettiği anda yapması gerekenler ilkokuldan itibaren anlatılır. Neden kendini gizledin?”

Adam yine düşündü. Ne diyeceğini kafasında tartıyordu. Onun her soruyu bu kadar uzun düşünmesi hâkimin sinirlerini daha da bozuyordu. Normalde hâkimler, karşısında kimsenin yalan söyleyemeyeceğini bilir. Bu sebeple de rahat olurlar. Ama şimdi hâkimin karşısında bir oykonip vardı. Kırk tane yalan söyleyebilir, yalana alışık olmayan bu insanları kırk kere de kandırabilirdi.

“Hâkim Bey, dışlanmak istemedim. Eğer kendimi ifşa etseydim herkes her sözümü irdeleyecek, ne söylesem bana inanmayacaklardı. Bu sebeple sakladım.”

Doğru söylüyordu Arona. Burnunun uzamadığını ilk fark ettiğinde tam olarak bu düşünceler geçmişti aklından. İlk anda kendini rahatsız eden bu ayrıcalık, zamanla hoşuna gitmeye başlamıştı. Özünde iyi bir insan olsa da defalarca yalan söylemiş ve bundan hiç pişman olmamıştı.

“Daha önce yalan söyledin mi?”

Hayır dese bile inanmayacaklardı. Kim inanırdı? Beşikteki çocuk bile gülerdi bu cevaba.

“Evet.”

“Sizin de burnunuz uzamadan yalan söyleme fırsatınız olsa bir dakika düşünmeden söylerdiniz.”

“Kaç defa?”

“Saymadım.”

Yalanın sayısı mı olurdu? Bir defa söylenmişse hep söylenirdi. Hele ki yalan söylerken yakalanmıyorsa insan, daha çok söylerdi. Çevresindeki insanlar, yalan söylediğinde burnunun uzayacağını düşündükleri için Arona'nın söylediğinin doğruluğunu düşünmezlerdi. Bu sebeple de hiç yakalanmamıştı Arona. Ah o son olay olmasaydı...

“Az önce dosyada okuduğum olaya dönelim. Anlat bakalım ne oldu o gün?”

“Hâkim bey, öncelikle çok üzgün olduğumu belirtmek istiyorum. Umarım en azından buna inanırsınız. O gün ben Zubi ile ailesinin de rızasını alarak çay içmeye çıktım.”

“Zubi kim?”

“Kız arkadaşım. Altı aydır görüşüyoruz. O gün Zubi ile çay içerken tesadüfe bakın ki oradan Ayoba geçiyormuş. Siz sormadan söyleyeyim. Ayoba da benim kız arkadaşım. Onunla da dört aydır görüşüyoruz.”

“İki kız arkadaşın mı var?”

Dosyayı okumasına rağmen şaşkınlıkla soruyordu hâkim. Halında alışıldık bir durum değildi.

“Evet.”

“Neden?”

“İkisini de seviyorum.”

Cevaba, dinleyen kimse ikna olmamıştı. Karşılarında çok profesyonel bir yalancı duruyor olabilirdi.

“Tabii. Anlatmaya devam et.”

“Ayoba bizi görünce gülerек yanıma geldi. Zubi'nin kız arkadaşım olabileceğine ihtimal vermemişti hâliyle. Onun yanıma geldiğini görünce hızla masadan kalktım ve onu bir köşeye çektim. Zubi'nin arkadaşım olduğunu, kocasıyla boşanma aşamasında olduğunu, o sebeple duygusal konularda hassas olduğunu ve bizim ilişkimiz hakkında konuşmamamız gerektiğini söyledim. Yüzünde bir leke var,



diyerek lavaboya gönderdim. Sonra masaya döndüm ve Zubi'ye de Ayoba hakkında benzer şeyler anlattım. Böylelikle Ayoba geldiğinde masada duygusal anlamda hiçbir şey konuşulmadı ve olay çıkmadan o masadan kalktık. Ama ben onların birbirlerini çok seveceklerini ve benim görmediğim bir anda birbirlerine numaralarını vereceklerini nereden bilebilirdim?"

Arona burada anlatmaya ara verdi ve hâkimin yüzüne baktı. Emin olmamakla birlikte hâkimin içinden "Ohh iyi olmuş." dediğini düşünüyordu. Pek de yanılmamıştı. Hâkim o sırada içinden "Sana az bile olmuş." diyordu. Salondaki seyirciler de keyifle gülümsediler. Dizi izler gibi izliyorlardı. Arona yeniden konuşmaya başlamayınca hâkim sordu.

"Eeee sonra?"

"Hâkim bey, onlar benden sonra tekrar buluşmuşlar. Zubi, Ayoba'nın durumuna çok üzülmüş. Ona karşı çok yakın hissettiği için de teselli etmek istemiş. Ayoba da benzer hisleri Zubi için hissetmiş. Önce havadan sudan konuşmuşlar, sonra konu aşka gelmiş. Zubi "Sen de yeni ayrılmışsın çok üzüldüm." deyince Ayoba, "Hayır sen ayrılmıştın. Sevgilim öyle söyledi." demiş. Sevgilin kim diye konuşurlarken ikisinin de sevgilisinin ben olduğum ortaya çıkmış."

Hâkim son cümleyle birlikte kocaman sırtıtmıştı, saklaması mümkün değildi. Saklamak gibi bir gayesi de yoktu zaten. Arona seyircilere arkasını döndüğü için göremiyordu ancak onlar da çok memnundu hikâyenin bu bölümünden. Kahkaha atan bile vardı. Arona ise gerçekten üzgündü. Zubi de Ayoba da çok iyi kızlardı. Hangisiyle bir gelecek düşündüğünü hiç düşünmemişti. İkisile de muhabbet etmekten çok keyif alıyordu. Gerçekten ikisini de sevdiğini düşünüyordu.

"Peki sonra ne yaptı bu kızlar?"

"Ayoba beni aradı. Kötü hissettiğini, gelip gelemeyeceğimi sordu. Hemen gittim. Tavrı beni sorguya çeker gibiydi. Onu sevip sevmediğimi soruyordu. Sevdiğimi söyledim defalarca. Ondan başka birini daha önce sevip sevmediğimi sordu. Ondan başka kimseyi sevmediğimi söyledim. Gözleri yaşarmıştı ama ben mutluluktan diye düşündüm o an. Gerçeği nereden bilecektim. Tam da o anda Zubi çıktı ortaya. Kızlar ben oraya gelene kadar benim oykonip olduğumu anlamışlar ve ihbar etmişlerdi zaten. İkisinden de birer tokat yedikten sonra tutuklandım."

"Evet, suçun ortada. Bir oykonip olarak kendini yıllarca saklamışsın ve bu iki kızcağızı, belki başkalarını da kandırmışsın. Normalde yaşın kadar sene tutuklu kalman gerekiyor ama tabii ceza verilmeden önce son bir savunma yapma hakkın var. Buna göre cezanda artış veya azalış olabilir."

Arona neler söyleyebileceğini çoktan düşünmüştü zaten. Ama bunun da ötesinde hâkimde onu rahatsız eden bir şeyler vardı. Duruşma bitmeden bunu çözmeyi umut etti.

*“Çünkü
çocuklar için
dürüstlük
doğuştan
gelen değil
sonradan
öğrenilmesi
gereken bir
erdemdir.”*

“Sayın hâkim, evet ben bir oykonip olduğumu sakladım. Bunun için de çok haklı bulduğum gerekçelerim var. Eğer normal bir insan olsaydım zamanla yalan söylememeyi öğrenir ve tamamen dürüst bir insan olurum. Doğruyu söylemek istemediğimde sessiz kalır, konuyu değiştirirdim. Şimdiki insanların yaptığı gibi.”

Yalan söyleyebiliyorken şaka yapmamak ne kadar zordu biliyor musunuz? Aklıma türlü türlü eğlenceli oyunlar gelirdi. Ama bu oyunların neticesinde burnum uzamayacağı için oykonip olduğum anlaşıldı. Hepsini içimde tuttum. Bir şeyi yapamazken yapamamak farklı ama yapabiliyorken yapamamak çok daha zor hâkim bey!”

Arona o anda çözdü. Hâkimin bakışlarındaki tanıdık hissi anlayınca onu rahatsız eden şeyi buldu. Çok kısa bir andı. Sonrasında hâkim ona öfkeyle baktı. O öfkeli bakıştan sonra Arona kararını vermişti.

“Hepiniz bana öfkeyle bakıyorsunuz. Size göre ben bir böceğim ve hepiniz beni ezmek için sırada bekliyorsunuz. Hâlbuki ben çok eminim, eğer sizin de burnunuz uzamadan yalan söyleme fırsatınız olsa bir dakika düşünmeden söylerdiniz.”

Arona yapması yasak olduğu hâlde arkaya döndü ve kalabalığa doğru “Siz hiç yalan söylemek istemediniz mi? Hadi söyleyin, bakışlarınızı kaçırmayın. Şu an dürüst olmak kimsenin işine gelmiyor değil mi?”

Kalabalık gerçekten de bakışlarını kaçırıyor, soruyu duymamış gibi davranıyordu. İçten içe herkesin yalan söylemeyi istediği bir an vardı. Hâkim kalabalığı bu sorudan kurtardı, kendi sonunu hazırladığını bilmeden.

“Arona! Sadece bana konuşman gerekiyor. Kuralları biliyorsun.”

“Tabii hâkim bey. Siz söyleyin o zaman, siz hiç yalan söylemediniz mi?”

Hafif yüksek sesle sorulan bu soru hâkimin bozuk sinirlerini daha da bozmuş, hatta sinirden yanaklarının kızarmasına sebep olmuştu. Atalarımızın bir sözü vardı, sinirliyen karşınızdans dostunuz gelse bile durup muhabbet etmeyin. Sadece susun. Hâkim bu atasözünü unutmuş, sorulan soruya sinirle cevap vermiş ve kendini ifşa etmişti.

“Hayır, tabii ki söylemedim!”

Normal insanlar hayatlarında en az bir defa yalan söylemişlerdir ve burunları uzamıştır. Çünkü çocuklar için dürüstlük doğuştan gelen değil sonradan öğrenilmesi gereken bir erdemdir. Her çocuk burnunun uzayacağını bilmeden bir yalan mutlaka söyler. Hatta bazı çocuklar burunlarının uzamasını bir oyuna çevirir ve bununla eğlenir. Bunu çok iyi bilen Arona, hâkimin cevabının da anlamını çok iyi biliyordu.

“Hâkim Bey söyler misiniz, bir oykonip olduğunuzu neden gizlediniz?”

EDEBİYATIN ÖNCÜ KADIN YAZARLARI: FATMA ALİYE TOPUZ

SEDA NUR ÇETİNKAYA

Fatma Aliye Topuz; 1862, İstanbul doğumlu, ilk kadın romancıdır. O dönemde Osmanlı toplumu Batı'ya yönelmiş, Tanzimat ile yeni bir düzenin sancılarını yaşamaktadır. Erkekler için yeni mektepler açılmakta, edebiyat Batı etkisiyle şekillenmekte, gazeteler ve dergiler hayatın parçası olmaktadır. Ancak kadınlar bütün bu değişimlerin dışında bırakılmaktadır. Kadınların kamusal alandaki varlığı yok denecek kadar azdır. İşte Aliye, tam da böyle bir ortamda büyür ve kalemiyle sessizliğin ortasında bir yol açar.

Babası Ahmet Cevdet Paşa, tarihçi ve devrin önde gelen devlet adamıdır. Bu sayede küçük yaşlardan itibaren kitaplarla iç içe bir ortamda yetişir. Fransızca öğrenmesi, ona Batı edebiyatının kapılarını aralar. O dönem İstanbul'un seçkin konaklarında konuşulan dillerden biri Fransızcadır; ama bir kadının bu dili öğrenip eser çevirmesi oldukça sıra dışıdır.



Yazar, edebiyat dünyasına ilk adımını Fransız yazar George Ohnet'in bir romanını "Bir Kadın" takma adıyla Türkçeye çevirerek atar. Bu çeviri, kadınların yazıyla uğraşabileceğinin ilk işaretlerinden biridir. Fakat onun asıl sesini bulduğu eser, 1892'de yayımlanan Muhadarat olur. Bu roman, Osmanlı'da bir kadının imzasıyla yayımlanmış ilk roman olarak tarihe geçer. Roman, dönemin kadınlarının karşılaştığı toplumsal baskıları, evlilik kurumunun kadın üzerindeki etkilerini ve bireysel özgürlük arayışlarını işler. Yazarın çabası Ahmet

“Fatma Aliye’nin romanlarında kadın kahramanlar, sadece aşka bağlanan kişiler değil aynı zamanda özgürlüğünü arayan güçlü bireylerdir.”

Mithat Efendi tarafından övülür ve manevi kızı olarak kabul edilir. Kadın kalemi, erkeklerin tekelindeki edebiyat alanında varlığını ilan eder.

Fatma Aliye, Muhadarat’tan sonra kalemine daha sıkı sarılarak yazı hayatına devam eder. Aliye, daha sonraki çevirilerinde “Müterci-me-i Meram” takma adını kullanır. Aliye’nin yayımlanan beş romanı bulunmaktadır. Udi, Refet ve Levayih-i Hayat’ta kadınların hikâyelerini anlatır. Udi’de bir kadın müzisyenin yaşamını merkeze alarak kadının sanat yoluyla da kendini var edebileceğini ortaya koyar. Refet’te eğitim hakkı için mücadele eden genç bir kızın hikâyesini yazar. Levayih-i Hayat ise hayata dair gözlemler ve küçük tablolarla, Osmanlı kadınlarının gözünden aşk ve evlilik konularını ele alır. Onun romanlarında kadın kahramanlar, sadece aşka bağlanan kişiler değil aynı zamanda özgürlüğünü arayan güçlü bireylerdir. Bu yönüyle eserleri edebiyatın ötesine geçerek bir fikir mücadelesine dönüşür.

Dönemin İstanbul’unda hanımlar çoğunlukla haremelerde, konakların gölgeli odalarında hayatlarını sürdürürken erkekler kahvehanelerde, meclislerde, gazetelerde fikir alışverişi yapmaktadır. Kadınların yazması, hele hele toplumsal meseleler üzerine kalem oynatması yadırganacak bir durumdur. Aliye’nin kalemi, dönemin alışılmış sessizliğine karşı yükselen bir sestir.

Aliye’nin eserleri yayımlandığında dönemin edebiyat çevrelerinde büyük tartışmalar yaşanır. Bazı aydınlar onun cesur kalemini takdir ederken bazıları ise bir kadının bu kadar iddialı yazmasını yadırgar. Ancak hiçbir eleştiri, onun kararlılığını kıramaz. Tam tersine yazdıkça güçlenir. Aliye’nin açtığı yol, Halide Edip Adivar ve diğer kadın yazarların yükselişine öncülük eder. Onun kalemi, bir kadın olarak toplumda söz sahibi olmanın ve değişimin parçası olmanın mümkün olduğunu gösterir. Yazıları, yalnızca romanlarla sınırlı kalmaz. Birçok yazı ve makalelerinde kadının toplumdaki yerini, eğitimin önemini, bireysel hak ve özgürlükleri İslami bakış açısından kopmadan savunur.

Aliye, 1893 yılında Chicago’da düzenlenen Dünya Kolomb Fuarı’na davet edilir. Fuardaki “Kadınlar Kütüphanesi” bölümünde eserleriyle yer alması istenen yazar, bu kapsamda Amerika’dan iki mektup alır. Edith Clarke tarafından gönderilen ilk mektupta Aliye’den özgeçmiş bilgileri istenirken Susan Gale Cooke’un ikinci mektubunda eserlerinin fuarda büyük ilgi gördüğünden bahsedilir. Bu yazışmalar, dönemin Osmanlı kadın yazarlarının uluslararası alanda tanınmaya başladığının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilir.

1936 yılında vefat eden yazar ardında zengin bir külliyat miras bırakır. Bu miras, kadınların toplumun her alanında var olabileceğinin kanıtıdır. Aliye’nin hayatı ve eserleri, kadınların toplumsal ve bireysel hakları için verdiği mücadeleyle hâlâ ilham vermektedir. Bugün onun adı anılarak “kadın da yazar, kadın da düşünür, kadın da geleceği kurar” anlayışı bir kez daha hatırlanır.

GÜLCEMAL

SEVDA GÖZÜKARA

Demir aldı köpüren dalgalara karşı! Cesur bir kalkışla; karanlığa doğru, gövdesine çarpan keskin dalgaları kırıyor, bir liman arıyordu Gülcemal! Yüğü ağırdı bu kez, belki de şimdiye kadarkilerin en ağırı. Güvertesine hasretin yükünü arşınlayıp nemli bir sürgünü asmıştı boynuna. Selanik limanı geride, karanlığa gömülmüştü çoktan. Dönülmez bir yolculuğun, acılı sürgünlerin dillere pelesenk olacak meşhur karakteri Gülcemal olacaktı. Sırtındaki savaş yorgunu, gözüyaşlı kadınları, erkekleri ve masum çocukları güvenli bir kıyıya ulaştırmanın kaygısıyla kulak kabartıyordu bir genç kızın iç çekişlerine...

Şalvarını kuşağıyla berkiştirmiş, yamalı cepkenine nakışlı gömleğini yakıştırmış, başında çiçekli yazması, çatlamış elleri, titreyen parmaklarıyla gözünden süzülenleri siliyordu Fikriye kız. İki yanında iki örgüsü, tarçın kızılı saçları, yeşil gözleriyle etrafı süzüyor, acılı bir feryadı kaburgasından içeri bastırmaya çalışıyordu. Hızlı adımlarla geminin baş kısmına doğru, insanların arasından sıyrılarak ilerledi. Günlerdir limanda aç, uykusuz beklemişlerdi. Midesine giren iki kaşık yemekten de o an kurtulmak istiyordu. Başında dönüp duran deli sevdâ kursağına çakıldı: Denize baktı, deniz alev aldı, göğ'e baktı yıldızlar tutuştu! Sıkıca tutunarak geminin korkuluklarına tırmandı. Pervanelerin sesine karışan hıçkırıkları denizle buluşmalı, burada bitmeliydi bu zulüm! Elleri tutunduğu yerden kayarken hafiflediğini hissetti. Dünyada başka bir Selanik daha yoktu. Bir anası daha bir babası daha yoktu. Başında ağlayacak tek bir mezar taşı dahi yoktu. Sonsuz boşluğa doğru kanat açarken esen rüzgar kulağına doğru kendi salasını üfledi. İrkildi Fikriye. Güçlkle yeniden tutundu korkuluklara. Dış dünyayı yeniden duyumsamaya başladı. "Fikriye! Fikriye! Dur! Yapma!"

Ramiz Dayı kıvrak bir hareketle omuz başlarından tutup yurakı çekti Fikriye'yi. İki birden yere serildi. Kalabalık başlarında merakla bekliyordu. Fikriye birkaç dakika önce içine bastırıldığı feryadı olanca gücüyle haykırıyordu göğ'e doğru. Onun haykırışları gemideki herkesin gizlediği yaraları bulup dışa vurmuştu o gece.

Ağlamaktan yorgun düşmüştü Fikriye. Donuk bakışları, yüz-

*"Dönülmez bir
yolculuğun,
acılı
sürgünlerin
dillere
pelesenk
olmuş meşhur
karakteri
Gülcemal
olacaktı."*

*“Onun
haykırışları
gemideki
herkesin
gizlediği
yaraları bulup
dışa vurmuştu
o gece.”*

lerce yolcunun oturarak uyuyakaldığı güverteden şafağı gözlüyordu. Bebekler ağlıyordu, bebekler... Hastalıkla boğuşanların iniltilerini bastırırcasına...

O gece en zor gece olmadı. Çok kez güneş doğdu, gün battı üzerlerine. Yağmur yağdı, rüzgarlar esti. Gülcemal'e kalsa yüz kırk iki metreden daha fazla büyüyebilirdi, üstlerine kapanabilirdi. Ancak hizmet ömrü boyunca ne uzadı ne kısaldı. Ne büyüdü ne ufaldı. Her şeyi gördü, duydu, bildi. Birgün olsun dilediğince sarıp sarmalayamadı, kol kanat gerip koruyamadı acısını en derinden duyduğu insanlara. Denizde izini belli etmeden ağır ağır ilerliyor, her mil üzerine bir acı bırakıyordu. Yolculuk ağırlaştıkça uzamış, uzadıkça ağırlaşmıştı artık. Gülcemal, dilerse yelken açabilirdi. Otuz yedi yıllık ömründe ilk kez o gün göğşe yelken açmak istemişti. Üzerinde taşıdığı bir vatan meselesiydi. Suyun kuvveti dahi yardımcı olmuyor, Gülcemal bu yükün altında eziliyordu. Fikriye aç bitap günlerini geçirmeye, sözümlerine ona vaktini doldurmaya çalışıyordu.

Hastalık kapmıştı gemide. Ay teninde yaralar peyda olmuş, öksürüğü ise hiç aman vermiyordu. Nevreste'yi hatırladı. Fikriye çocukken su çiçeğini ondan kapmıştı. Artık çocuk değildi, yaşama sevinci, aciz bedenini çoktan terk etmişti. Üstelik son üç günde on kişi vefat etmişti. Askerler hastalığın yayılmasını önlemek için yeşil çarşaf lar içinde denize atıyordu ölenleri. Kuytu köşelere ustaca gizlenmiş cansız bedenler, gözle görülmesi de çürümeye başladıklarından etrafa kokular yayıyordu. Çok geçmeden kamaralar aranmaya başlandı. Sevdiklerine bir mezarı bile çok gören bu acı sürgünün laneti, kuşaklar boyunca sürecekti miydi?

Birkaç gün önce Gülcemal, tam rota yol alırken iskele tarafında unutulmaz bir drama ev sahipliği yapmıştı. Sabaha karşı koşuşturmalar duyuluyordu. Bir telaştır almıştı insanları. Geriden bir kadın sesi var gücüyle ıkınıyor, nefes nefese bir şeyler söylüyordu: “Ölürsem beni denize atmayın, vatan toprağına gömün!” Kireç



kesilmişti teni. Alnından akan tomur tomur teri gözlerine kaçıyor ama o buna aldırmayacak kadar çok acı çekiyordu. “Son kez! Haydi ıkın!” dediler. İnci gibi dişlerini kırarcasına sıkıyordu. Yanaklarındaki ince damarlar çatlamış, yüzünde belirmeye başlamıştı. Can havliyle bir avaz daha...

Bir ağlamak beklediler umutla.

Herkes birbirine baktı, sonra bebeği görmek için parmak uçlarında esneyip başlarını yere doğru uzattılar. Nafile bir umuttu, bebek ölü doğmuştu.

Ölü doğmak! Varoluşun en tezat olayı...

Kadınlar... Ana olan, ana olacak olan, anası olan tüm kadınlar o gece bir ananın kayboluşunu kazıdı belleğine. Kadime, yavrusunu kollarına almak istedi. Onu ilk ve son kez öptü, kokladı. Başındaki yazmaya sardı, ana olan kadınlara teslim etti. Alt kamaralara, revire kadar hatta kaptan köşküne kadar acının sızısı sindi. En sonunda Ege'ye, Ege'nin serin sularına...

Yolculuk sürüyor ve acılar perçinleniyordu. Sarı, örgülü saçları belinde Rumeli kızları tıraş sırasını bekliyor, başlarını saran bit illettinden kurtulmak için her gece İnşirah'la taradıkları saçlarını Berber Hasan Caca'ya teslim etmeye hazırlanıyorlardı. Sırası gelenin önce boyun kökünden örgüsüne bir makas atılıyor, ardından yine berber makasıyla tıraş tamamlanıyordu.

Çaresizliğin destanını Gülcemal yazıyordu.

Gemiden denize atılan bu kez ceset değil bez bir çuvalın içine rastgele atılmış, yıllarca emek emek gelin tülünün iki yanına sarkıtılmak için uzatılmış gelinlik kızların altın sarısı saçlarıydı. Bu görev bu kez askerlerin değil Berber Hasan'ın çırağı Sinan'ındı. Sinan, Sırp çetelerinin köye baskın yaptığı geceki gibi hissediyordu: Yenilmiş... Baskın gecesinden sonra kopan kolunu toprağa kendi eliyle gömmüştü. Bu da bir şey miydi, canını verenlerin yanında? Lafı bile olmazdı. Şimdi kızçelerin saçları yerine yeniden gelecek, ta bellerine kadar inecekti. Fikriye iyileşecek, Dimitri onu arayıp bulacaktı. Kadime'nin boy boy çocukları olacaktı. Öyle inanıyordu Sinan, tüm acılar bir gün denecekti. Güzel günler göreceklerdi. Dirilişi yaşayacaklardı.

Gülcemal umutla beklenen günlerin Anadolu'da olduğunu biliyordu. Tüm motorları bir anda çalışıyor, pervaneleri çark gibi dönüyordu. Bu görev hepsinden yüce, hepsinden elzemdi. Sabahın erken saatlerinde gözcü seslendi: “İzmir göründü!” Herkesi yeni bir umuttur aldı. Her zaman iyi bir şey miydi umut? Fikriye'yi ayağa kaldırıp yeniden güverteye çıkaracak kadar...

Aylar sonra ilk kez gülümsemişti. Günden güne açılan yaraları kapanabilecekti belki de. Dimitri'nin gözleri geldi durdu kıyıya. Fakat umut her zaman iyi bir şey miydi?

*“Kadınlar...
Ana olan,
ana olacak
olan, anası
olan tüm
kadınlar
o gece bir
ananın
kayboluşunu
kazıdı
belleğine.”*

MISTIK

HATİCE KÜBRA ERMEYDAN

Bir portakal tanesi kadar kısaydı ömrünün baharı. Suyunu sıkınca posası kalmış gibi gidivermişti hevesleri elinden. Dünyanın renkleri cazibesinden yoksundu uzun zamandır. Gerçekten de canlılığını kaybeder miydi renkleri? “Portakal, mandalina, limon, limon, limooooonnn! Abla, bu portakal çok teze. Sulu sulu bir tadına bak hele?” “Ne sulusu, baksanıza içi kuru bu portakalın. Tadı da iyi değil.” “Niye öyle diğiiin ki ablam sana kötüsü denk gelik. Sen eyilerinden seç. Oğlum, tart ablana bir kilo portakal.” “Dur bakalım, kilosu kaç bu portakalların?” “50 lira versen yetii ablam.” “Bu susuz portakala bu fiyat çok fazla kardeşim. Doğal, iyi, kaliteli mal satın alırsız diye pazara geldik güya. Şu hâle bak. Sahtekârlar. İstemiyorum portakalınızı da.” Kendisine uzatılan portakal dolu poşeti bir hışımla geri iterek uzaklaşan kadının arkasından söyleniyordu portakal satıcısı. “Keyfimizden mi pahalı don vurii, gış giyamet her yer. Almayacan bari bir güzel söz söyle.”

Hayal âleminden gerçek dünyaya dönüşüne sebep olan semt pazarı diyaloglarına alıştı. Her cumartesi öğleden sonra atölyesinden dönerken bu pazarın önünden geçirdi. Tezgâhlardaki satıcının yüzünde okuduğu tek bir ifade vardı: Yoksulluk. Bu insanlar kışın soğuğuna, karına, yağmuruna meydan okurcasına sabahın erken

*“Malları
satılınca
yüzünde
beliren
neşeyle işine
devam eden
bir satıcıya
şahit oldunuz
mu hiç?”*



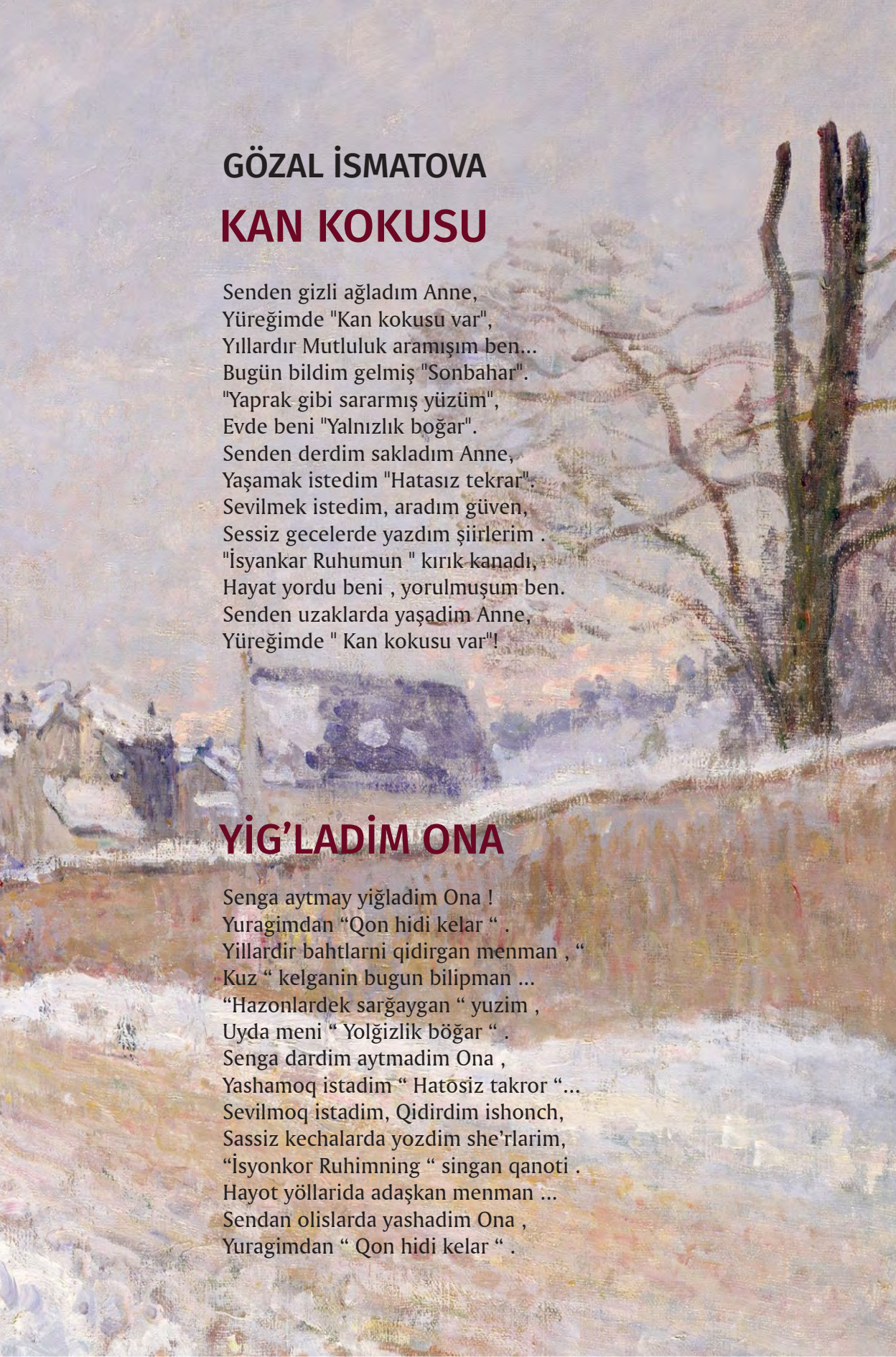
saatlerinde köylerinden şehre inerler, bütün gün derme çatma çadırların altında evine ekmek götürmek için türlü türlü insana mallarını beğendirmeye çalışırlardı. Malları satılınca yüzünde beliren neşeyle işine devam eden bir satıcıya şahit oldunuz mu hiç? Kazancıyla evinde bir çorba kaynatacak, çoluğuna çocuğuna belki bir ayakkabı belki de istediği bir şeyi alacak olmanın mutluluğu görülmeye değerdi. Bir de küçük çocuklarını getirenler vardı ki yanlarına... Soğukta ellerini büzüştürerek babalarına yardım eden oğlan çocukları... Yaşıtları gibi okula gitmeleri gerekirken meyve sebze satımında yardım ediyorlardı büyüklerine.

Geçen hafta şahit olduğu ağabey-kardeş diyalogunu unutamıyordu bir türlü. Pazarın içinden dalgın adımlarla geçerken çalınmıştı kulağına. “Abiii baksana şu arabaya ne gözeeee!!! Çok pahalıdır demi. İçinde de çocuklar var sıcacık oturiiler. Biz neden bu soğukta buraya geliik abi? Babam patates ekii, soğan ekii, ineğimiz var ahırda, peki neden bizim böyle güzel bir arabamız yok? Neden babam da biz de akşama kadar burada çalışiik abi?” “Mıstık, onun bunun arabasını sorgulayacağına elinde olanlara bak. Geçen sene okula gidemiidin babamın parası yok diye bu sene gidiin. Babam ikimizi de okutmak için başlamadı mı patates satmaya? Bak ablam okumadı evlendi, ne kadar üzgün. Okusaydı hemen gocaya gitmezdi belki. Biz şansliyiik oğlum.” “Mıstafa aaa, Memmeeett oğlum çabık gelin tezgâha. Memmeeet sen tart şu pattisleri hele, sen de poşetleri ver Mustafa. Millet sizin çenenizi mi bekliycii!” Mehmet, işini bitirince Mustafa’nın kafasına hafifçe vurdu. “Mıstııkk, lan poşetlerle oynayıp durma, sonra gelene poşet veremiyiik. Hadi işimize bakak.” Abi kardeş soğuğa aldırmadan hayata meydan okurcasına kıkırdarak devam ederken babalarına yardım etmeye... Mustafa’nın gözü hâlâ o arabadaydı. Bir süre daha arabayı gözleriyle takip etti. Arabaya binen adamın çocuklarına verdiği oyuncaklara baktı. Bir de kendi üstüne başına... Kısa bir iç çekti. “Olsun, bizim de sıcacık evimiz var. Şimdi anam bakır gazanda gaynatmıştır tarhana çorbasını. Sıcak sıcak içince üşümek de. Yanına yufka ekmeği yiyip pekmezi de içtik mi. Oh, ne güzel.” Akşama içeceği bir tas sıcak çorbayla mutlu olan küçük Mustafa’nın hayata tutunuşuna bir baktı. Bir de onca imkâna rağmen hayatı neşe içinde yaşamayı beceremeyen içindeki şımarık kız çocuğuna... Büyüttüğünü sandığı o kız hâlâ gerçekleşmeyen beklentilerinin hüznüyle mutsuz oluyordu. O iki kardeşin sohbetinde saklanan şükürden içindeki çocukta ne kadar vardı?

Zihninde sorular soruları kovalarken sendeledi bir anda. Ayağının ucuna yarısı yenmiş yarısı atılmış bir portakal düşmüştü. Elindeki nimetin kıymetini bilmeyen hangi nasipsiz atmıştı acaba yere güzelim portakalı? Rengi de ne kadar güzeldi. Portakalın yenmemiş kısmını aldı yerden, içmediği şişe suyla bir güzel temizledi. Yol kenarında düzgün bir yere bıraktı. Belki bir sokak hayvanına nasip olurdu bu portakal. Ya da... Derin bir iç çekişle baktı gökyüzüne.

Hayat gerçekten de adil miydi?

“O iki kardeşin sohbetinde saklanan şükürden içindeki çocukta ne kadar vardı?”



GÖZAL İSMATOVA

KAN KOKUSU

Senden gizli ağladım Anne,
Yüreğimde "Kan kokusu var",
Yıllardır Mutluluk aramışım ben...
Bugün bildim gelmiş "Sonbahar".
"Yaprak gibi sararmış yüzüm",
Evde beni "Yalnızlık boğar".
Senden derdim sakladım Anne,
Yaşamak istedim "Hatasız tekrar".
Sevilmek istedim, aradım güven,
Sessiz gecelerde yazdım şiirlerim .
"İsyankar Ruhumun " kırık kanadı,
Hayat yordu beni , yorulmuşum ben.
Senden uzaklarda yaşadım Anne,
Yüreğimde " Kan kokusu var"!

YİĞ'LADİM ONA

Senga aytmay yığladım Ona !
Yuragimdan "Qon hidi kelar " .
Yıllardir bahtlarni qidirgan menman , "
Kuz " kelganin bugun bilipman ...
"Hazonlardek sarğaygan " yuzim ,
Uyda meni " Yolğizlik böğar " .
Senga dardim aytmadım Ona ,
Yashamoq istadim " Hatôsiz takror "...
Sevilmoq istadim, Qidirdim ishonch,
Sassiz kechalarda yozdim she'rlarim,
"İsyonkor Ruhimning " singan qanoti .
Hayot yöllarida adaşkan menman ...
Sendan olislarda yashadım Ona ,
Yuragimdan " Qon hidi kelar " .

BEN SİZİNLE HİÇ TANIŞMADIM

NİMET TEKEREK

Sizinle tanışmadım ben. Siz de tanış olmadınız birbirinizle hiç. Aynı masalarda aynı payeyi bölüştünüz ama birbirinizin gözyaşlarını bilmediniz. Birbirinizin gözyaşlarına korkmadan hiç bakamadınız, birbirinizin omzuna korkmadan el koyamadınız. Aynı masada aynı fotoğraf karesine girip, aynı sloganları attınız fakat aynı dava için ölmediniz hiç... Az bir pahaya değiştiniz ve putlarınıza kurban ettiniz çekinmeden her erdemi... Taşın üstünde taş kalmayacak bu dünyada tükettiniz her sermayenizi... Kalbinizi ve dahi ruhlarınızı... Taşları bölüşemiyorsunuz, üst üste koyup en son yıktığınız taşları...

Aşksızlığınızdan biliyorum sizi... Ah aşksız insanlar... Verilen ödevi, verilecek ödülü düşünerek yerine getiren boyu büyümiş çocuklar. Sizi, gazaplarınızdan kaynaklı bir kaçış, bir ihtiras yahut korunması gereken bir benlik ümidi hâli dışında 'mutlak bir güzellik için' iş eylemeyişinizle gördüm çoğu zaman.

Ben sizi tanıyorum. Güllüştür çocuk yüzlerine, heyecanlı bir deli kan ruhuna, çiçeklere, kuşlara, aşklara... Büyük davalara, kutsal metinlere, bir hakikate, yok ise gönlünüze bir menfaat, heyecan duymayacağınızı biliyorum. Yalnız kendiniz için her köşesinden didikler, kendiniz için köhneleştirirsiniz her hakikati; dünya kefesinde tartar, dünya için alır ve dünya için satarsınız biliyorum.

Ben sizi tanıyorum. Bir nokta, bir hiçlik, bir melâmet ve görünmeyen el olamayacağınızı biliyorum. Size diyemem yıkılsın putlarınız. O putlar hep vardı, dem'den beri, ahdi var ezelden biliyorum. Putlarınıza sarılıp uyuyacaksınız ömrünüzce... Putlarınızın dili, diliniz olacak, kendinize ait bir lafzınız olmayacak, birbirinize soracaksınız her cümleyi... Hırkalar dikiyorsunuz birbirinize, her yaması birinin elinizde hırkalar... Giydireniniz, donatanınız olmadığında yalnız kendi başınıza çırlıçiplak kalacaksınız biliyorum... Sizi tanıyorum, ellerinizde sıkıca tuttuğunuz ipek yüklerinizden... Kervanın en önünde siper olamayışınızdan, en arkada durup kollamayışınızdan... En emniyetli yeri bulmadan yola koyulmayışınızdan biliyorum sizi...

Onlarla hiç tanışmadım ben... Fakat seni tanıyorum. Bir köşede köhne bir elbisenin söküklerini dikerken gördüm seni. Kimsenin artık değerini bilmediği o ipektен gömleğin çamura bulanmış ve artık hümratsızleşmiş parçalarını nasırlı ellerinle hâlen sakındığını gördüm. Seni tanıyorum ben. İliksiz eyninden, göğsünün ortada duruşundan, meydana meydanı dolaşmandan...

Senin kapıda gördüm onları. Aynı yerde, aynı yerdendiler. Adımları aynıydı, ruhları birbirine yabancı. Yoldaş idiler, gönüldeş değil... Kokusuna bulandıkları ve derdikleri güller nasıl da eğreti duruyor ellerinde ve nasıl da sahipleniyorlar domurcukları, hiç gül ağacı görme-

*"Onlarla hiç
tanışmadım
ben...
Fakat seni
tanıyorum.
Bir köşede
köhne bir
elbisenin
söküklerini
dikerken
gördüm
seni."*



den... Bilmiyorlar bir gül yetiştirmenin zahmetini, nasır tutan ellerini, tırnaklarının arasındaki toprakları, parmaklarındaki nasırları biliyorlar... Balçığa bulandığına bakmadan ıslattığın toprağı, yakışksız adımlarla karış karış tarumar ediyorlar... Ahali ellerindeki güllerden biliyor onları. Ahali ellerindeki güllere aldanyor. Onlar bilmiyorlar seni, ben seni ise bir gül ağacı olup dalsız ve budaksız kalışından tanıyorum. "Beni örtün" diye seslenerek bir merhamet mi aradın kendine kaçmak isterken onlardan? Üzerine mi örttüler dünyayı? Mahrum mu ettiler mağarandan seni? Çekiştirip dört bir yanından... Aynaya vuruyor yüzleri onların. Dönüp duran, geçip giden gölgeler... Hiçbiri kalmıyor yanında, sırrı örseliyor kimileri... Seni kendi yanlarına çekiştiriyorlar avuçları aynı ihtiraslarla yanıyor...

Putlara dokunmuş ellerinizi köhne güllerimden çekin... Her aşkı ve ulvi olanı kurban ediyorsunuz hırs ve cüzzamlarınıza. Çıkarları-nızın çarklarında yenip bitti adalet, bir pazarlık aracı oldu, doğru erdemli duruşun ağır maliyetler taşıdığını gördüğünüzde, erdemli sloganlar ile yeniden var ettiniz kendinizi çekinmeden.

Onlar yankı odalarında birbirinin sesine aşikâr, bilmezler göğün hür yanını... Onlar yoldaş idi, biz ise gönüldeş. Muhtaçlıkları topluyordu onları bir masada. Seni ise hep ıssızlığından tanıyorum, bir başına ağıraksak adımlarından... Ben ve sen diye iki kişi olmadan gönüldeş bir yalnızlık ver bana... Ebabillerin ağızındaki taşlardan tanıyorum seni, Yakub'un kör olan gözlerinden, Ömer adaletinden, Ali ilminden, Hasan ve Hüseyin ölümünden. Zülfikar telinden, ney iniltisinden, hüzzam bir nidadan, gizli bir virdden, cehri bir hu'dan tanıyorum ben seni. Ses ver bana yeniden kendi dağından. Hira'n-dan, Musa'ndan yeniden ses ver. Ruhuma ses ver zihnime sükûnet, gölgede yeniden var et.

Şimdi bir yokluk fırtınası. Sevip usanası, gülüp ağlanası, pamuğu çalışında bırakan bir çokluk bu, buğdayı öğütmeden değirmen önüne yığan. Bir varlık ve kalabalık budalası...

Gel gidelim seninle bütün gölgelerin çekileceği o yöne doğru... Kurban edilen ruhların ağıtlarını dolayalım dillerimize, yeni güller ekelim, yeniden var edelim gülistanı... Bu öleyazan ruhlardan gel şimdi kurtar bizi... Gel yeniden gidelim. Toprak aynı köhnemiş toprak, yeni fideler dikelim. Yeniden canlansın bu vaha... Elde nasır olanda dursun yalnız gül. Toprak kokusu nedir, bilene reha olsun kokusu. Gaib belleme ruhunu, yeniden tohum ekelim.

Güller ki, kırılan yerinden yeşerir her bahar. Yeniden yeşerir, yeniden neşve bulur. Her ikindi, saba makamından yeniden açar güller... Siz her sabah yeni hırslarla koşarsınız güllerin yanına... Çürümüş bir ateş ve olmamış bir iddia taşımayan güllerin yanına. Güller, yüzyıllardır bir nasırlı el, bir çamurlu çizme, bir rüzgâr ve bir kış ile açar ve göçerler kendi efkarlarınca. Nasıl da belli sonradan yürüdüğünüz bu gülistanın içinden... "Orada bir güzel vardır" diye size biri seslenmiş olmalı. Putlara dokunmuş ellerinizi çekin güllerimden...

KIRK YAMA

RUMEYSA TOPAL

Üç, iki, biiir... Yarış başlasın! Sayın seyirciler, eşi benzeri görülmemiş muhteşem bir yarışa daha şahitlik etmek üzere yarışmacıların sol yanında hazır bulunmaktayız. Evet, Ayla Hanım çoktan koşmaya başladı bile.

Saat 05.45

Tik tak! Açıl susam açıl, göz kapaklarım açıl! Nazlı sevgili uyku, sevdiceğinin kollarından ayrıldı. Buğulu gözlerle vedalaştı. Usulca yokladı beni. Gün içinde daha kaç kez göz göze geleceğiz, Allah bilir. Her bakışın bir anlamı var. Bir derdi, bir rengi... Uzun bir âh çekerek Ayla Hanım gözlerini ovuşturdu. Hızla elini yüzünü yıkadıktan sonra mutfığa doğru kanatlandı. Çocuklarının ve eşinin kahvaltısını masaya serpiştirirken çayı, ocağa emanet etti. Uykusu demlenenler bir bir uyandırılacak, türlü naz ve sitemlere rağmen sofraya çağrılacak. “Beş dakika dahaaaa!” Yetmeyecek. Dakikalar su gibi akarken mutfığa adım atan olmayacak. Ayla Hanım yeniden tek tek dolaşacak, servisin gelmek üzere olduğunu söyleyecek. Banyo kavgası başladı bile! “Yapmayın yavrucuğumm! Çantanızı hazırladınız mı? Babanız hâlâ uyanmadı mı? Bak korna çalıyooor!” diye seslendi Ayla Hanım, gömleğini ütülerken. Ütünün buharıyla buğulanan gözlüğünü çıkardı, başına taktı. Annesi gibi. Çocukluğunun siyah beyaz hatıralarındaki en güzel sest: “Kahvaltı hazır!”. O ses, içinde buram buram tüttü.

Saat 08.45

Kapıdan süzülerek sessizce bilgisayarının başına geçti. Yeniden yokladı beni aceleyle. Toplantıya yalnızca on beş dakika vardı. Hazırlanması gereken aylık rapor ve genel bütçeye gerekli tabloların incelenmesi için son on beş dakika... Bilgisayarın fişini takmayı unuttuğunu fark edip koşar adım prize yönelirken ışıklar söndü; kaydetmeyi unuttuğu dosya, uzay boşluğunda yol aldı... Ayla Hanım gömleğinin yakasını, sesinin tonunu ve bir çırpıda kordonumu düzeltti; mazeretlerini gözden geçirdi. Penceresine konan bir kuşa, ekmek kırıntılarını uzattı. Veli toplantısı için arayan öğretmeni saygıyla selamladı. Çaycı Ahmet abiye hürmetlerini ve teşekkürlerini sundu. Hepiniz toplantıya hoş geldiniz!

Saat 12.00

Annesinin aylardır beklediği hastane randevusu için pamuk kalpli patrondan izin aldı. Patronun pamuk kalbi, buzlar ülkesine döndü. Yağmur, boran, fırtına... Şimşekler çakmadan taksiye bindi Ayla Hanım, uzun ince bir yolda annesini aradı. Akıllı telefonlara alışamayan

“Çocukluğunun siyah beyaz hatıralarındaki en güzel sest: ‘Kahvaltı hazır!’ O ses, içimde buram buram tüttü.”

annesi parmağıyla dokundu. Torununu sever gibi. Yeniden dokundu. Şefkatle okşadı. İyice bastırdı. Sürükledi. Kırmızı rengi yukarı kaydırdığını fark edemeyerek meşgule attı. Yeniden kızını aramak istedi, eciş bücüş yazıları görebilmek niyetiyle okuma gözlüğünü aradı. Elişi çantasına koyduğu aklına geldi, yarım kalan fiskos örtüsünü gençliğinde bir gecede ördüğünü hatırladı. Şimdi nerde... Aylardır geçmeyen böğründeki ağrı canından bezdirmişti. Ne günlere katılabiliyor ne de çarşı pazar gezdiriyordu. Saplanıp kalıyordu, rahmetli kayınvalidesinin sözleri gibi. Ayla Hanım, güler yüzüyle kapıda belirdi, koluna girdi ve hastane yoluna koyuldular. Otuz yıl evvel, annesi okuldan izin almış ve Ayla'nın mini mini ellerinden tutup doktora götürmüştü. Kış günü gizlice yediği buzlu dondurma, üç gün okuldan mahrum etmişti onu. Battaniyenin altında bir üşür bir terler iken bir dahaki sefer gökkuşağı desenli dondurmadan almaya karar vermişti. Bu sefer, fiskos örtüsünün altına girmeyecekti. Yeni bir yer keşfetmişti: Gardırop!

Saat 16.30

Raporlar yarım ağızla gülerken hizmet içi eğitim planını hazırladı. İnsan kaynakları biriminden gelen stajyerlerin oryantasyonunda, gür sesli ve dolu dolu sunumuyla stajyerlerin ilk gününü süsledi. Hoş geldin hediyesi olarak tohumlu kurşun kalemleri bir bir dağıttı. Teşekkürlerin arasına zil sesi karıştı, karnı ağrıyan oğlunun eve döndüğünü ve kapıda kaldığını öğrendi. Eşine haber vermek maksadıyla ettiği telefon cevapsız kaldı. Patronundan yeniden en içten dilekleriyle izin aldı ve koşar adım evine döndü. Kapıda karşılaştığı komşusu Ayşe teyzenin dinmeyen diz ağrılarını, üç aydır eve uğramayan oğlunu, yeni öğrendiği aşure tarifini zihnine kazıdı. Çöp dökmeye çıkan Ahmet Bey'in selamını aldı, bu ayki apartman toplantısında artık yöneticiliği bırakmak istediğini, kimsenin aidatı düzenli ödemediğini, dinmeyen enflasyon yağmurunda sırlıslıkam olduğunu başıyla onaylayarak dinledi. Elinde bir tabak aşureyle anahtarı çevirdi. Nar taneleri ışıldadı. Rahmetli dedesi de torunlarını "nar tanem" diye severdi. Ona bir bardak su verdim mi nar tanem olurdu nur tanem!

Saat 18.00

Evde yemeklik sebze kalmadığını gören Ayla Hanım, oğlunu tembihleyerek marketin yolunu tuttu. Fahiş zamları yüklenip en büyük adımlarıyla mutfağına girdi. Sokaktan gelir gelmez mutfağa koşan annesine nasıl da kızardı: "Mutfak bizden çok seviyorsunuz!". Soğanları doğradı, yağı kızdırdı, salçayı kavurdu, çorbayı karıştırdı, tavuğu

fırına sürdü. Eşinin yeni gelen mühendislerle tartışmasını dinlerken patatesleri soydu. Her zamanki gibi iş arkadaşlarıyla tartışan eşi, hareketle su içmek istedi. Sürahiyi bulamayınca öfkelenildi. Ayla Hanım, eşinin gözü önündeki



sürahiyi ona uzattı. Bardakların nereye kaybolduğunu soran eşine, on yıldır aynı konumdaki dolabı soğanlı elleriyle işaret etti. Yaşaran gözünü kolunun arkasıyla sildi, kırık kapaklı fırının ışıklarını kontrol etti. Günün yorgunluğundan dert yanan eşini, kek çırparken can ku-lağıyla dinledi.

Saat 22.30

Oğlunun havuz problemlerini çözen Ayla Hanım, kızının anneler günü konulu kompozisyonu için başlık düşünüyordu. Kartonları çiz-di, kesti, biçti. Ayakkabı kutusundan yaptıkları evin çatısına kondur-du. Portakalı soyup eşinin başucuna koydu. Kızının okul çantasına da meyve koyacağını hatırladı. Annesinin kimliğini eczanede unuttuğu, bir yıldırım gibi düşüverdi salonun ortasına. Dağılan salonu toplama için ayağa kalktı, çalan kapıyı açtı. Habersiz gelen kayınvalidesi ile görünmesini her zamanki sevinçle karşıladı. Sepette, iki gündür katlanmayı bekleyen çamaşırları, gizlice odasına atıverdi. Ütü masasını kapının ardına sakladı. Çayı demlemek üzere uzun süredir girmediği mutfığa yöneldi.

Saat 23.59

Ayla Hanım, makineye sığmayan bulaşıkları yıkamak için beni, masanın kenarına bıraktı. Cama köpük bulaştı, kordonum da ıslandı. Ben alıştım nasılsa, tıklar tıklar... Asıl köpüğü yeni yetme akıllı saatler düşünsün. Neyse efendim nerede kalmıştık? Parkurun tamamlanmasına çok az kaldı sayın seyirciler! Heyecan dorukta! Hanımefendi, kara sular inen ayaklarını yavaşça kaldırıp indiriyor. Yarışın tamamlanmasına son bir dakika kaldı. Göz kapaklarım ağırlaşıyor, gözlerimi yummak istiyorum, pilim de bitmek üzere... Ayla Hanım ise yarış çoktan unutmuş. Var gücüyle köpüklüyor, ovalıyor, cifliyor. Bu yarışın kaybedeni olmadığını biliyor. Yahut kazananı... Eveeet, son saniyeler sayın seyirciler, üç, iki ve bir... İyi uykular dilerim. Tik tak! Ah, Ayla Hanım'cım, kızının beslenme çantasına mandalina koyuyor. Haydi, esen kalın. Tik tak!

-Gelin Hanım, Ayla Hanım, hâlâ bir cevap vermediniz. Saate bakıp kaldınız! Bakın kaç nikâh var daha beni bekleyen! Zaman su gibi akıyor! Hu huuuu!

-Hı?

-Öyleyse şahitler huzurunda yeniden soruyorum. Hastalıkta sağlıkta, iyi günde kötü günde... Eh eh ehehhhe, hep böyle derler ama gün yüzü göremedik gelin hanım, öhö öhö, ne diyorduk? Eren Öztürk'ü eş olarak kabul ediyor musunuz?

-Ayla, hayatım, bir sorun mu var?

-Hı? Şey... Evet, evet, evet!

-Ben de Kırkyama Belediyesi'nin bana vermiş olduğu yetkiye dayanarak sizleri karı koca ilan ediyorum. Tebrikler efendim, alkışlar efendim... Öyleyse yarış başlasın mı gelin hanım? Aile cüzdanını size veriyorum, yarışta damat beye sinirlenip de parçalayım demeyin ha! Kırk yamalı evlilikler görüyoruz sonra, demedi demeyin... Kıh kıh kıhh...

Tik tak!

“Portakalı soyup eşinin başucuna koydu.”

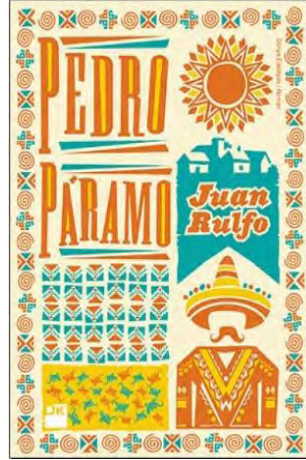
ÖLÜLER DİYARINA BÜYÜLÜ GEZİNTİ

HATİCE UÇAR

“Meksikalı yazar Juan Rulfo’nun tek romanı Pedro Páramo, İspanyolca edebiyatta Don Kişot’tan sonra en büyük yapıt kabul edilir.”

Gabriel García Márquez; *Yüzyıllık Yalnızlık* romanını yazarken, tam da tıkanıklık yaşadığı bir dönemde, yazar dostu Alvaro Mutis’in “Şunu oku da yazmayı öğren!” diyerek önerdiği bir kitapla tanışır. Kitaptan o kadar etkilenir ki gece boyunca hayranlıkla, peş peşe iki defa okur. Sadece Márquez’e değil birçok Latin edebiyatı yazarına da ilham veren bu eser, Meksikalı yazar Juan Rulfo’nun tek romanı *Pedro Páramo*’dur. Kitap, İspanyolca edebiyatta *Don Kişot*’tan sonra en büyük yapıt kabul edilir. Márquez, 1986 yılında Şili’de basılan *Araucaria* dergisinde “Ertesi gün *Ova Alev Alev*’i¹ okudum ve hayranlığım daha da arttı. Yılın geri kalanı boyunca başka bir yazarı okuyamadım. Hepsisi gözüme daha küçük görünüyordu.” der.

1955 yılında yayımlanan ve büyüülü gerçekçiliğin en iyi örneklerinden biri kabul edilen *Pedro Páramo*’da olaylar; hayaletlerle dolu, düşsel kasaba Comala’da geçer. (*Yüzyıllık Yalnızlık*’taki Macondo kasabası da Comala gibi gerçeküstü bir evrendir.) Bir yol hikâyesi gibi başlayan romanda Juan Preciado adında bir adamın babasını araması konu edilir. Ölüm döşeğindeki annesinin Preciado’dan son bir isteği vardır: oğlunun, hiç görmediği babası Pedro Páramo’yu bulması. Annesinin son sözleri: “Gidip ondan bir şey isteme sakın. Bizim olanı talep et. Bana vermek zorunda olduğu ama asla vermediği şeyi. Bizi unutmış olmasını ona pahalıya ödet, oğlum.”² olur. Bu vasiyet üzerine yola çıkan Preciado, Comala’ya vardığında -sonradan ölü olduğu-



¹ Juan Rulfo’nun öykülerinden oluşan kitabı.

² Juan Rulfo, *Pedro Paramo*, çev. Süleyman Doğru, 8. bs. (İstanbul: Doğan Kitap, 2023), 7.

nu anladığı kişilerin bulunduğu- terk edilmiş bir kasaba bulur. Sorunlu bir baba oğul ilişkisi okuyacağımızı sanırken olaylar bizi bambaşka bir yöne savurur.

Gerçekle düşsel öğelerin birbirine karıştığı, bilinç akışı tekniğinin ve iç monologların kullanıldığı, zaman akışında geriye dönüşlerin olduğu romanda Rulfo, Meksika Devrimi (1910-1917) sonrası taşradaki halkın yaşadığı sorunlara da ışık tutar. Bu açıdan toplumsal gerçekçi bir yönü de bulunan eserde feodalite, yoksulluk, cehalet, şiddet gibi sorunlar işlenir. Köylülere zulmeden, topraklarına el koyan Perdo Páramo; *İnce Memed*'deki Abdi Ağa'ya bile rahmet okutacak cinsten bir adamdır. Kitapta ondan “canlı bir öfke” ve “kötülüğün ta kendisi” şeklinde söz edilir. İnsanlar ondan o kadar çekinir ki peder bile bazı günahlarını görmezden gelir. Kanunlar da onu engelleyemez. Kâhyasına “Bundan böyle yasaları biz yapacağız.” diyecek kadar otoriter ve gözü karadır. Páramo'nun birçok kadından sayısız çocuğu olmuştur. Çünkü kadınlar da çocuklar da onun için mülktür. Preciado da onlardan sadece biridir. Tek gerçek aşkı Susana'dır. Ancak hiçbir zaman aşkına karşılık bulamaz. Susana öldüğünde kasabayı cehenneme çevirir. Tarlaları nadasa bıraktırır. Herkesi çiftlikten kovar. Köylüler rızkını çıkarabilmek için kasabayı terk etmeye mecbur kalır. Ömrünün son yıllarını bir koltuğa oturup Susana'nın mezarlığa götürüldüğü yolu izleyerek geçirir. Neticede zulümden bıkan gayrimeşru oğullarından biri Pedro Páramo'yu öldürür.

Hacimli bir eser olmamasına rağmen (yaklaşık 150 sayfa) *Pedro Páramo*'nun; katmanlı yapısı, kalabalık karakter kadrosu, kurgudaki geri dönüşler, gerçek/düş ayrımının zorluğu gibi özellikleri nedeniyle kolay okunan/anlaşılan bir roman olduğu söylenemez. Eserde çoğulcu bakış açısı hâkimdir. Anlatıcılar Páramo şiddetinin mağdurlarıdır. Ölümlerden bazıları günahları bağışlanmadığı için asılı kalmışlardır. En nihayetinde fark ederiz ki Preciado da bir hayalettir.

Rulfo, yerel mitlerden ve batıl inançlardan da yararlanarak ölüm, aşk, şiddet gibi evrensel temaları kendine has mistik bir yorumla sunar. Latin kültüründe ölümlere saygı duyulur ve onların ruhlarının yaşayanlar arasında gezdiğine inanılır. Meksikalılar ekim ayının son gününü “Ölümler Günü” adında bir festivalle kutlar. Kökeni Azteklere dayanan bu ritüelde amaç, Cadılar Bayramı'ndaki gibi insanları korutmak değil sevdiklerini anmaktır.

Dilimize ilk çevirisini 1970 yılında Tomris Uyar'ın yaptığı *Pedro Páramo*'nun Süleyman Doğru tarafından yapılan çevirisi de oldukça incelikli ve titiz bir çalışmadır. Ayrıca eser, 2024 yılında Yönetmen Rodrigo Prieto tarafından beyaz perdeye de aktarılmış ve eleştirmenler tarafından başarılı bulunmuştur.

ÖLÜMÜN BAHÇESİNDE YAŞAMAK

EBRU ÖZDEMİR

*“Doğayla
yeniden ilişki
kurmak isteyen
insanlar için
bahçe, ‘hayat
gailinden
kaçış
noktası’dır.”*

“Babam bahçıvandı. Şimdi bir bahçe.” Georgi Gospodinov, 2025 yılında Türkçeye çevrilen *“Bahçıvan ve Ölüm”* romanına bu cümle ile başlar. Bazı kitaplar okuyucuyu daha ilk cümlesiyle kendine bağlar. *Bahçıvan ve Ölüm*, bunun son dönemdeki en güzel örneklerinden biridir. Eser; yazarın babasının hastalığı, ölümü, babası için tuttuğu yası, kimi zaman komik anılarla süslediği otobiyografik bir anlatıdır.

Gospodinov’un kurgusu okuyucunun düşünsel dünyasıyla yakın bağ kurabileceği şekilde ilerlemektedir. İnsanlar yas sürecinden geçerken ölen kişi ile ilgili tüm hatıralarını istemsizce karmaşık bir şekilde hatırlar. Evin salonuna asılmış bir ceket, küllükte bırakılmış son izmarit veya ölenin fark etmediği veda cümleleri gibi... Yazar da babasıyla anılarını hastalık sürecinden itibaren yalın fakat içe işleyen bir şekilde anlatır. Eserde kronolojik bir zaman akışı olmaması romandaki boğucu yas havasını da dağıtır.

Hristiyan sanatının birçok temsilinde ve kutusal kitaplarda anne “varlık” demek iken baba “yokluk” anlamına gelir. Örneğin Hz. İsa, kilise fresklerinde ve ikonalarda Hz. Meryem ile beraber resmedilir. Hz. İsa’nın varlığı annesi ile anlam kazanır. Hristiyanların Hz. İsa’nın babası olduğuna inandıkları Marangoz Yusuf’tan İncil’de çok da bahsedilmez. Oysa yazar



için babası sadece eserin başkahramanı değil hayatının da başkahramanıdır. Yazar; babasının bahçesindeki her bitkiye nasıl bakacağını bilmesi, ailenin hikâye anlatıcısı olması, çocuklarının eski kıyafetlerini giymekten çekinmemesi gibi detaylarla ona hayran olduğunu sıklıkla belirtir.

Bu kitapta bahçe ve bahçıvan kavramı metaforik öğeler içermektedir. Bahçıvan ölümlü, bahçe ise ölümsüzdür. Meyve ağaçlarına bakım yapılmamış, sebzelerin tohumları toprağa serpilmemiş olmasından dolayı burası bakımsız bir bahçe olarak nitelendirilir. Bahçıvan baba ölse de yazarın anılarında tıpkı bahçe gibi ölümsüz olmaya devam edecektir.

Byung Chul Han “*Yeryüzüne Övgü*” kitabında bahçe ile ilgili şöyle der: “Bahçe zamanı, başkalarının zamanıdır. Bahçenin kendisine ait bir zamanı vardır, onu ben yönetemem.” Bu ifade modern insanın hız odaklı zaman algısına bir alternatif olarak düşünülebilir. Modern zamanın baskısı altında bahçe ile uğraşmak “yavaşlamak” ve “farkına varmak” demektir. Doğayla yeniden ilişki kurmak isteyen insanlar için bahçe, “hayat gaillesinden kaçış noktası”dır. Günümüzde hobi bahçelerinin yaygınlığı buna örnektir. Aynı zamanda bahçe modern insanın “Eden”idir. İnsan Eden’e duyduğu özlemi bahçeyle dengelemeye çalışır. Böylelikle cennetine dönmenin yollarını arar.

Gospodinov, babasının hastalığı sürecinde yaptığı seyahatlerden, yoğun iş temposundan bahseder. Babası öldükten sonra da yoğun çalışma hayatı devam eder. Bahçıvanlık hakkında hiçbir şey bilmemesine rağmen bahçede geçirdiği zaman diliminde hayatının otuz yılını sorgular. Fakat Chul Han’ın aksine yazar, bahçeyi, “zamanı çürüten ve parçalayan yas süreci” ile de ilişkilendirir. Fakat bahçe her baharda kendini yenilediğinden babası da bahçe ile ölümsüzleşir. Baba artık bir bahçedir.

Gospodinov *Bahçıvan ve Ölüm*’de yas sürecini, adım adım kabullenme döngüsünü, kayıp sonrası yaşama devam edebilme yetisini melankolik bir anlatımla gösterir. Fakat bu yaşanan kayıp hakkında hâlâ ne yapacağını kendisi de bilmemektedir. Tıpkı gerçek acıyla yüzleşemeyen insanlar gibi...



ZAMANSIZ BİR BAŞYAPIT: VANYA DAYI

DERYA KURTOĞLU

“Önce kendimi kendimle uzlaştırmalıyım, Elena.”

Anton Çehov’un *Vanya Dayı* eserinden yankılanan bu çarpıcı itiraf, bireyin içsel çatışmalarını, hayal kırıklıklarını ve karmaşık insan ilişkilerini anlamak için eşsiz bir kapı aralar. *Vanya Dayı*, bir tiyatro oyunundan öte, modern insanın varoluşsal krizini ve kendini gerçekleştirme çabasını ele alan derin bir anlatıdır. Çehov’un karakterleri; Vanya, Sonya, Elena ve Doktor Astrov, yalnızca edebi figürler değil, aynı zamanda hepimizin içinde taşıdığı yorgun ruhun ve çatışmaların yansımalarıdır.

Yazar, taşra yaşamının gri ve monoton atmosferinde sıkışmış bireylerin hayal kırıklıklarını, aşk ve arzularla sınılanışını ustalıkla işler. Karakterlerin psikolojik derinlikleri, okuyucuyu kendi iç dünyasına doğru bir yolculuğa çıkarır. *Vanya Dayı*’yı zamansız bir başyapıt yapan da budur: Modern insanın iç dünyasına yapılan bu keşif yolculuğunda en temel ve evrensel kaygıların dile getirilmesi.

Çiftlik evindeki her karakter, eylemsizliğin ve karamsarlığın kurbanıdır. Hepsi, hayatlarında anlamlı bir değişiklik yapma gücünden yoksun olduklarını hisseder. Bu atalet, bireyi dış dünyadan çok, kendi iç cehennemine hapseder. Çehov, karakterleri aracılığıyla insanın, hayatın anlamını sorgulamasını ve hayallerle gerçekler arasındaki kaçınılmaz çatışmayı derinlemesine işler.

Karakterlerin yaşamları, Vanya’nın «*Ye, iç, uyu*» diyerek özetlediği kısır döngüde sıkışmıştır. Asıl çatışma dışarıda değil, bireyin içinde; idealize edilen yaşam ile yaşanan gerçek arasındaki uçurumdur. Çehov’un bu eserinde, bireyin hayaller ve gerçekler arasındaki çatışması varoluşsal bir sorgulama olarak karşımıza çıkar. Alfred Adler’in «*Ve insan da gerçeği dert edinmediği sürece gerçek değildir*» sözü bu sorgulamayı derinleştiren bir felsefi çerçeve sunar.

Vanya’nın hayatını boşa harcadığını fark etmesi, yalnızca dış dünyadaki bir yanılsamanın değil, kendi içindeki yanılsamanın da yıkımıdır. Bu yıkım, depresif bir ruh hâline yol açar. Elena’nın farkında olduğu güzelliği, yaşamındaki anlam eksikliğini gizleyen narsistik bir kalkan işlevi görür. Idealist Doktor Astrov, tükenmişliğiyle başa çıkmak için doğaya yönelmiştir. Profesör ise

“Vanya Dayı ile Çehov, insanın kendisiyle yüzleşme cesareti bulduğu sürece, hayat yolculuğundaki değişken benliğiyle uzlaşma serüvenini anlatmaya devam ediyor.”



kibriyle kendi kırılğanlığını maskeleyen bir yüceltme mekanizması yaratmıştır.

«Önce kendimi kendimle uzlaştırmalıyım, Elena» cümlesi, bireyin varoluşsal sorgulamalarla yüzleştiği o zorunlu ânı ifade eder. Kaçmak kolaydır. Suçu başkalarına atmak kolaydır. Zor olan; kendi seçimlerinin ve boşa geçen yıllarının sorumluluğunu üstlenmektir. Acılarımızla ve dramlarımızla parçası olduğumuz bu dünyada kendimizi ihmal etmek, yalnızca kısmi bir varoluş anlamına gelir.

Bugünü çalıp götüren pişmanlıklar ve kaygılar, insanın kendiyle uzlaşmasını sürekli engeller. Bireyin «gerçek» olabilmesi, kendi benliğinin peşine düşüp kişiliğinin hakkını verme çabasıyla mümkündür. Dil gelişimini tamamlamış her insan, kelimelerle dünyayı, kendini, duyguları ve düşünceleri anlamlandırır. Böylece biraz daha bilinçli bir farkındalıkla var olur ve kendini yeniden inşa eder.

Rodin'in *Düşünen Adam* heykeli, evrende yalnız bile olsa güçlü bir varlık olarak düşünen insanı temsil eder. Düşünmek, bir lüks değil, en temel ihtiyaçtır.

Gülten Akin'ın «Utanç» başlıklı şiirindeki şu dizelerle bu tema örtüşür:

«Gerçek acıyı tanıdım,
yaraya değdim,
bir cehennem taşıdım omuzlarımda sanırdım
açtım gözümü ki dünya
cehennemden öte cehennem
utandım.»

Akin'ın bu dizeleri, bireyin yaşadığı acıların kabullenilmesi ve anlamlandırılması sürecini vurgular. Acı verici yaşantılar, tüm canlılar için zorlayıcıdır. Ancak insan, karşılaştığı acılara anlam yükleyerek çevresine uyum sağlayabilir ve hatta avantajlı bir konuma geçebilir. Anamlı uğraşlar içinde olan birey, hayata canlılıkla katılır.

Gerçek hayat masallar gibi bitmez. Oyunun sonunda da bir çözüm sunulmaz. Herkes kendi yoluna devam eder. Ancak bu, karamsarlığın kesinliği ve kabulü anlamına gelmez. Umutsuzluğun ortasındaki insanın direnci, yani yılmazlık becerisi kutlanır. Sonya'nın Vanya Dayı' ya seslenişi bu direnci temsil eder:

«Yaşayacağız Vanya Dayı. Çok uzun günler, boğucu akşamlar geçireceğiz. Alın yazımızın bütün sınavlarına sabırla katlanacağız.... Dünyanın tüm kötülüklerinin, tüm acılarımızın, dünyayı baştan başa kaplayacak olan merhametin önünde silinip gittiğini göreceğiz ve hayatımız bir oğlama gibi dingin, yumuşak, tatlı olacak. İnaniyorum, inaniyorum buna. Hayatında mutluluğu tadamadın, ama bekle Vanya Dayı, bekle... Dinleneceğiz...»

Ünlü yazar Borges'e, bir hayranı «Siz Borges misiniz?» diye sorduğunda, şu cevabı verir:

«Evet, genellikle.»

Bu cümle, kendimiz olmanın ve özümüze uygun yaşamının her zaman kolay olmadığını, ancak çaba gerektirdiğini vurgular. Vanya Dayı ile Çehov, insanın kendisiyle yüzleşme cesareti bulduğu süreç, hayat yolculuğundaki değişken benliğiyle uzlaşma serüvenini anlatmaya devam ediyor. Bir tiyatro oyunundan otantik varoluşumuza kadar ilerlediğimiz bu içsel yolculuğa dışarıdan tekrar bakarak bir soruyla bitirelim: Siz yeterince kendiniz misiniz?

YALNIZ EVLER SOĞUK OLUR: SELİM İLERİ

HÜSEYİN CEVİZ

Hayat aslında kapkara yeisle doludur. Bir roman sayfasındaki çın çın musikî, yanıp sönen, boyuna yanıp sönen bir ümit ziyası olabilir. (İleri, 2024:69)

Yalnız Evler Soğuk Olur: Bir Ömrün Sessiz Vedası

Selim İleri'nin yarım asrı aşan yazın serüveninin son durağı Yalnız Evler Soğuk Olur, 2024 yılında Everest Yayınları aracılığıyla okurla buluştu. Türk edebiyatının ustalarından biri olarak kabul edilen İleri, bu romanında bir yandan bireysel bir hesaplaşmanın kapılarını aralarken diğer yandan bütün yazarlık birikimini üst düzey bir incelikle okura yansıtır. Bu yönüyle eser, bir roman olmanın yanında yazarın kendisiyle, hayatla ve yazıyla yaptığı derin bir muhasebenin vücut bulmuş hâlidir.

Roman, Virginia Woolf'tan roman sanatına dair özlü ve bir o kadar da teknik bir alıntıyla başlar yolculuğuna. Ardından Oktay Rifat'ın dizeleriyle örülmüş bir giriş bölümü gelir. Bu iki edebî göndermeyle Selim İleri, daha ilk sayfalarda okurunu estetik bir evrene davet eder. Bu alıntılar işaret fişeğidir. Çünkü Yalnız Evler Soğuk Olur, bir hikâye anlatmakla yetinmez; edebiyatın kendisini, yazının anlamını, yazarlığın sancılı yalnızlığını da anlatır. İleri, yılların birikimiyle kaleme aldığı bu metin-

“İleri, yılların birikimiyle kaleme aldığı bu metinde insanın kendine, geçmişine, belleğine ve ölüme bakışını derin bir rikkatle işler.”



de, insanın kendine, geçmişine, belleğine ve ölüme bakışını derin bir rikkatle işler.

Bir Veda, Bir Ödeşme

Selim İleri, bu romanını “yaşama karşı son sözüm” diye tarif etmektedir. Bu varoluşsal ifade, metnin temel duygusunu bütün açıklığıyla ortaya koyar: Yalnız Evler Soğuk Olur, bir veda metnidir. Ancak bu veda, sükûnetle örülmüş bir razı oluş değil; bilakis, kırılmış ama bu “kırılmışlığa” itiraz eden bir yüreğin içten feryadıdır. Romanın dokusunda, hayatın yorgunluğuna ve kırılgan insanı örselemesine rağmen kelimelere tutunmanın getirdiği umut hissedilir. İleri, yaşadığı çağın şiddet sarmalına ve insanın duyarsızlaşan doğasına özellikle itiraz eder. “Şiddetli” bir itirazdır bu; kelimelerle yapılmış bir direniş, inceliğin unutulduğu bir çağda çarpıklıklara yönelik hüznü ama dik bir karşı duruştur.

Roman boyunca yalnızlık, ölüm, hafıza, zaman ve İstanbul temaları iç içe geçer. İleri, bir yandan insanın amansız yalnızlığını anlatırken öte yandan bu kavurucu yalnızlığı modern dünyanın kaçınılmaz bir sonucu olarak resmeder. Bu yalnızlık; evlerin soğukluğunda, sokakların sessizliğinde, geçmişin gölgelerinde yankılanır. İleri’nin cümlelerinde hissedilen derin hüznün kaynağı da budur: İnsanın hem kendisinden hem de yaşadığı dünyadan uzaklaşması. Roman satırlarında duyulan sessiz bir haykırıştır yalnızlık.

İstanbul’un Şiirsel Belleği

İstanbul, Selim İleri’nin tüm yapıtlarında olduğu gibi bu romanda da başlı başına bir kahraman gibidir. Romanda İstanbul, alelade bir fon olmanın çok ötesinde duyguların, hatıraların ve zamanın ete kemiğe büründüğü canlı bir varlıktır. İleri’nin kaleminde İstanbul, bir şehirden çok bir ruh hâli, bir duygunun, bir özlemin mekânıdır. İstanbul, Yalnız Evler Soğuk Olur’da İstanbul gibi okurun karşısındadır. Roman boyunca sıkça rastlanan çiçek imgeleri –sardunyalar, gelincikler, yaseminler– birer doğa unsuru olmanın ötesinde, insan ruhunun renkleri hâline gelir. “Sardunyalar kıpkırmızı... boyuna gelincikler...” söz gruplarıyla yalnızca bir bahçe izlenimi kazandırılmaz; hayatın içindeki kırılgan güzelliklerin inceliği dile getirilir. Böylelikle İleri’nin dili burada şiirin sınırlarına dokunur; düzyazı, şiirle atbaşı bir estetik akışa kavuşur âdeta.

Süha Rikkat: Bir Yazarın Gölgesi

Romanın merkezinde yer alan Süha Rikkat, Selim İleri’nin daha önceki eseri Ölünceye Kadar Seninim’deki aynı adlı karakterle benzerlik gösterse de karakter, burada farklı bir derinlik kazanmıştır. İleri, “Bu anlatıdaki Süha Rikkat, Ölünceye Kadar Seninim’inkinden farklı, ikisi örtüşmüyor.” diyerek kahramanının zamanla dönüşen bir benliğe sahip olduğuna işaret eder. Burada imlenen, her şeyin değiştiğidir. Roman kahramanları bile... Bu farklılık aslında yazarın kendi

*“Romanda
İstanbul,
alelade bir
fon olmanın
çok ötesinde
duyguların,
hatıraların
ve zamanın
ete kemiğe
büründüğü
canlı bir
varlıktır.”*

değişiminin bir yansımasıdır. Süha Rikkat; bir bakıma Selim İleri'nin iç sesi, geçmişle hesaplaşan, yazının ağırlığını taşıyan bir alter ego'dur. Roman ilerledikçe bu iki kimlik –yazar ve anlatıcı– giderek iç içe geçer, birbirine karışır. Bu durum, metni hem otobiyografik hüviyete kavuşturur hem de varoluşsal bir derinliğe taşır.

Zamanın Kırıldığı Yerde

Selim İleri, romanın yazım sürecini 2014'te başladığını ve 2018'de tamamladığını söyler. Ancak bu süre, yalnızca yazma eyleminin kronolojisidir. Romanın oluşturan ruh, bir ömrün birikiminden süzölmüştür. Yalnız Evler Soğuk Olur, bir hayatın hülasasıdır; zamanı doğrusal değil, dairesel biçimde ele alır. Olaylar sıralı değildir; geçmiş, şimdi ve gelecek arasında gidip gelen sahneler, postmodern bir anlatı biçiminin örneğini oluşturur. Bu yapı, okuru pasif bir izleyici olmaktan çıkarır; onu metnin içinde, zamanın kırıldığı yerlerde dolışmaya davet eder.

Selim İleri, böylelikle yalnız bir hayatla eş zamanlı olarak yazının kendisinin zamansızlığını da görünür kılar. Her şey değiştiği gibi kırılmıştır da aynı zamanda. Kırılan zaman, bu noktada kırılan insana benzer bir hâl almıştır.

Bir Hayatın Hülasası

Romanın derinliklerinde yankılanan şu cümle, eserin varoluşsal özünü berrak biçimde dile getirir: “Ölümden mi kaçıyor? Birçok ölümden... Yok, yanlış söylüyorum; birçok öldürümden.” (İleri, 2024:153) Bu sessiz haykırış hem insanın iç dünyasındaki çözümleri hem de yazarlığın bedelini simgeler mahiyettedir. İleri, ölümü yalnız biyolojik bir son olarak görmez. Yalnız Evler Soğuk Olur'da ölüm; her hatıradan, her vedadan, her pişmanlıkta yaşanan küçük bir “öldürüm” olarak kendini gösterir. Roman bu bakımdan, bir ölüm romanı değil yaşama isteğine rağmen birçok “öldürüm”ün anlatısıdır.

Sessizliğin Estetiği

Yalnız Evler Soğuk Olur; Selim İleri'nin edebiyatındaki en olgun, en içten, en rikkatli duraklardan biridir. Bu roman, yalnızca bir yazarlık serüveninin değil; aynı zamanda bir çağın, bir şehrin, bir insanın da tanıklığıdır. İleri, geçmişin gölgeleriyle bugünün yorgunluğunu bir araya getirerek okuruna hem bireysel hem kolektif bir bellek sunar. Her cümlesi bir veda mektubu, her sayfası bir iç hesaplaşma gibidir. Romanın sonunda okur, yalnız evlerin soğukluğunda insanın iç ısını arar ve fark eder ki: Kelimeler olmasa hayat çoktan donmuştur.

Selim İleri, Yalnız Evler Soğuk Olur ile yalnızlığın, rikkatin ve yazının en sessiz ama en derin biçimini kalcılaştırır. Bu eser, Türk edebiyatındaki usta bir kalemin son eseri olması nedeniyle hem bir kapanış hem de kalıcılığın zarif bir nişanesi olarak yazın dünyasında yerini almaktadır.

ELEŞTİRİNİN ANATOMİSİ

NORTHROP FRYE'İN MİT TEORİ

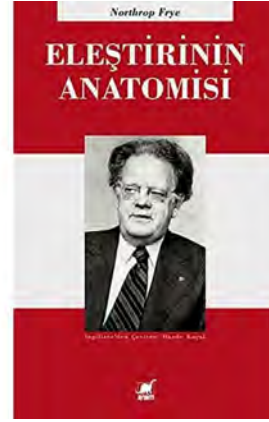
BAĞLAMINDA ROMANS İNCELEMESİ

MELİSA NUR KESİCİ

Eleştirinin Anatomisi: Dört Deneme, edebiyat kuramı ve eleştirisi noktasında dünya çapında bir tanınırlık elde eden Northrop Frye'in, modern edebiyat kuramına yön verdiği çalışmalarından biridir. Yapıt; "Tarihsel Eleştiri: Kipler Teorisi", "Etik Eleştiri: Sembol Teorisi", "Arketipik Eleştiri: Mit Teorisi" ve "Retorik Eleştiri: Tür Teorisi" olmak üzere dört denemeden oluşur. İlk iki denemede edebi eserleri yapı ve anlam üzerinden sistematik bir yaklaşımla çözümleyen Frye, romans türünü "Arketipik Eleştiri: Mit Teorisi" adlı üçüncü denemede incelemeye başlar. Konuya mit, romans, realizm ve natüralizm kavramlarının birbirleriyle olan ilişkilerini anlatarak giriş yapan yazar; romansın, gerçeküstülüğü temsil eden mit ile gerçekliği temsil eden realizm arasında bir köprü görevi gördüğünü dile getirir. Üçüncü denemenin giriş kısmının sonunda, deneme genelinde nasıl bir yol izleneceği hakkında bilgi veren Frye; arketipik anlam teorisi bağlamında vahyî, şeytanî ve analogik imgelemler üzerinde durulacağını, son olarak da hareket halindeki imgesel yapılara -yani mitlere- değinileceğini belirtir.

İyi temsil eden vahyî, kötü temsil eden şeytanî ve her ikisi arasındaki ilişkiyi temsil eden analogik imgelemin ardından mit teorisine "Mythos Teorisi: Giriş" başlığıyla giriş yapan yazar, her şeyin bir döngü içinde olduğunu söyler ve buradan yola çıkarak yedi farklı imgeyi kategorize eder. Bu kategorizasyonda; tanrılardan insanlara, bitkilerden hayvanlara, doğadan sanata kadar pek çok farklı dünyanın kendi içinde bir döngüye sahip olduğunu ve bu döngülerin edebiyata birer sembol olarak yansıdığını aktarır: "...Yılın dört mevsiminin model teşkil ettiği günün dört parçası (sabah, öğle, akşam, gece), su döngüsünün dört yönü (yağmur, pınar, nehir, deniz ya da kar), yaşamın dört dönemi (gençlik, yetişkinlik, yaşlılık ve ölüm) ve benzerleri" (Frye, 2015, s.192).

Döngüsel semboller hakkındaki tespitlerinin ardından Frye; yuvarıkta cennet, aşağıda cehennem ve her ikisi arasında da yaşam olduğunu belirterek, bu fikrin Dante ve Milton gibi kozmik düzeni tema



"Mit ile romans arasındaki ayrımı kahramanın eylem gücüne göre yapan Frye, mitlerdeki kahramanların ilahî, romanslardaki kahramanların ise beşerî olduğunu söyler."

olarak kullanmış önemli şairler tarafından da kabul edildiğini söyler. Benzer bir düzenin, lanetlenmiş olanların sol tarafta, kurtuluşa ermiş olanların sağ tarafta yer alması ayrıntısıyla *Son Akşam Yemeği* resimlerinde de görüldüğünü aktarır. Bu örnekleri, anlatının iki esas hareketi olduğu prensibini yorumlamak için kullanabileceğini dile getiren Frye, konuya şu şekilde devam eder: “İki hareketten ilki, doğanın düzenindeki döngüsel hareket, ikincisi de o düzenden yukarıya, vahyi dünyaya yönelmiş diyalektik harekettir” (Frye, 2015, s.193).

Aşağı ve yukarı yönlü bir anlatı hareketinin varlığından söz eden Frye, bu hareketin üst yarısının romans, alt yarısının ise gerçekçiliğin dünyası olduğunu belirtir ve buradan yola çıkarak mitik hareketin dört ana türü olduğunu söyler: “Romansta, tecrübede, aşağıda ve yukarıda” (Frye, 2015, s.193).

Frye’in verdiği bu bilgiler doğrultusunda en yukarıda romans, en aşağıda ise ironinin olduğu söylenebilir. Bu durumda yukarıya doğru hareket komik, aşağıya doğru hareket trajik harekettir. Romansın masumiyet, ironinin ise felaket anlamına geldiğini düşünecek olursak; masumiyetten düşüşü trajedi, felaketten kurtuluşu ise komedi sembolize eder. Buradan hareketle halihazırda edebiyatta yer alan anlatı sınıflandırmalarından daha kapsamlı ve mantıksal açıdan daha öncelikli bir sınıflandırma yapılabileceğini söyleyen Frye; romantik, trajik, komik, ironik/satirik olmak üzere dört tür öncesi anlatı ögesi (Mythoi) ortaya koyar. Bu anlatı öğelerini “İlkbahar Mythos’u: Komedy”, “Yaz Mythos’u: Romans”, “Sonbahar Mythos’u: Tragedya” ve “Kış Mythos’u: İroni ve Hiciv” alt başlıkları altında detaylı bir şekilde ele alır. Tür öncesi anlatı öğelerinin mevsimlerle eşleştirilerek verilmesinin nedeni, anlatılarda -doğadaki gibi- döngüsel bir hareket olmasıdır. Ayrıca komedi ile trajedi, romans ile ironi birbirlerine zıt kavramlardır. Tıpkı ilkbahar ile sonbahar, yaz ile kış gibi. Bu nedenle anlatıların mevsimlerle eşleştirilme nedenlerinden biri de bu zıtlık durumudur. Frye, mevsimlerle eşleştirilerek alt başlıklar halinde sunduğu anlatıları çeşitli örnekler üzerinden detaylı bir şekilde inceler. Bu başlıklardan biri olan “Yaz Mythos’u: Romans”, metnin odak noktasının Frye’in romans türü hakkındaki görüş ve düşünceleri olması nedeniyle önem teşkil etmektedir.

Yazar, “Tüm edebi biçimler içinde, doyuma ulaştıran düşe en yakın tür romanstır ve romans bu nedenle toplumsal açıdan ilginç bir biçimde paradoksal bir role sahiptir” (Frye, 2015, s.220) sözleriyle romans konusuna giriş yapar ve romansın her çağda bulunan entelektüel kesim tarafından kendi ideallerini yansıtmak maksadıyla kullanıldığını söyleyerek bu türün biçim özelliklerine değinir. Daha sonra içerik hakkında bilgi vermeye başlayarak romansta ana karakterin herhangi bir dönüşüm yaşamadığını, gelişim göstermediğini veya yaşlanmadığını aktarır. Romansların, yazar bitirmek istemediği sürece birbiri arkasına yazılan maceralarla devam ettirilebileceğini belirtir. Romansta anlatılan hikâyenin sürece göre mecburen sonlandırılması için anlatının başında büyük bir maceranın ilan edilmesi, maceranın tamamlanmasıyla da hikâyenin sona erdirilmesi gerekir.

Romanslar genellikle bir çatışma üzerine kurulur. Kahraman ve düşmanı arasındaki mücadele anlatılır. Kahramanın başarıya ulaşmasıyla anlatı son bulur. Kahraman olumlu imgeleri, düşman ise olumsuz imgeleri sembolize eder. Frye, bu türün dört ana aşaması olduğunu belirtir. Bunlardan ilki kahramanın maceraya çıktığı aşama, ikincisi kahramanın düşmanla karşı karşıya geldiği aşama, üçüncüsü ölüm kalım savaşı verdikleri aşama, dördüncüsü ise kahramanın zafer kazandığı aşamadır.

Mit ile romans arasındaki ayrımı kahramanın eylem gücüne göre yapan Frye, gerçek mitlerdeki kahramanların ilahî, romanslardaki kahramanların ise beşerî olduğunu söyler. Mit ve romansın, efsanevî edebiyatın genel bir kategorisini oluşturduğunu belirten yazar, bu bağlamda kanonik mit ve serüven miti kavramlarına da değinir. Kanonik mit toplumun kutsal kabul ettiği şeylere, serüven miti ise mitolojik öğelere dayanır. Yazar, serüven romanslarından da bahseder ve bu romanslarda görülen ejderha öldürme temasının kökenlerini çeşitli örneklerle anlatır. Örneğin, İncil’de “Leviathan” adı verilen bir deniz canavarından söz edildiğini aktarır. Frye, adı geçen deniz canavarından yola çıkarak bu ve benzeri figürlerin sembolik anlamlarını açıklar. Canavarın şeytani sembolize etmesi ve Mesih’in düşmanı olmasından dolayı, Mesih’in onu öldürmesi insanlığın kurtuluşu anlamına gelmektedir. Ancak dindışı serüven romanslarında bu tarz sembolik anlamlar yoktur. Anlatım basit imgeler ve ödüller üzerine kuruludur.

Frye, romans türü anlatılardaki karakterlerin dört kutbu bulunduğunu söyler. Bunların; kahraman, düşman, uyarıcı/ürkek karakter ve komik/budala karakter olduğunu belirtir. Sonrasında romansın altı evresinden söz eder. İlk evre kahramanın doğuşu, ikinci evre kahramanın saf gençliği, üçüncü evre kahramanın serüvene atılması, dördüncü evre toplum düzeninin serüven boyunca görünür hale gelmesi, beşinci evre karakterin ahlaki doyuma ulaşması ve altıncı evre de harekettten düşünceye uzanan bir dönüşüm yaşanmasıdır. Yazar son olarak bu altı evreyi inceleyerek romans konusunu bitirir ve “Sonbahar Mythos’u: Tragedya” alt başlından anlatımlarına devam eder.

Sonuç olarak Frye, *Anatominin Eleştirisi: Dört Deneme* adlı kitabının genelinde ve özellikle üçüncü deneme olan “Arketipik Eleştiri: Mit Teorisi”nde romans türünün tanımı, kökeni, aşamaları, olay örgüsü ve karakterizasyonu, dayandığı dini ve mitolojik anlatılar, içeriğinde yer alan öğelerin taşıdığı sembolik anlamlar, diğer türlerle olan benzerlikleri ve farklılıkları gibi pek çok konuyu kapsamlı bir biçimde ele alır. Yazar, anlatı türleri arasında soyut bir bağlam haritası oluşturarak, türlerin birbirinden ayırt edilmesi noktasında önemli tespitlerde bulunur. Literatüre kazandırdığı bu çalışma sayesinde edebiyat kuramı ve eleştirisi bağlamında sağlam bir zemin hazırlayan Frye, kaleme aldığı diğer önemli eserleriyle de akademik çalışmalara kaynaklık etmeye devam etmektedir.

“Frye, Anatominin Eleştirisi: Dört Deneme adlı kitabında anlatı türleri arasında soyut bir bağlam haritası oluşturarak, türlerin birbirinden ayırt edilmesi noktasında önemli tespitlerde bulunur.”

GÜZ GEÇERKEN KENT HAVADİSLERİ

Hazırlayan: Zehra Boyraz

UNESCO "EDEBİYAT ŞEHİRİ" MARAŞ

Kahramanmaraş, edebiyatla olan kadim ilişkisi UNESCO tarafından tescillenerek "Edebiyat Şehri" ünvanına kavuştu. Türkiye'den bu ünvanı alan ilk şehir olmanın haklı gururuyla, Maraş artık edebiyatın evrensel ağı içerisinde söz sahibi oldu. Bu süreçte kentimizin adını edebiyatla özdeş kılmak için özveriyle çalışan Büyükşehir Belediye Başkanı Fırat Görgel, Kültür, Spor ve Turizm Daire Başkanı Duran Doğan, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Öcal Oğuz, Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi başta olmak üzere emeği geçen herkese minnettarız. Kahramanmaraş, onlarca yıldır taşıdığı kültür mirasını görünür kılmıştır.

KİTAP FUARI

Edebiyatın kalbi yine Kahramanmaraş'ta attı. 10. Uluslararası Kahramanmaraş Kitap Fuarı, 17-26 Ekim tarihleri arasında 150 yayınevi, 400 yazar ve binlerce okuru aynı çatı altında buluşturdu. Kitapların kokusu, söyleşilerin neşesi, imza kuyruklarının heyecanı... Şehrin kültür damarı böylece yeniden can buldu. Büyük şehirlerin gürültüsünden uzakta, bir taşra kentinin kalbinden yükselen bu edebiyat nefesi, ülke sathında da hissedildi. Kitap fuarını tertip edenlere, Maraş'ın kültür hafızasına kattıkları değerler için gönülden teşekkürle...

2026-2027 KÜLTÜR YOLU FESTİVALİNE KAHRAMANMARAŞ DA EKLENDİ

Kahramanmaraş, 2026 Türkiye Kültür Yolu Festivali rotasına resmen dahil edildi. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un açıklamasıyla kentimiz festival zincirine katıldı. Bu katılım, şehirdeki sahne, sergi ve edebiyat etkinliklerinin ulusal platformlarda görünürlük kazanmasını sağlayacak; yerel sanatçılar, zanaatkarlar ve gastronomi temsilcileri daha geniş kitlelerle buluşma imkânı bulacak. Kültürel mirasımızın tanıtımı, turizm hareketliliğinin artması ve ortak proje fırsatlarının çoğalması bekleniyor.

GERMANİCİA MOZAIKLERİ ZİYARETE AÇILDI

Kahramanmaraş'ın kadim mirası Germanicia Antik Kenti'nin mozaikli alanları ziyarete açıldı. İl Kültür ve Turizm Müdürü Eshabil Yıldız'ın öncülüğünde gerçekleştirilen tanıtım gezisiyle Germanicia'nın yıllardır saklı duran güzelliği gözler önüne serildi. Şehrin kültür hafızasına değer katan bu çalışmada emeği geçenlere teşekkür ediyor, Germanicia'nın daha nice keşiflere vesile olmasını diliyoruz.

SAHNE MARAŞ EKİBİ — ULUSLARARASI AKDENİZ TİYATRO ÖDÜLLERİ

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi bünyesinde çalışmalarını sürdüren Sahne Maraş Tiyatro Ekibi, Uluslararası Akdeniz Tiyatro Ödülleri kapsamında "Başarı Emek Ödülü"ne layık görüldü. Kısa sürede önemli sahne çalışmalarıyla adından söz ettiren Sahne Maraş, bu ödülle birlikte şehrin kültür sahnesinde kalıcı bir yer edindiğini bir kez daha gösterdi. Tiyatronun Maraş'taki sesi olan bu ekibi, emekleri ve inançlarından ötürü gönülden takdir ediyoruz.

YARIM ASRIN ARDINDAN "BATILILAŞMA İHANETİ" YENİDEN OKUNUYOR

Türkiye Yazarlar Birliği Kahramanmaraş Şubesi, TYB Kurucu ve Şeref Başkanı merhum D. Mehmet Doğan'ın neşrettiği Batılılaşma İhaneti kitabının yayımlanmasının 50. yılı vesilesiyle "Batılılaşma İhanetini Yeniden Okumak" adlı programa ev sahipliği yaptı. TYB Gaziantep Şube Başkanı ve Gaziantep Üniversitesi Felsefe Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sabri Genç'in konuşmacı olarak katıldığı program, Batılılaşma sürecine dair tarihî ve kültürel bir muhasebe niteliği taşıdı. Yarım asırlık bir fikrî uyarıyı yeniden hatırlatan TYB Kahramanmaraş Şubesi ekibine ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sabri Genç'e en kalbî teşekkürlerle.

DÜŞEYAZ 4. ŞİİR ŞÖLENİ

Kahramanmaraş'ın kıymetli şairleri, mısralarıyla bir araya geldi. 27 Eylül'de Mehmet Akif Ersoy Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen Düşeyaz 4. Şiir Şöleni, 21 şairin eserlerini dinleyicilere sunduğu renkli bir buluşmaya dönüştü. Vedat Ali Kızıltepe'nin açılış konuşması, derginin şehir kültürüne kattığı değeri gözler önüne serdi. Şiir şölenini tertip edenlere ve şairlerini okuyarak katkıda bulunan şairlere teşekkürlerimizi sunuyoruz.



30.10.2023
HLSan